№9(21) 2025

ұлағат

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ПЕДАГОГТЕРДІҢ 2025 ЖЫЛҒЫ ТАМЫЗ КОНФЕРЕНЦИЯСЫ:
КЕДЕРГІСІЗ БІЛІМ
САПА ЖӘНЕ ҚОЛЖЕТІМДІЛІК

АВГУСТОВСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ПЕДАГОГОВ-2025:
ОБРАЗОВАНИЕ БЕЗ БАРЬЕРОВ:
КАЧЕСТВО И ДОСТУПНОСТЬ

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫ АРАСЫНДАҒЫ БУЛЛИНГТІҢ АЛДЫН АЛУ:
«ДОСБОЛLIKE» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ЫҚПАЛЫ

ПРОФИЛАКТИКА БУЛЛИНГА СРЕДИ ШКОЛЬНИКОВ:
ЗНАЧЕНИЕ И ВЛИЯНИЕ ПРОГРАММЫ «ДОСБОЛLIKE»

БАЛАЛАРДЫҢ МҮДДЕЛЕРІ ҮШІН / ВО ИМЯ И В ИНТЕРЕСАХ ДЕТЕЙ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ КОМИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КОМИТЕТ ПО ОХРАНЕ ПРАВ ДЕТЕЙ

ҚЫМБАТТЫ ДОС!
СЕНІМ ТЕЛЕФОНЫ АРҚЫЛЫ КӨМЕКТЕСУ ҚҰПИЯ ЖӘНЕ ТЕГІН!

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің қолдауымен Telegram мессенджерінде 2019 жылдан бастап кәмелетке толмағандарға қатысты құқықтардың бұзылуын, зорлық-зомбылықты немесе қатыгез қарым-қатынасты анықтау мақсатында құрылған «Bala Qorgau» чаты жұмыс істейді.

Өтініштерге жедел жауап беру мақсатында **24/7 режимінде BalaQorgaubot2.0** телеграмм-боты **іске қосылды.**

ДОРОГОЙ ДРУГ!
ПОМОЩЬ ПО ТЕЛЕФОНУ ДОВЕРИЯ АНОНИМНА И БЕСПЛАТНА!

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

При поддержке Комитета по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан в мессенджере Telegram с 2019 г. функционирует чат «BalaQorgau», который создан с целью выявления нарушения прав, насилия или жестокого обращения в отношении несовершеннолетних.

Для оперативного реагирования на обращения **в режиме 24/7 работает** телеграмм-бот **BalaQorgauBot2.0.**

БАЛАЛАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ МЕН АМАНДЫҒЫ БІЗДІҢ ҚОЛЫМЫЗДА!

ЖАЙ ҒАНА ТЕЛЕФОНҒА ҚОҢЫРАУ ШАЛЫҢЫЗ, СІЗГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ!

БЕЗОПАСНОСТЬ И БЛАГОПОЛУЧИЕ ДЕТЕЙ В НАШИХ РУКАХ!

ПРОСТО ПОЗВОНИ ПО ТЕЛЕФОНУ, И ТЕБЕ ПОМОГУТ!

АСТАНА Қ. КОДЫ / КОД Г. АСТАНЫ +7(7172) 74 25 28

ӨРКЕН
БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫН АРТТЫРУ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

ҚЫМБАТТЫ ОҚЫРМАНДАР!

Міне, жаз мезгілі де өз мәресіне жетіп, жүректе жарық, жылу, күн сәулесі мен шексіз шаттықтың жарқын ізін қалдырды.

Қыркүйек айы әрдайым ерекше сезімдерге толы: онда жаздың әлсіз үні әлі де естіліп тұрады, алайда күн өткен сайын күздің салқын тынысы айқын сезіле бастайды...

Күздің басталуы – бұл тек көз тартар жапырақтардың алтын түске боялуы, жұлдыздардың тылсым сырғып түсуі мен мөлдір таңғы ауаның тазалығы ғана емес, бұл – алғашқы мектеп қоңырауының үні естілетін ерекше шақ. Дәл осы сәт – білім атты жаңа сапардың алғашқы қадамы.

Сіздерді Білім күнімен және жаңа оқу жылының басталуымен шын жүректен құттықтаймыз!

Бұл күн өмірге әрдайым шаттықпен, қуанышпен, тосын әсермен енеді. Ол – күзгі ашық аспандай тап-таза, алғашқы ұстаздай мейірімді, адам өміріндегі маңызды оқиғалардай салтанатты.

Адамды басқа тіршілік иелерінен ерекшелендіретін басты қасиеттердің бірі – өзін тануға деген қабілеті мен құлшынысы. Танымға деген қажеттілік физикалық тіршілікпен тікелей байланысты емес, ол – адамның ішкі терең ұмтылысы, рухани серпілісі, тыныс алу секілді табиғи қасиеті.

Білімнің бастауы ешқашан сарқылмайды: адамзат таным жолында қандай жетістіктерге жетсе де, әрдайым іздейтін, ашатын және меңгеретін дүниелері болады.

Жаңа әрі беймәлім дүниені тануға деген ұмтылыс – адамның табиғатынан берілген қасиет. Біз үнемі оқып-үйренуіміз керек, айналамыздағының бәрінен білім алып, жоғалтқанымызға жақындай түсуіміз қажет. Өйткені біз табиғаттан алыстап, өркениеттің тұрақсыз әрі нәзік әлеміне еніп кеттік...

Қазақстандағы мемлекеттік әлеуметтік-құқықтық саясаттың басым бағыттарының бірі – кәмелетке толмағандардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау. Балаларға арналған құқықтық нормалар Қазақстан заңнамасында алғаш рет «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Заңы қабылданған кезде пайда болды.

Осы заң қабылданғанға дейін балалардың құқықтары ата-ана мен бала

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Вот и закончилось знойное лето, оставив в душе мажорные нотки света, тепла, солнца и бесконечной радости.

Сентябрь всегда вызывает двоякие чувства: в нем еще слышатся отголоски уходящего лета, но с каждым днем все ощутимее холодное дыхание осени...

Начало осени – это не только пора красочного листопада, завораживающего падения звезд и хрустального утреннего воздуха, но и время первых школьных звонков. Именно они дают старт новому путешествию, бесконечному марафону в необъятную великую страну знаний.

Примите искренние и душевные поздравления с Днем знаний, с началом нового учебного года!

Этот день всегда врывается в жизнь шумно, звонко, неожиданно. Он особенный: чистый, как прозрачное осеннее небо, добрый, как первая учительница, и торжественный, как любое важное событие в жизни человека...

Родовые признаки человека, отличающие его от остальных живых существ, – способность и желание познавать мир, свое место в нем, а значит, и самого себя. Потребность познания не связана непосредственно с физическим выживанием, а является глубинной внутренней тягой человека, его духовным порывом, естественным, как дыхание.

Источник знания неиссякаем: каких успехов ни достигало бы человечество на пути познания, людям всегда будет что искать, открывать и постигать.

Стремление к познанию нового и неизведанного заложено в человеке самой природой. Нужно неустанно учиться, черпая знания из всего, что нас окружает, становясь ближе к тому, что мы, к сожалению, утратили в процессе эволюции, отдаляясь от природы в очень зыбкий и неустойчивый мир цивилизации...

Одно из приоритетных направлений государственной социально-правовой политики Казахстана – защита прав и законных интересов несовершеннолетних. Нормы права, непосредственно посвященные детям, впервые появились в казахстанском законодательстве с принятием Закона Республики Казахстан «О браке и семье». До принятия этого закона права детей рассматривались сквозь призму правоот-

арасындағы құқықтық қатынастар тұрғысынан ғана қарастырылатын. Бұл ретте балалар жасына байланысты әрекет қабілетсіздігіне орай дербес құқық иеленуші емес, ата-ана қамқорлығындағы тұлға ретінде қабылданды. Заңға кәмелетке толмаған балалардың құқықтарына арналған жеке тараудың енгізілуі – осындай көзқарасты еңсеру жолындағы маңызды қадам болды.

Бүгін біз, ересектер, балаларымыздың кішкентай әлемінің аспаны ашық өмірі жарыққа, жылуға және қуанышқа толы болуы үшін бар күш-жігерімізді салуымыз қажет.

Біз білімді, ұтқыр және креативті болуды талап ететін жоғары дамыған цифрлық технологиялар ғасырында өмір сүріп жатырмыз. Маман болып, сүйікті ісімізбен айналысу үшін білім қажет. Білімсіз жақсы маман атану және қоғамға пайдалы болу мүмкін емес.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев ерекше атап өткендей: *«Қазір интернет ғасыры. Жағымсыз ақпараттардың орасан зор ағыны қазіргі ұрпақтың санасын улауда. Жалған мағыналар мен тұрақсыз құндылықтар кеңінен таралуда. Бұл өте қауіпті үрдіс.*

Басты міндет – жастарға жалпыадамзаттық құндылықтарды сіңіру. Біздің қоғамда патриотизм, білімге ұмтылу, еңбекқорлық, ұйымшылдық және жауапкершілік сияқты қасиеттерді насихаттау қажет. Біз үшін ішкі ынтымақтастығымыз бен бірлігіміздің негізі болып табылатын диалог пен азаматтық қатысу дәстүрлерін дамыту, озық құндылықтарды дәріптеу маңызды».

Барлық балаларға, ата-аналарға және педагогтерге табыс, шығармашылық әлеуетті жүзеге асыру, ең батыл идеяларды іске асыру және үнемі жаңа шыңдарды бағындыруға ұмтылуды тілейміз. Әрбір күн сіздерге тамаша жаңалықтар, қызықты саяхаттар мен орындалған армандардың қуанышын сыйласын!

Аспандарыңыз ашық, көңілдеріңіз шуақты болсын! Күз сіздерге жаңа армандар мен мақсаттар сыйлап, алдағы жолдарыңызды айқындай түссін!

ношений родителей и детей. При этом дети в силу их возрастной недееспособности оказывались не в положении самостоятельных носителей прав, а в положении пассивных объектов родительской заботы. Включение в закон отдельной главы, посвященной правам несовершеннолетних детей, явилось важным шагом на пути преодоления такого подхода...

Сегодня все мы, взрослые, должны приложить максимум усилий, чтобы небо над маленькой страной наших детей было ясным и безоблачным, а их жизнь наполнена светом, теплом и радостью...

Мы живем в век высокоразвитых цифровых технологий, которые требуют от нас быть образованными, мобильными и креативными. Знания нужны нам, чтобы стать профессионалом и заниматься любимым делом. Без знаний невозможно стать хорошим специалистом и быть полезным обществу.

Президент Касым-Жомарт Токаев особо подчеркивает: *«Сейчас век интернета. Огромный поток негативной информации отравляет сознание современного поколения. Массовое распространение получают ложные смыслы и недолговечные ценности. Это очень опасная тенденция.*

Главная задача – привить молодежи общечеловеческие ценности. В нашем обществе необходимо пропагандировать такие качества, как патриотизм, стремление к знаниям, трудолюбие, сплоченность и ответственность. Нам важно развивать традиции диалога и гражданского участия, культивировать прогрессивные ценности, лежащие в основе нашей внутренней солидарности и единства».

Желаем всем детям, родителям и педагогам успехов, реализации своего творческого потенциала, осуществления самых смелых идей и постоянного стремления к покорению новых вершин. Пусть каждый день открывает перед вами новые горизонты, дарит радость чудесных открытий, увлекательных путешествий в мир неизведанного и свершившихся замыслов!

Ясных вам солнечных дней, безоблачного неба, золотой осени, тепла, душевного уюта и радости! Пусть осень распахнет перед вами новые дали и горизонты, подарит новые мечты и стремления!

МАЗМҰНЫ
содержание

ОҚЫРМАНДАРҒА / К ЧИТАТЕЛЯМ 3

КҮН ТАҚЫРЫПТАРЫ / ТЕМЫ ДНЯ

ЖАҢА ОҚУ ЖЫЛЫ: ДАЙЫНДЫҚ №1
НОВЫЙ УЧЕБНЫЙ ГОД: ГОТОВНОСТЬ №1 7

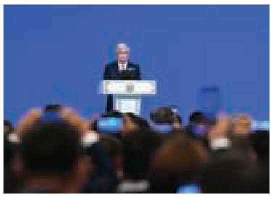

ПЕДАГОГТЕРДІҢ 2025 ЖЫЛҒЫ ТАМЫЗ КОНФЕРЕНЦИЯСЫ КЕДЕРГІСІЗ БІЛІМ: САПА ЖӘНЕ ҚОЛЖЕТІМДІЛІК

АВГУСТОВСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ПЕДАГОГОВ-2025 ОБРАЗОВАНИЕ БЕЗ БАРЬЕРОВ: КАЧЕСТВО И ДОСТУПНОСТЬ

ӨЗГЕРІСТЕР ЖОЛЫНДА
НА ПУТИ ПЕРЕМЕН 15

ЖАҢА ОҚУ ЖЫЛЫНДА ОҚУШЫЛАР, ПЕДАГОГТЕР МЕН АТА-АНАЛАРДЫ ҚАНДАЙ ӨЗГЕРІСТЕР КҮТІП ТҰР?

КАКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ ЖДУТ ШКОЛЬНИКОВ, ПЕДАГОГОВ И РОДИТЕЛЕЙ В НОВОМ УЧЕБНОМ ГОДУ?

СЕНІМДІ МЕКТЕП
ШКОЛА БЕЗ СТРАХА 20

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫ АРАСЫНДАҒЫ БУЛЛИНГТІҢ АЛДЫН АЛУ: «ДОСБОЛLIKE» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ӘСЕРІ

ПРОФИЛАКТИКА БУЛЛИНГА СРЕДИ ШКОЛЬНИКОВ: ЗНАЧЕНИЕ И ВЛИЯНИЕ ПРОГРАММЫ «ДОСБОЛLIKE»

БІЛІМ МЕН МӘДЕНИЕТТЕРДІҢ ИНТЕГРАЦИЯСЫ
ИНТЕГРАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ И КУЛЬТУР 30

С. Е. Нурахметова
«БІЛІМ САПАСЫ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТТЕРДІ ЖАҚЫНДАСТЫРУ» IV-ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАЗҒЫ МЕКТЕП

С. Е. Нурахметова
IV МЕЖДУНАРОДНАЯ ЛЕТНЯЯ ШКОЛА «КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И СБЛИЖЕНИЕ КУЛЬТУР»

ПЕДАГОГТЕРГЕ / ПЕДАГОГАМ

МӘДЕНИЕТ ПЕН ӨНЕР АРҚЫЛЫ ОҢАЛТУ
РЕАБИЛИТАЦИЯ ЧЕРЕЗ КУЛЬТУРУ И ИСКУССТВО 36

Ж. Казиева
АРТ-ИНКЛЮЗИЯ: ҚЫРҒЫЗСТАНДАҒЫ ЕРЕКШЕ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ЖАЗҒЫ МЕКТЕП

Ж. Казиева
АРТ-ИНКЛЮЗИЯ: ЛЕТНЯЯ ШКОЛА ДЛЯ ОСОБЕННЫХ ДЕТЕЙ В КЫРГЫЗСТАНЕ

ЕРЕКШЕ БІЛІМ — ЖҮРЕКПЕН ҚОЛДАУ
ОСОБОЕ ОБРАЗОВАНИЕ — ПОДДЕРЖКА С ДУШОЙ
42

А. Т. Аскарова
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕЙТІН ОТБАСЫЛАРДЫҢ ПСИХИКАЛЫҚ САУАТЫН ҚОЛДАУ МАМАНДАРҒА АРНАЛҒАН ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕР МЕН ҰСЫНЫСТАР

А. Т. Аскарова
СОДЕЙСТВИЕ ПСИХИЧЕСКОМУ БЛАГОПОЛУЧИЮ СЕМЕЙ, ВОСПИТЫВАЮЩИХ ДЕТЕЙ С ООП МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ СПЕЦИАЛИСТОВ

БУЛЛИНГ - БІЗГЕ ЖАТ!
БУЛЛИНГ – ЭТО НЕ ПРО НАС!
50

Н. В. Полонец
БАЛАНЫ ТЫҢДАЙТЫН МЕКТЕП – БІЗДІҢ ТАҢДАУЫМЫЗ!

Н. В. Полонец
ШКОЛА, ГДЕ СЛЫШАТ ДЕТЕЙ, – НАШ ВЫБОР!

ЦИФРОВОЙ ПОМОЩНИК
ЦИФРЛЫҚ КӨМЕКШІ
58

МҰҒАЛІМДЕРГЕ АРНАЛҒАН ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСТАР

ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСЫ ДЛЯ ПЕДАГОГОВ

АТА-АНАЛАРҒА / РОДИТЕЛЯМ

ЖАЗ ӨТТІ, БІРАҚ МӘСЕЛЕЛЕР ШЕШІЛМЕДІ...
ЛЕТО ПРОШЛО, ПРОБЛЕМЫ ОСТАЛИСЬ...
66

Е. А. Петренко
АНАНЫҢ КӨҢІЛІ БАЛАДА, БАЛАНЫҢ КӨҢІЛІ TIKTOK-ТА ЖАЗ, ГАДЖЕТТЕР ЖӘНЕ БІЗ ЖОҒАЛТЫП ЖАТҚАН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАР

Е. А. Петренко
КОГДА МАМА ТРЕВОЖИТСЯ, А РЕБЕНОК В TIKTOK ЛЕТО, ГАДЖЕТЫ И ОТНОШЕНИЯ, КОТОРЫЕ МЫ ТЕРЯЕМ

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ: ШАБЫТТЫҢ КҮШІ
ТВОРЧЕСТВО: МАГИЯ ВОЛШЕБСТВА
72

Н. Асылбек-Бахытжан
ӘРБІР ҚОЛӨНЕР – ТҰТАС БІР ТАРИХ

Н. Асылбек-Бахытжан
КАЖДОЕ РЕМЕСЛО – ЭТО ОТДЕЛЬНЫЙ МИР

БАЛАЛАРҒА / ДЕТЯМ

АНИМАЦИЯ – ӨНЕР МЕН ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ БІРЕГЕЙ СИМБИОЗЫ
АНИМАЦИЯ – УНИКАЛЬНЫЙ СИМБИОЗ ИСКУССТВА И ТЕХНОЛОГИЙ
79

МУЛЬТФИЛЬМНІҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ: КӨҢІЛ КӨТЕРУДЕН – ТАНЫМҒА ДЕЙІН

ЭВОЛЮЦИЯ МУЛЬТФИЛЬМА: ОТ РАЗВЛЕЧЕНИЯ К ПОЗНАНИЮ

ОЙНА ДА, ҮЙРЕН!
ИГРАЙ И УЧИСЬ!
88

БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ПАЙДАЛЫ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСТАР

ПОЛЕЗНЫЕ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ

ПЕДАГОГТЕРДІҢ 2025 ЖЫЛҒЫ ТАМЫЗ КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

КЕДЕРГІСІЗ БІЛІМ: САПА ЖӘНЕ ҚОЛЖЕТІМДІЛІК

АВГУСТОВСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ПЕДАГОГОВ-2025

ОБРАЗОВАНИЕ БЕЗ БАРЬЕРОВ: КАЧЕСТВО И ДОСТУПНОСТЬ

Мұғалімдердің тамыз конференциясы – педагогтер, білім беру ұйымдарының басшылары және тәрбие ісіне қатысы бар барлық адамдар үшін іс-қимыл алгоритмі.

Кез келген мемлекеттің болашағын саясаткерлер, әскери басшылар, бизнесмендер мен мемлекеттік қызметкерлер емес, мектептерде қалыптастырады. Ал оның негізгі құрылысшылары – мұғалімдер. Оларға құрмет пен алғыс!

Бүгінде педагогтер мен ата-аналар қауымдастығының алдында тағы бір маңызды міндет тұр – ***балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету.*** Қазіргі заманның ең үлкен қатерлерінің бірі – агрессия, зорлық-зомбылық, кемсіту. Бүгінде бұл әлеуметтік кеселдің бәрі «буллинг» деген ортақ атауға ие болды. Президент өз сөзінде осы құбылысқа мүлдем жол беруге болмайтынын ерекше атап өтті.

*Биыл ел педагогтерінің басқосуы маңызды оқиғамен ерекшеленді – **Мемлекет басшысының қатысуымен өтті**. Бұл факт өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен білім беру мәселелері мемлекеттік саясаттың негізгі бағыты әрі ел дамуының басты басымдықтарының бірі екенін айқын дәлелдейді.*

Августовская конференция учителей – алгоритм действий для педагогов, руководителей организаций образования и всех тех, кто так или иначе имеет отношение к самой великой из всех наук – ***науке воспитания Человека.***

Будущее любого государства вершат не политики, не генералы, не бизнесмены и чиновники. Оно вершится в школах, за партами. А вершители его – учителя. Честь и хвала им за это!

Сегодня на педагогическое и родительское сообщество страны легла еще одна важнейшая задача – ***обеспечение безопасности детей.*** Настоящий бич наших дней – агрессия, насилие, травля. Сегодня эти проявления социального зла получили общее название – буллинг. Именно на это порочное явление цивилизованного XXI века в своем выступлении обратил внимание наш Президент, подчеркнув, что это абсолютно недопустимо.

*В этом году встреча педагогов страны ознаменовалась важным событием – **выступлением Главы государства.** Этот факт – красноречивое свидетельство и веское доказательство того, что вопросы воспитания и образования подрастающего поколения – важнейший фактор государственной политики, один из главных векторов развития страны.*

«Бүгінгі кездесуіміз өскелең ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беруге арналуы – ерекше маңызды. Мұғалім – ұлттың шамшырағы. Сіздер күнделікті тынымсыз еңбектеріңізбен елдің дамуына өлшеусіз үлес қосып келесіздер. Жас жүректерге білім дәнін сеуіп, ойлы ұрпақ тәрбиелеудесіздер. Халқымыздың зияткерлік әлеуетін арттыруға да белсенді атсалысып отырсыздар».

Республикалық тамыз конференциясы аясында ***«Қауіпсіз және қолдаушы білім беру ортасын құру: балалардың әл-ауқатының негізгі аспектілері»*** атты панельдік секция өтті.

Секцияны ұйымдастырушылар:

- ҚР Оқу-ағарту министрлігінің Балалардың құқықтарын қорғау комитеті;
- «Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КЕАҚ;
- ЮНИСЕФ пен «El Umiti» корпоративтік қорының қолдауымен.

Іс-шараның басты мақсаты – әрбір бала өзін қауіпсіз, еркін және ұжұжымның бір бөлігі ретінде сезінетін мектеп ортасын құруға көмектесетін кешенді шараларды әзірлеу. Іс-шара білім беру және әлеуметтік саладағы негізгі қатысушыларды біріктірді: психологиялық қолдау орталықтарының басшыларын, балалардың құқықтары жөніндегі өңірлік уәкілдерді, кәмелетке толмағандар ісі жөніндегі комиссия хатшыларын, білім беру саласының сарапшыларын, психологтарды және ҮЕҰ өкілдерін.

15 тамызда Август конференциясының пленарлық отырысында сөйлеген сөзінде Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев мұғалім – елдің болашағын құрудағы негізгі тұлға екенін атап өтті.

Мемлекет басшысы педагогтердің құқықтарын қорғау, олардың қоғамдағы мәртебесін арттыру және мамандардың беделін көтеру қажеттілігіне ерекше назар аударды. Ол мұғалімдерді негізсіз жауапкершіліктен қорғау, олардың негізгі қызметіне қатысы жоқ міндеттер мен жұмыстардан босату үшін ***«Педагог***

В рамках Республиканской августовской конференции учителей состоялась *панельная секция* ***«Создание безопасной и поддерживающей образовательной среды: ключевые аспекты благополучия детей».***

Организаторы секции:

- Комитет по охране прав детей Министерства просвещения РК;
- НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «Өркен»;
- при поддержке ЮНИСЕФ и Корпоративного фонда «El Umiti».

Главная цель мероприятия – выработать комплексные меры, которые помогут школам стать местом, где каждый ребенок чувствует себя защищенным, уважаемым и включенным в коллектив. Мероприятие объединило ключевых участников образовательной и социальной сфер: руководителей центров психологической поддержки, региональных уполномоченных по правам ребенка, секретарей комиссий по делам несовершеннолетних, экспертов в области образования, психологов и представителей НПО.

Выступая 15 августа на пленарном заседании Августовской конференции, глава государства Касым-Жомарт Токаев заявил, что учитель – это ключевая фигура в построении будущего страны.

Президент акцентировал внимание на необходимости защиты прав педагогов, повышения их статуса в обществе и улучшения имиджа профессии. Он предложил внести поправки в ***Закон «О статусе педагога»,*** чтобы

«Наша встреча, посвященная вопросам качественного образования и достойного воспитания подрастающего поколения, имеет очень важное значение. Учитель – это светоч нации. Ежедневным кропотливым трудом каждый из вас вносит неоценимый вклад в развитие страны. Вы сеете семена знаний в молодые сердца и растите мыслящую нацию. Вы активно участвуете в укреплении интеллектуального потенциала нашего народа».

мәртебесі туралы» заңға түзетулер енгізуді ұсынды. Мемлекет басшысы жергілікті атқарушы органдар заң талаптарын қатаң сақтауы тиіс екенін баса айтты. Оның айтуынша, құқық бұзушылықтар прокуратура тарапынан дереу тоқтатылуы қажет.

Сондай-ақ Президент балалардың қатысуымен болған кез келген оқиға үшін мұғалімдерді бірден жазалауды орынсыз деп санайды. Егер мұндай жағдай мектептен тыс жерде немесе ата-аналардың жауапсыздығы салдарынан орын алса, педагог оған жауапты болмауы тиіс.

Мемлекет басшысы атап өткеніндей, балаларды әлеуметтік қауіптерден сақтау үшін олардың бойында *сыни ойлау* қабілетін қалыптастыру қажет. *«Жас*

оградить учителей от необоснованной ответственности и освободить их от несвойственных обязанностей и от занятий, не относящихся к их основной деятельности. Он подчеркнул, что местные власти обязаны строго соблюдать требования закона. Нарушения, по словам Главы государства, должны пресекаться прокуратурой.

Также Президент считает, что нецелесообразно за любой несчастный случай с участием детей сразу же наказывать учителей. Так, если подобный инцидент произошел вне школы или из-за безответственности родителей, то педагог не должен нести ответственности за него.

Как подчеркнул Токаев, чтобы уберечь детей от социальных пороков,

*«**Заң және Тәртіп» қағидаты** тәрбиелік жұмыстың ажырамас бөлігіне айналуы тиіс. Міндет – озық педагогикалық әдістемелерді пайдалана отырып, бұл тұжырымдаманың мәнін өскелең ұрпаққа түсінікті тілде жеткізу. Бұл іске тәрбие ісі жөніндегі директордың орынбасарлары, сынып жетекшілері мен мектеп психологтарынан бөлек, бүкіл педагогикалық қауымдастық атсалысуы қажет, өйткені бұл – жалпыұлттық деңгейдегі міндет».*

*«Необходимо, чтобы **принцип «Закон и Порядок»** стал неотъемлемым элементом воспитательной работы. Задача – на понятном языке, с помощью передовых педагогических методик донести до подрастающего поколения суть этой концепции. В эту работу, помимо заместителей директоров по воспитательной работе, классных руководителей и школьных психологов, должно включиться все педагогическое сообщество, поскольку это задача общегосударственного характера».*

ұрпақтың интернетте және әлеуметтік желілерде көп уақыт өткізетіні құпия емес, ал ол жерлерде жалған идеялардың және бүлдіргі мінез-құлық үлгілерінің ықпалына оңай түсуге болады. Сондықтан әрбір педагог балаларды эмоцияларын бақылауға, ойланған шешім қабылдауға және кез келген құбылыс пен жағдайға түрлі қырынан қарауға үйретуі тиіс».

Сонымен қатар, Мемлекет басшысы мұғалімдерге нашақорлық, құмар ойындарға тәуелділік, зорлық-зомбылық, буллинг және вандализм сияқты зиянды құбылыстарға қарсы күресте ерекше рөл берілетінін еске салды. *«Өскелең ұрпақ арасындағы нашақорлыққа қарсы іс-қимыл бүкіл қоғамның күш-жігерін біріктіруді талап етеді. Бұл туралы мен жуырда Қауіпсіздік кеңесінің отырысында айттым. Бірақ ең бастысы – балалар мен жастарға түрлі стимуляторларға әуестенудің, тіпті сырттай зиянсыз болып көрінетіндерінің де, тығырыққа апаратын жол екенін жеткізу қажет. Зиянды заттар немесе виртуалды ойындар арқылы шынайы өмірден қашып, қиял әлеміне ену адамды әлеуметтік оқшауалануға әкеледі. Шын мәнінде, мұндай адамдар өз болашағынан айырылады: олар қалыпты жұмыс таба алмайды, бақытты отбасы құра алмайды, қабілеттерін іске асыра алмайды және үлкен мақсаттарға жете алмайды...»*

необходимо формировать у них *критическое мышление. «Не секрет, что подрастающее поколение проводит много времени в интернете и социальных сетях, где можно легко попасть под влияние ложных идей и разрушительных моделей поведения. Поэтому каждый педагог должен приучать детей контролировать свои эмоции, стараться действовать рационально и смотреть на любые вещи и ситуации с разных сторон».*

Также Глава государства напомнил, что учителям отводится особая роль в борьбе с такими пагубными явлениями, как наркомания и лудомания, насилие, буллинг и вандализм. *«Противодействие наркотизму среди подрастающего поколения требует консолидации усилий всего общества. Об этом я говорил на днях на заседании Совета Безопасности. Но главное – надо донести до детей и молодежи, что увлечение разного рода стимуляторами, даже якобы безобидными, – это путь в никуда. Уход от реальности в мир грез с помощью вредоносных веществ или виртуальных игр превращает человека в социального изгоя. По сути, такие люди лишают себя будущего: они не смогут найти нормальную работу, построить благополучную семью, реализовать свои таланты и добиться больших целей...»*

НАҒЫЗ САНАЛЫ АЗАМАТ – АДАЛ АЗАМАТ – МЕКТЕП ҚАБЫРҒАСЫНДА ҚАЛЫПТАСАДЫ

Қасым-Жомарт Тоқаев

Білім беру тәрбие жұмыстарымен қатар жүруі тиіс. Тәрбие дұрыс болмай, сапалы білім беру мүмкін емес.

Осы оқу жылынан бастап барлық жалпы білім беретін ұйымдарда, соның ішінде жекеменшік мектептерде де ***«Адал азамат» бірыңғай тәрбие бағдарламасы*** іске асырылады. Сондай-ақ аталған жобаны педагог даярлайтын жоғары оқу орындарына да енгізуді ұсынамын

Халық даналығы: *«Тәрбие тал бесіктен басталады»* дейді. Балаларды тәрбиелеу ісінде ата-аналар, педагогтер және мемлекеттік органдар өзара тығыз әрекеттесуі тиіс, өйткені бұл – олардың ортақ жауапкершілігі. Ұлы Абайдың: «Адамның сүйіспеншілігі оның ақыл-парасатынан, адамгершілігінен, білімінен ажырамайды, ол әке мен ананың ізгілігіне, ақылды ұстаздар

Білім мен тәрбие *– кез келген қоғамның екі тірегі, оларды бір-бірінен бөле қарастыруға болмайды.*

НАСТОЯЩИЙ ОТВЕТСТВЕННЫЙ ГРАЖДАНИН – АДАЛ АЗАМАТ – ФОРМИРУЕТСЯ ИМЕННО В ШКОЛЬНЫХ СТЕНАХ

Касым-Жомарт Токаев

Образование должно идти рука об руку с воспитанием. Качественное образование невозможно без достойного воспитания.

С этого учебного года во всех общеобразовательных учреждениях, в том числе и в частных, будет действовать ***Единая воспитательная программа «Адал азамат».*** Предлагаю также внедрить данный проект в вузах, осуществляющих подготовку педагогов.

Народная мудрость гласит: *«Тәрбие тал бесіктен басталады» («Воспитание начинается с колыбели»).* Родители, педагоги и государственные органы должны тесно взаимодействовать в деле воспитания детей, так как это сфера их общей ответственности. Великому Абаю принадлежат слова: «Любовь человека неотделима от его разума,

Знания и воспитание *– это две опоры любого общества, и их нельзя рассматривать по отдельности.*

Біздің міндетіміз – жаһандық үрдістерге бейімделу. *Ол үшін білім беру жүйесін цифрлық трансформациялау қарқынын арттыру аса маңызды. Цифрландыруды одан әрі дамыту және жасанды интеллектіні енгізу білім беру саласындағы теңсіздікті еңсеруге және оқыту сапасын айтарлықтай арттыруға шешуші үлес қоса алады.*

Наша задача – адаптироваться к глобальным тенденциям. *Для этого крайне важно нарастить темпы цифровой трансформации системы образования. Дальнейшая цифровизация и внедрение искусственного интеллекта способны внести решающий вклад в преодоление образовательного неравенства и значительно повысить качество обучения.*

мен ізгі достарға байланысты» деген сөзі бар.

Отбасы, мектеп және мемлекеттің үйлесімді өзара іс-қимылы ғана ең жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Оның негізінде еңбекқорлық идеясы жатуы тиіс. Өсіп келе жатқан ұрпаққа еңбекке деген сүйіспеншіліксіз өркендеуге қол жеткізу мүмкін еместігін түсіндіру қажет. Жалқаулық пен әрекетсіздікке бой алдыруға болмайды – бұл қоғамды құлдырауға әкеледі.

Мұндай өзара іс-қимылдың айқын үлгілерінің бірі – ***«Таза Қазақстан» жалпыұлттық акциясы.*** Мен бірнеше рет атап өткендей, Таза Қазақстан – бұл тек қана айналамыздың тазалығы емес, ол сөзсіз маңызды болғанымен, біздің ой-пікіріміздің тазалығы да. Жаны таза адам әрқашан ізгі істер мен мейірімділікке дайын тұрады. Шынайы адал әрі парасатты жан ешқашан сыбайлас жемқорлық жолына түспейді. Күмәнсіз, өз бойында ең асыл қасиеттерді тәрбиелеген шынайы жауапты азаматтар ғана Әділетті Қазақстанның тірегіне айналады...

Әлем жаңа технологиялық дәуірге қадам басты, оның басты белгілері – инновациялардың қарқынды дамуы мен жасанды интеллектіні енгізу. Сондықтан *прогрессивті ұлт* және *технологиялық ұлт* ұғымдары бүгінде тең мағынаға ие.

Бүгінде Қазақстандағы мектептердің 95 пайыздан астамы жоғары жылдамдықты интернетпен қамтылған. Бұл көрсеткішті 100 пайызға жеткізу қажет. Осы мақсатта спутниктік жүйелердің мүмкіндіктерін пайдалануға болады. Бұл – тек инфрақұрылымға тең қолжетімділікті қамтамасыз ету мәселесі ғана емес, сондай-ақ әлеуметтік әділеттіліктің аса маңызды идеологиялық қағидаты.

человечности, знаний, она зависит от благородства отца и матери, от мудрых наставников и добрых друзей».

Гармоничный симбиоз трех составляющих – ***семьи, школы и государства*** – позволит достичь наилучших результатов. А в их основе должна быть идея трудолюбия. Нужно разъяснять подрастающему поколению, что без любви к труду невозможно достичь благополучия. Нельзя поддаваться лени и безделью – это приведет общество к деградации.

Одним из наглядных примеров такого взаимодействия может служить ***Общенациональная акция «Таза Қазақстан».*** Я не раз говорил, что Чистый Казахстан – это не только чистота вокруг нас, что, несомненно, очень важно, но и чистота наших помыслов. Человек с чистой душой всегда готов к добрым поступкам и состраданию. Будучи честным и порядочным, он не пойдет по пути коррупции. Несомненно, только по-настоящему ответственные граждане, воспитавшие в себе самые благородные качества, станут опорой Справедливого Казахстана...

Мир вступил в новую технологическую эпоху, главными признаками которой становятся стремительное развитие инноваций и внедрение искусственного интеллекта. Поэтому понятия *прогрессивная нация* и *технологическая нация* сегодня являются тождественными.

Сегодня свыше 95% школ Казахстана обеспечены скоростным интернетом. Предстоит довести этот показатель до 100%. Для этой цели можно использовать возможности спутниковых систем. Это не просто технический вопрос равного доступа к инфраструктуре, а исключительно важный идеологический принцип социальной справедливости.

Инновационные подходы открывают возможности для полноценного вов-

Инновациялық тәсілдер ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды білім беру процесіне толыққанды тартуға мүмкіндік беріп, ***инклюзивті білім беру ортасын*** қалыптастыруға алғышарттар жасайды. Елімізде мектептер мен колледждерге қабылдауға, сондай-ақ бір мектептен екіншісіне ауысуға қатысты негізгі қызметтер цифрландырылған. Электрондық үкіметтің мобильді қосымшасындағы *Bilim сервисі* білім беру жүйесі туралы барлық өзекті ақпаратты біріктіреді...

Дегенмен, атқарылар жұмыс әлі де көп. Босаңсуға болмайды. Үкімет пен әкімдер бұл міндеттерді шешуге айрықша көңіл бөлуі қажет.

Атап айтқанда, білім беру ұйымдарын қажетті *интерактивті жабдықтармен* қамтамасыз ету қажет. Барлық оқушыларды оқу контенті бар цифрлық

лечения в образовательный процесс *детей с особыми потребностями,* создавая предпосылки для формирования ***инклюзивной среды обучения.*** В нашей стране цифровизированы основные услуги, связанные с поступлением в школы и колледжи, а также с переводом из одной школы в другую. Действует *сервис Bilim* в мобильном приложении Электронного Правительства, которое объединяет всю актуальную информацию о системе образования...

Но предстоит еще много работы. Расслабляться нельзя. Правительству и акимам необходимо уделить особое внимание решению данных задач.

В частности, следует оснастить образовательные учреждения необходимым *интерактивным оборудованием.* Важно обеспечить всех школьников

Тағы бір басым міндет – *балаларды ерте жастан бастап жасанды интеллект технологияларына мақсатты түрде оқыту қажет. Бұл дағдылар олардың қазіргі замандағы бәсекеге қабілеттілігінің кепіліне айналады. Дәл осылай педагогтерге де қатысты – мұғалім өз пәнін жақсы білуімен қатар, жаңа технологияларды педагогикалық тәжірибеде қолдана білуі тиіс.*

Еще одна приоритетная задача – *необходимо целенаправленно обучать детей с раннего возраста технологиям искусственного интеллекта. Эти навыки станут залогом их конкурентоспособности в современном мире.*
То же самое касается и педагогов – учитель должен не только хорошо знать свой предмет, но и уметь применять новые технологии в педагогической практике.

платформаларға, соның ішінде электрондық оқулықтарға қолжетімділікті қамтамасыз ету маңызды. Бұл ретте барлық материалдар мұқият сараптамадан өтуі тиіс.

Тағы бір маңызды міндет – балаларды ерте жастан жасанды интеллект технологияларына мақсатты түрде оқыту қажет. Бұл дағдылар олардың қазіргі әлемдегі бәсекеге қабілеттілігінің кепілі болады. Бұл талап педагогерге да қатысты – мұғалім өз пәнін терең меңгеріп қана қоймай, жаңа технологияларды педагогикалық тәжірибеде қолдана білуі тиіс.

Білім беру саласы мемлекет үшін стратегиялық маңызды болып табылады. Сондықтан құзыретті мемлекеттік органдар оның дамуына белсенді түрде тартылуы тиіс.

Балалардың әл-ауқаты, олардың денсаулығы мен сапалы білімі Қазақстанның болашағын тікелей айқындайды...

доступом к цифровым платформам с обучающим контентом, в том числе электронными учебниками. Все материалы при этом должны пройти тщательную экспертизу.

Надо в полной мере использовать возможности цифровизации и искусственного интеллекта, чтобы вывести систему образования на качественно новый уровень. Уверен, вы будете в авангарде технологической модернизации всей страны и приложите максимум усилий для трансформации нашего общества в по-настоящему прогрессивную и развитую нацию...

Сфера образования является стратегически важной для государства. Поэтому компетентные государственные органы должны быть активно вовлечены в ее развитие.

Благополучие детей, их здоровье и качественные знания напрямую предопределяют будущее Казахстана...

ЖАҢА ОҚУ ЖЫЛЫНДА ОҚУШЫЛАР, ПЕДАГОГТЕР МЕН АТА-АНАЛАРДЫ ҚАНДАЙ ӨЗГЕРІСТЕР КҮТІП ТҰР?

КАКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ ЖДУТ ШКОЛЬНИКОВ, ПЕДАГОГОВ И РОДИТЕЛЕЙ В НОВОМ УЧЕБНОМ ГОДУ?

Жаңа 2025–2026 оқу жылы бүкіл елде 1 қыркүйекте басталды. Бүгін Қазақстанның 8 мыңнан астам мектебі оқушылар үшін есігін қайта айқара ашты: 4,1 миллионнан астам бала мектеп партасына отырды. Ал 363 461 бүлдіршін үшін бұл күн ерекше толқуға толы болды – олар алғаш рет мектеп табалдырығын аттады.

Оқу-ағарту министрлігі заманауи қолайлы білім беру ортасын қалыптастыру бойынша жүйелі жұмысты жалғастыруда.

Бірінші оқу күніне орай мектептерді салу және жаңарту бойынша ауқымды жобалар іске асырылды.

1 сентября по всей стране стартовал новый 2025–2026 учебный год. Сегодня более 8 тысяч школ Казахстана вновь распахнули свои двери для учеников: за парты сели свыше 4,1 миллиона детей. Для 363 461 первоклассника этот день стал особенно волнительным – они впервые переступили школьный порог.

Министерство просвещения продолжает системную работу по созданию современной благоприятной образовательной среды.

К первому учебному дню были реализованы масштабные проекты по строительству и обновлению школ.

Білім күніне орай мерекелік іс-шаралар еліміздің барлық мектептерінде өтті. Білім беру министрлігінің өкілдері оқушыларды, педагогтерді және ата-аналарды оқу жылының басталуымен құттықтап, оларға шабыт, жаңа табыстар мен жарқын жетістіктер тіледі.

Праздничные мероприятия по случаю Дня знаний прошли во всех школах страны. Представители Министерства просвещения поздравили школьников, педагогов и родителей с началом учебного года, пожелав вдохновения, новых успехов и ярких достижений.

*Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша жаңа оқу жылынан бастап «**Келешек мектептері» басқару моделі** іске қосылады. Осыған орай, басқарудың жаңа стандарты мен аккредиттеу стандарттары қабылданды, сондай-ақ үш деңгейлі курстан өткен **3000-нан астам педагог** жаңа оқу жылында өз жұмысын бастайды.*

*С нового учебного года по поручению Главы государства будет запущена **модель управления «Келешек мектептері».** Для этого принят новый стандарт управления, разработаны стандарты аккредитации, и более 3000 педагогов, прошедших трехуровневые курсы, в этом учебном году начнут свою работу.*

- Жаңарту бағдарламасы аясында 127 мектеп жөндеуден өтті, жыл соңына дейін олардың саны 245-ке жетеді.
- 1000-ға жуық мектеп жаңғыртылуда: олар заманауи құрал-жабдықтармен және функционалды оқу кабинеттерімен қамтамасыз етіледі.
- 83 жаңа мектеп пайдалануға берілді, оның 57-сі «Болашақ мектептері» ұлттық жобасы аясында салынған, ал олардың жартысы ауылдық елді мекендерде орналасқан.

Осы шаралардың арқасында еліміздің білім беру жүйесі қосымша 100 мыңға жуық жаңа оқушы орнына ие болды. Бұл орын тапшылығы мәселесін шешудегі және әр бала үшін жайлы оқу жағдайын жасаудағы маңызды қадам болып табылады.

Жаңа оқу жылының басты ерекшелігі – ***орта білім беру жүйесіне жасанды интеллектіні (AI)*** енгізу. Бұл мақсатта жасанды интелект *«Цифрлық сауаттылық»* және *«Информатика»* пәндеріне біріктіріліп, этикалық стандарттар бекітілді.

1-11 сынып оқушылары үшін *«Day of AI» онлайн-курстары* әзірленді, сондай-ақ педагогтер үшін біліктілікті арттыру курстары ұйымдастырылады.

*«111» **байланыс орталығының QR-кодтары** барлық мектептерде ілінді.*
Бұл кодтар арқылы балалар өз құқықтарының бұзылуы туралы жасырын және тез хабарлай алады. QR-кодтар ең қолайлы және көзге бірден түсетін жерлерге: дәліздерге, баспалдақтарға, санитарлық бөлмелерге орналастырылған. Барлық өтініштер тәулік бойы (24/7) өңделеді.

- 127 школ отремонтированы в рамках Программы реновации, до конца года их количество увеличится до 245.
- Около 1000 школ проходят модернизацию: они получат современное оборудование и функциональные учебные кабинеты.
- Введены в эксплуатацию 83 новые школы, из которых 57 построены в рамках Национального проекта «Келешек мектептері», причем половина в сельских населенных пунктах.

Барлық білім беру ұйымдары, оқушылар саны 100 адамнан асатын, толық көлемде қауіпсіздік жүйелерімен жабдықталуы тиіс. Министр әкімдіктерді жабдықтарды орнату жұмыстарын жеделдетіп, олардың үздіксіз жұмысын қамтамасыз етуге шақырды.

Жыл сайынғы Тамыз конференциясында Елбасы мектептерде буллингке, қатыгездік пен агрессияға орын болмау керектігін атап өтті: *«Мектеп – әрбір бала өзін толық қауіпсіз сезінетін орын болуы тиіс».*

Соңғы екі жылда елімізде кешенді шаралар қабылданды: кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылық үшін жаза қатайтылды, бала құқықтары жөніндегі уәкіл институты күшейтілді, сонымен қатар суицидтің алдын алу бойынша жүйелі жұмыстар жүргізілуде.

Жеке қауіпсіздік бойынша апталық сабақтар қайта жүргізіле бастайды. Сабақтар еліміздің барлық балабақшала-

Благодаря этим мерам система образования страны дополнительно получила около 100 тыс. новых ученических мест. Это значимый шаг в решении проблемы дефицита и в создании комфортных условий для обучения каждого ребенка.

Особенностью нового учебного года станет внедрение ***искусственного интеллекта (ИИ, AI)*** в систему среднего образования. Для этого ИИ интегрирован в предметы *«Цифровая грамотность»* и *«Информатика»*, утверждены этические стандарты.

Для учеников 1–11 классов разработаны *онлайн-курсы «Day of AI»*, также будут организованы курсы повышения квалификации для педагогов.

На ежегодной Августовской конференции педагогов Президент страны подчеркнул, что в школах не должно быть места буллингу, жестокости и агрессии: *«Школа должна быть местом, где каждый ребенок чувствует себя в полной безопасности».*

За последние два года в стране принят комплекс мер: ужесточено наказание за насилие в отношении несовершеннолетних, укреплен институт уполномоченного по правам ребенка, ведется системная работа по профилактике суицидов.

Возобновляются еженедельные ***уроки личной безопасности.*** Занятия будут проходить во всех детских садах, школах и колледжах страны: по 10 минут на классном часу еженедельно, с повторением темы трижды в год. Темы включают правила поведения в интернете, защиту от мошенничества, действия в экстремальных ситуациях и профилактику насилия.

Продолжают работать 20 ***центров психологической поддержки,*** которые оказывают помощь детям, родителям и педагогам по вопросам бул-

QR-коды контакт-центра «111» *размещены во всех школах. Дети могут анонимно и быстро сообщать о нарушениях своих прав. Коды размещены в наиболее доступных и видных местах: в коридорах, на лестницах, в санитарных комнатах. Все обращения обрабатываются в режиме 24/7.*

рында, мектептері мен колледждерінде өткізіледі: әр апта сайын сынып сағатында 10 минуттан бөлініп, тақырыптар жылына үш рет қайталанады. Сабақтардың мазмұнына интернеттегі мінез-құлық ережелері, алаяқтықтан қорғану, төтенше жағдайларда әрекет ету және зорлық-зомбылықтың алдын алу мәселелері енгізіледі.

Буллинг, зорлық-зомбылық және дағдарыс жағдайлары бойынша балаларға, ата-аналарға және педагогтерге көмек көрсететін ***20 психологиялық қолдау орталығы*** жұмысын жалғастыруда. Кеңес беру және жедел көмек тәулік бойы қолжетімді.

Буллинг үшін әкімшілік жауапкершілік қарастырылған: 10 АЕК мөлшерінде айыппұл; қайталанған құқықбұзушылық үшін – 30 АЕК.

Қыркүйек айынан бастап білім беру ұйымдарында өткен жылы пилоттық режимде сәтті іске асырылып, тиімділігін көрсеткен ***«Kiva»*** және ***«ДосболLIKE»*** *антибуллингтік бағдарламалары* жүзеге асырыла бастайды.

Үкімет отырысында Оқу-ағарту министрі Ғани Бейсембаев: «*Қазіргі уақытта мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп, жеті негізгі бағытты қамтитын* ***«Қазақстан балалары» бірыңғай бағдарламасының*** *жобасы әзірленуде. Ол балалардың құқықтарын кешенді қорғауға арналған базалық құжат болмақ*».

Жаңа талаптарды ескере отырып, бүгінгі таңда білім беру ұйымдарының 98%-ында турникеттер орнатылған, 97%-ында лицензияланған күзетпен келісімшарттар жасалған, 96%-ы дабыл түймелерімен жабдықталған, ал 81%-ы полицияның жедел басқару орталықтарына қосылған.

Биыл 500 мыңнан астам бала ***«Жалпыға міндетті білім беру» қоры*** арқылы қолдау алды. Әлеуметтік осал санаттағы балаларға мектеп формасын, аяқ киімін және оқу құралдарын сатып алу үшін ата-аналардың және заңды өкілдердің есепшоттарына 25,3 млрд теңге аударылды.

Жоғарыда аталған барлық бастамалардың іске асырылуы Оқу-ағарту министрлігінің Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің тұрақты бақылауында.

Мектеп атты кемеміз желкенді желмен толтырып, алысқа жүзсін!

Все организации образования с численностью более 100 человек должны быть полностью оснащены системами безопасности. Министр призвал акиматы ускорить установку оборудования и обеспечить его бесперебойную работу.

линга, насилия и кризисных ситуаций. Консультации и экстренная помощь доступны круглосуточно.

За буллинг предусмотрена административная ответственность: штраф в размере 10 МРП; за повторное нарушение – 30 МРП.

С сентября в организациях образования заработают *антибуллинговые программы* ***«Kiva»*** и ***«ДосболLIKE»,*** которые в прошлом году успешно прошли пилотирование и показали свою результативность.

На заседании правительства министр просвещения Гани Бейсембаев отметил: «*Сейчас совместно с профильными ведомствами готовится проект* ***Единой программы «Дети Казахстана»,*** *которая охватывает семь ключевых направлений. Она станет базовым документом по комплексной защите прав ребенка*».

С учетом новых требований сегодня в 98% организациях образования установлены турникеты, в 97% заключены договоры с лицензированной охраной, 96% оснащены тревожными кнопками, 81% подключены к оперативным центрам управления полиции.

В этом году более 500 тыс. детей получили поддержку через ***Фонд «Всеобуч».*** На счета родителей и законных представителей перечислено 25,3 млрд тенге на покупку формы, обуви и принадлежностей для детей из социально уязвимых категорий населения.

Реализация всех вышеуказанных инициатив находится на постоянном контроле Комитета по охране прав детей Министерства просвещения.

В добрый путь, корабль под названием Школа! Попутного тебе ветра!

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫ АРАСЫНДАҒЫ БУЛЛИНГТІҢ АЛДЫН АЛУ:

«ДОСБОЛLIKE» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ӘСЕРІ

Балалардың әл-ауқатын қамтамасыз ету, олардың денсаулығын сақтау, жан-жақты дамуы мен сапалы білім алу құқығын қорғау – Қазақстан Республикасының басым бағыттарының бірі болып табылады.

Еліміз тәуелсіздік алғаннан бері балалардың құқықтарын қамтамасыз етуге бағытталған 15 халықаралық құжат-

Обеспечение благополучия детей, сохранение их здоровья, защита права на всестороннее развитие и получение качественного образования являются одним из приоритетных направлений Республики Казахстан.

С момента обретения независимости нашей страной были ратифицированы 15 международных документов,

*2022 жылы **Балалар әл-ауқаты индексінің енгізілуі** мемлекет тарапынан балалардың өмір сүру сапасын арттыруға бағытталған саясаттың тиімділігін бағалауға мүмкіндік берді.*

*Осы бағытта ҚР Оқу-ағарту министрлігінің тапсырысы бойынша «Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты әзірлеген **«ДосболLIKE» бағдарламасы білім беру** ұйымдарында қауіпсіз орта қалыптастыруды көздейді.*

ПРОФИЛАКТИКА БУЛЛИНГА СРЕДИ ШКОЛЬНИКОВ:

ЗНАЧЕНИЕ И ВЛИЯНИЕ ПРОГРАММЫ «ДОСБОЛLIKE»

ты ратификациялап, оның алғашқысы Бала құқықтары туралы Конвенция болды. Бүгінгі таңда осы Конвенцияның барлық ережелері Қазақстан Республикасының заңнамасына енгізілген. Балалардың құқықтарын реттейтін 45-тен астам нормативтік құқықтық акт қабылданған.

Соңғы жылдары қоғамда балалардың дүниетанымында бұрын тән болған позитивті қабылдаудың орнына нигилизм, пессимизм, қоршаған

направленных на обеспечение прав детей, первым из которых стала Конвенция о правах ребенка. В настоящее время все положения данной Конвенции внедрены в законодательство Республики Казахстан. Принято более 45 нормативно-правовых актов, регулирующих права детей.

В последние годы в общественном сознании наблюдается рост нигилизма, пессимизма, агрессии к окружающей среде и аутоагрессивного поведе-

Введение в 2022 г. ***Индекса благополучия детей*** *позволило оценивать эффективность государственной политики, направленной на улучшение качества жизни детей.*

ортаға деген агрессия және аутоагрессивті мінез-құлықтың артуы байқалады.

Қазақстанда балаларға қатысты буллингтің алдын алу және оған қарсы тұру бағытында білім беру ұйымдарында жүйелі жұмыстар жүргізілуде.

Бағдарламаның құқықтық негізін құрайтын құжаттар:

- *Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы;*
- 2023 жылғы 31 тамыздағы №748 Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен бекітілген *Балаларды зорлық-зомбылықтан қорғау жөніндегі кешенді жоспар;*
- 2022 жылғы 21 желтоқсандағы №506 *Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің бұйрығы.*

ния среди детей, которые ранее были склонны к позитивному восприятию мира.

В целях предупреждения буллинга и противодействия ему в образовательных учреждениях нашей страны проводятся системные мероприятия.

Правовую основу программы составляют:

- *Закон Республики Казахстан «Об образовании»;*
- *Комплексный план по защите детей от насилия,* утвержденный Постановлением Правительства Республики Казахстан от 31 августа 2023 г. №748;
- *Приказ Министра просвещения Республики Казахстан* от 21 декабря 2022 г. №506.

По заказу Министерства просвещения Национальный научно-практический институт благополучия детей «Өркен» разработал ***антибуллинговую Программу «ДосболLIKE»,*** *направленную на формирование безопасной и психологически комфортной среды в учебных заведениях.*

Бағдарламаның негізгі мақсаты – мектептер мен колледждерде психологиялық тұрғыдан қауіпсіз орта қалыптастыру, буллингтің барлық түрлерінің алдын алу және балалардың әлеуметтік-эмоционалдық дамуын қолдау.

Бағдарлама аясында оқушылар мен педагогтер арасында антибуллингтік мінез-құлық үлгілерін қалыптастыру, ата-аналар арасында ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізу көзделеді.

Бағдарламаны іске асыру үш кезеңге бөлінеді:

- бастапқы (диагностикалық);
- негізгі (профилактикалық және интервенциялық);
- қорытынды (тиімділікті бағалау және мониторинг жүргізу).

Основная цель программы *– обеспечение психологически безопасной среды в школах и колледжах, профилактика всех видов буллинга и поддержка социально-эмоционального развития детей.*

В рамках программы осуществляется формирование моделей антибуллингового поведения среди учащихся и педагогов, проведение информационно-разъяснительной работы среди родителей.

Реализация программы делится на три этапа:

- начальный (диагностический);
- основной (профилактический и интервенционный);
- заключительный (оценка и мониторинг эффективности).

Бағдарлама заманауи қауіптерді, соның ішінде балалар арасындағы аутодеструктивті мінез-құлықтың өсуі, суицид оқиғалары мен интернет кеңістігіндегі қатерлерді ескере отырып жасалған.

Программа разработана с учетом современных рисков, включая рост аутоагрессивного поведения среди детей, случаи суицида и угрозы в интернет-пространстве.

Буллинг – бұл бір адамға бағытталған әдейі жасалатын агрессивті әрекет түрі, ол қазіргі таңда мектеп ортасында кең тараған. Бұл құбылыс балалардың эмоционалдық әл-ауқатына ұзақ мерзімді теріс әсерін тигізіп қана қоймай, жалпы мектептегі қауіпсіздікке қатер төндіреді.

Соңғы 20 жылда буллингтің зардаптарына қатысты жүргізілген әлемдік зерттеулер оның салдарының тереңдігі мен ауырлығын дәлелдеді.

«ДосболLIKE» бағдарламасы – оқушылар арасында буллингтің алдын алуға бағытталған кешенді жоба. Ол халықаралық тәжірибеге сүйене отырып жасалған. Солардың ішінде *Финляндияда* жүзеге асырылып жатқан ***KiVa бағдарламасын*** ерекше атап өтуге болады. Оған мыналар кіреді:

- ✓ профилактикалық және мониторингтік құрамдас бөліктер;
- ✓ мектептегі жағдайды бағалау үшін оқушылар арасында жыл сайын анонимді сауалнама жүргізу.
- ✓ сауалнама нәтижелері негізінде түзету шараларын қабылдау.

Буллинг – это преднамеренное агрессивное действие, направленное против одного человека, которое в настоящее время широко распространено в школьной среде. Это явление оказывает длительное негативное влияние на эмоциональное благополучие ребенка и угрожает общей безопасности в школе.

Мировые исследования, проведенные за последние 20 лет, доказали глубину и серьезность последствий буллинга.

Программа «ДосболLIKE» представляет собой комплексный проект, направленный на профилактику буллинга среди школьников. Она разработана с учетом международного опыта, в котором особенно выделяется ***Программа KiVa,*** реализуемая в *Финляндии*. Она включает в себя:

- ✓ профилактические и мониторинговые компоненты;
- ✓ ежегодное проведение анонимного анкетирования учащихся для оценки ситуации в школе;
- ✓ принятие корректирующих мер на основе результатов анкетирования.

Норвегияда әзірленіп, кейіннен Канада, АҚШ, Ұлыбритания және Германияда жүзеге асырылған ***Olweus*** бағдарламасы да буллингтің алдын алуда тиімді құрал болып табылады. Бұл бағдарламаға сәйкес, агрессия көріністерінің алдын алу мақсатында мектеп ортасына түбегейлі өзгерістер енгізіледі.Бағдарлама барлық деңгейде жүйелі жұмысты қамтиды:

- ✓ мектеп деңгейінде;
- ✓ сынып деңгейінде;
- ✓ жекелеген оқушылармен;
- ✓ ата-аналармен.

Жаңа Зеландияда жүзеге асырылып жатқан ***Peer Support Network*** бағдарламасында жоғары сынып оқушылары кіші сыныптағы балаларға тәлімгер ретінде қолдау көрсетіп, өз тәжірибелерімен бөліседі. Өзара достық пен сенімділік атмосферасын қалыптастырады.

АҚШ-та жүзеге асырылып жатқан ***Steps to Respect бағдарламасы*** мектеп саясатын, ересектердің араласуын және оқушылардың қатысуын қамтитын жүйелі тәсілге негізделген. Ғылыми зерттеулер мұндай кешенді араласудың буллинг деңгейін төмендетуде жоғары нәтиже беретінін көрсеткен.

Программа Olweus, разработанная в *Норвегии* и реализуемая впоследствии в Канаде, США, Великобритании и Германии, также является эффективным инструментом противодействия буллингу. В соответствии с этой программой школьная среда подвергается коренным изменениям с целью предотвращения проявлений агрессии. Программа основана на системной работе на всех уровнях:

- ✓ в школе;
- ✓ в классе;
- ✓ с отдельными учениками;
- ✓ с родителями.

В *Новой Зеландии* реализуется ***Программа Peer Support Network,*** в рамках которой старшеклассники выступают в роли наставников для младших, оказывают им поддержку и делятся своим опытом, способствуя формированию атмосферы дружбы и доверия.

Программа Steps to Respect, реализуемая в *США*, основана на системном подходе, включающем школьную политику, участие взрослых и вовлеченность учеников. Научные исследования показали, что такое комплексное вмешательство дает высокие результаты в снижении уровня буллинга.

«ДосболLIKE» бағдарламасы негізінде ұлттық менталитет, мәдени ерекшеліктер және қоғамның құндылықтары ескеріле отырып әзірленген. 2022 жылы Қазақстан Республикасының заңнамасына «буллинг» және «кибербуллинг» ұғымдары ресми түрде енгізіліп, бұл мәселелердің алдын алуға бағытталған жүйелі шаралар қабылдауға құқықтық негіз қалыптасты.

Қазіргі таңда қоғамдық ұйымдар буллингпен күресте белсенді жұмыс атқаруда. ***«Just Support» қоры*** TEENS және басқа да жобаларды жүзеге асырып, ата-аналар мен жасөспірімдерге арналған онлайн курстар ұйымдастырып отыр. Қазақстан аумағы бойынша шамамен 100 отбасы психологтер, заңгерлер т.б мамандардың қызметін алды.

1. Ұйымдастырушылық-диагностикалық кезең. Бұл кезеңде мектеп ұжымы «ДосболLIKE» бағдарламасының мақсат-міндеттерімен танысты.

- Педагогикалық кеңесте бағдарлама мазмұны мен кезеңдері түсіндірілді.
- Мектеп қызметкерлері (техникалық, медицина және асхана қызметкерлері) үшін ақпараттық жиналыстар өткізілді.
- Оқушылар (1–11 сыныптар) мен ата-аналар (4–11 сынып) арасында диагностикалық сауалнамалар жүргізіліп, буллингтің таралу деңгейі мен мектептегі психоэмоциялық ахуал талданды.
- Буллингке қарсы әрекет ететін антибуллингтік команда (АК) құрылып, оның құрамы бекітілді.

2. Жобалық кезең. Бағдарламаны іске асыруға дайындық кезеңі.

- Мектеп өміріндегі барлық бағыттарға буллингтің алдын алу шаралары енгізілді.
- Мектептің тәрбие жұмысы, ішкі бақылау және тәртіп жоспарлары «ДосболLIKE» бағдарламасына сәйкестендіріліп қайта жасалды.
- Антибуллингтік команданың нақты жұмыс жоспары әзірленіп, бекітілді;
- Педагогтер, ата-аналар мен оқушылардан келіп түскен ұсыныстар негізінде іс-шаралар жоспары құрылды.

3. Іске асыру кезеңі. Бұл кезеңде нақты әрекеттер жүзеге асырылды.

В настоящее время общественные организации активно работают в направлении борьбы с буллингом. ***Фонд «Just Support»*** реализует проект *TEENS* и др., организует онлайн-курсы для родителей и подростков. Около 100 казахстанских семей уже получили услуги психологов, юристов и других специалистов.

1. Организационно-диагностический этап. На данном этапе коллектив школы ознакомлен с целями и задачами Программы «ДосболLIKE».

- На педагогическом совете разъяснены содержание программы и ее этапы.
- Для сотрудников школы (технический персонал, медицинские и столовые работники) проведены информационные собрания.
- Проведено диагностическое анкетирование учащихся (1–11 классы) и родителей (4–11 классы).
- Проанализированы уровень распространенности буллинга и психоэмоциональный климат в школе.
- Создана и утверждена антибуллинговая команда (АК), осуществляющая противодействие буллингу.

2. *Проектный этап* – этап подготовки к реализации программы.

- Во все направления школьной жизни внедрены меры по профилактике буллинга.
- Планы воспитательной работы, внутреннего контроля и дисциплины школы переработаны в соответствии с Программой «ДосболLIKE».
- Разработан и утвержден конкретный план работы АК.
- На основе предложений, поступивших от педагогов, родителей и учащихся, составлен план мероприятий.

3. Этап реализации. На данном этапе осуществлены конкретные действия.

- На территории школы выявлены зоны риска (туалеты, зоны отдыха, гардеробные и др.), и установлены камеры видеонаблюдения.
- Педагоги и технический персонал прошли обучение по алгоритмам реагирования на случаи буллинга.
- Во всех классах проведены тренинги и проектные занятия с целью развития социально-эмоциональных навыков учащихся.
- Активизирована работа с родителями (организованы и проведены тренинги).

- Мектеп аумағында қақтығысқа бейім аймақтар (дәретхана, демалыс аймағы, киім ілетін бөлме) анықталып, бейнебақылау орнатылды.
- Педагогтер мен техникалық қызметкерлер буллингке әрекет ету алгоритмдері бойынша оқудан өтті.
- Барлық сыныптарда оқушылардың әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларын дамыту мақсатында тренингтер мен жобалық сабақтар өткізілді.
- Ата-аналармен жұмыс жандандырылып, оларға арналған тренингтер ұйымдастырылды.
- Мектептің өзін-өзі басқару ұйымдары буллингтің алдын алу бағытында жобаларын іске асырды.

4. Аналитикалық кезең. Бағдарламаның тиімділігі бағаланып, қорытынды талдау жасалды.

- Оқушылар, ата-аналар және мұғалімдер арасында қайталап диагностика жүргізіліп, психоэмоциялық ахуалдағы өзгерістер анықталды.
- Мектеп ұжымы мониторингтік есептер мен аналитикалық шолулар әзірледі.
- Позитивті тәжірибе жинақталып, әдістемелік ұсынымдар мен вебинарлар арқылы басқа ұйымдарға таратылды.
- Жетістіктер мен олқылықтар сараланып, келесі оқу жылына арналған жоспар жасалды.

Бағдарлама аясында әрбір анықталған буллинг жағдайына жекелей талдау жүргізіліп, тиімді қолдау көрсетуге бағытталған жеке көмек жоспары әзірленді.

***Программа «ДосболLIKE»** разработана с учетом национального менталитета, культурных особенностей и общественных ценностей.*
В 2022 г. в законодательство Республики Казахстан официально были внесены понятия «буллинг» и «кибербуллинг», что создало правовую основу для принятия системных мер по их профилактике.

- Органы ученического самоуправления реализовали проекты, направленные на профилактику буллинга.

4. Аналитический этап. Проведены оценка эффективности программы и итоговый анализ.

- Среди учащихся, родителей и педагогов проведена повторная диагностика, выявлены изменения в психоэмоциональном климате.
- Коллектив школы подготовил мониторинговые отчеты и аналитические обзоры.
- Обобщен и распространен в другие организации через методические рекомендации и вебинары накопленный положительный опыт.
- Проведен анализ достижений и недочетов.
- Составлен план на следующий учебный год.

В рамках программы был проведен индивидуальный анализ каждого выявленного случая буллинга, и для оказания эффективной поддержки разработан персонализированный план помощи.

2024 наурыз бен мамыр айларының аралығында педагогтерге арналған семинарлар, мектеп ұжымы үшін өндірістік жиналыстар, техникалық қызметкерлерге арналған түсіндіру сессиялары, сондай-ақ ата-аналар үшін арнайы тренингтік сабақтар ұйымдастырылды. Бұл шаралардың барлығы буллингтің алдын алу тетіктерімен таныстыру және тиімді әрекет ету дағдыларын қалыптастыру мақсатында өтті.

Педагогтер мен қызметкерлерге арналған тренингтер

Мұғалімдер мен педагог-психологтер арнайы дайындықтан өтіп, агрессия мен буллингке қалай жауап беру керектігін, балалардың эмоциялық интеллектісін дамыту жолдарын үйренді.

Тренинг барысында қатысушылар:

- буллинг жағдайларын анықтау алгоритмімен;
- оқу орнындағы буллинг аймақтарын анықтау әдістемесімен;
- профилактикалық жобалар мен оқушылардың әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларын дамыту тәсілдерімен танысты.

Оқушылар мен ата-аналарға арналған тренингтер

Бағдарлама *аясында бастауыш, негізгі және жоғары сынып оқушылары* үшін буллинг жағдайындағы мінез-құлық ережелері, өзін-өзі қорғау және достық қарым-қатынас орнату сияқты тақырыптарды қамтитын сабақтар өткізілді.

Сонымен қатар, ата-аналарға арналған «Балаға буллинг жағдайында қалай көмектесуге болады?» тақыры-

С марта по май 2024 г. организованы семинары для педагогов, производственные собрания для школьного коллектива, разъяснительные сессии для технического персонала, а также специальные тренинговые занятия для родителей. Все эти мероприятия были направлены на ознакомление с механизмами профилактики буллинга и формирование навыков эффективного реагирования.

Тренинги для педагогов и сотрудников

Учителя и педагоги-психологи прошли специальную подготовку, в ходе которой изучили, как реагировать на агрессию и буллинг, узнали о методах развития эмоционального интеллекта детей.

В ходе тренинга участники ознакомились:

- с алгоритмом выявления случаев буллинга;
- с методикой определения зон риска в учебных заведениях;
- с профилактическими мерами;
- со способами развития социально-эмоциональных навыков учащихся.

Тренинги для учащихся и родителей

В рамках программы для *учащихся начального, среднего и старшего звена* проведены занятия на темы: «Правила поведения при буллинге», «Самооборона», «Построение дружеских отношений».

Для *родителей* организованы семинары «Как помочь ребенку в ситуации буллинга?» Занятия проводились в

«ДосболLIKE» бағдарламасы аясында ұйымдастырылған тренингтер мектеп қауымдастығының барлық өкілдерін – мұғалімдерден бастап оқушыларға, ата-аналар мен техникалық қызметкерлерге дейін – ортақ мақсатқа жұмылдырып, білім беру мекемелерінде сенімді және қауіпсіз орта қалыптастыруға ықпал етті.

Тренинги, организованные в рамках Программы «ДосболLIKE», объединили всех представителей школьного сообщества – от учителей и учащихся до родителей и технических сотрудников – и способствовали формированию безопасной, комфортной и доверительной среды в образовательных учреждениях.

бындағы семинарлар ұйымдастырылды. Бұл сабақтар *Педагогикалық қолдау орталығы* шеңберінде өтті.

Жылғы мамыр айының қорытындысына сәйкес

- Әр мектепте буллингтің алдын алуға бағытталған антибуллингтік топтар құрылды.
- 1–11 сынып аралығындағы оқушылар арасында әлеуметтік жобалар сәтті жүзеге асты.
- Педагогтер мен мектеп қызметкерлерінің 80%-дан астамы арнайы оқу курстарынан өтті.
- Мектептерде тәуекел аймақтары анықталып, бейнебақылау жүйелері орнатылды.
- Ата-аналар мен оқушылар буллингтің алдын алу жолдары туралы көбірек ақпарат алды.

«ДосболLIKE» бағдарламасын білім беру ұйымдарында іске асыру және енгізу тәжірибесі буллинг мәселесін жеке, қысқа мерзімді шаралармен емес, *кешенді, жүйелі және ұзақ мерзімді* тұрғыда шешу қажет екенін айқын көрсетті.

Бағдарламаның практикалық мазмұны мен гуманистік қағидаттарға негізделген әдістемесі мектеп ортасында оң өзгерістерге ықпал ететін тиімді құрал екенін дәлелдеді.

Еститін мемлекет – әрбір азаматқа, әсіресе жас буынға, түсіністікпен, құрметпен және мейіріммен қарайтын қоғам; өткенін ризашылықпен еске алып, болашағына үмітпен көз тігетін халық...

Дайындаған: ***С. Е. Нурахметова,***
редактор,
«Өркен»
балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты,
Алматы қ.

рамках Центра педагогической поддержки родителей.

По итогам мая 2025 г.

- В целях профилактики буллинга в каждой школе созданы антибуллинговые команды.
- Среди учащихся 1–11 классов успешно реализованы социальные проекты.
- Более 80% педагогов и сотрудников школ прошли специализированные обучающие курсы.
- В школах определены зоны риска, установлены системы видеонаблюдения.
- Учащиеся и родители получили обширную информацию о способах предотвращения буллинга.

Опыт реализации и внедрения Программы «ДосболLIKE» в организациях образования четко показал, что проблему буллинга необходимо решать не отдельными кратковременными действиями, а *комплексно, системно и с долгосрочной перспективой.*

Практическое содержание программы и методика, основанная на гуманистических принципах, доказали свою эффективность как инструмент позитивных изменений в школьной среде.

Слышащее государство – это общество, в котором к каждому гражданину, особенно юному, относятся с пониманием, уважением и добротой; это народ, который с благодарностью помнит о прошлом и с надеждой смотрит в будущее...

Подготовлено ***С. Е. Нурахметовой,***
редактор,
Национальный
научно-практический
институт благополучия детей
«Өркен»,
г. Алматы

БУЛЛИНГКЕ ТАП БОЛҒАН БАЛАҒА ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСУГЕ БОЛАДЫ?

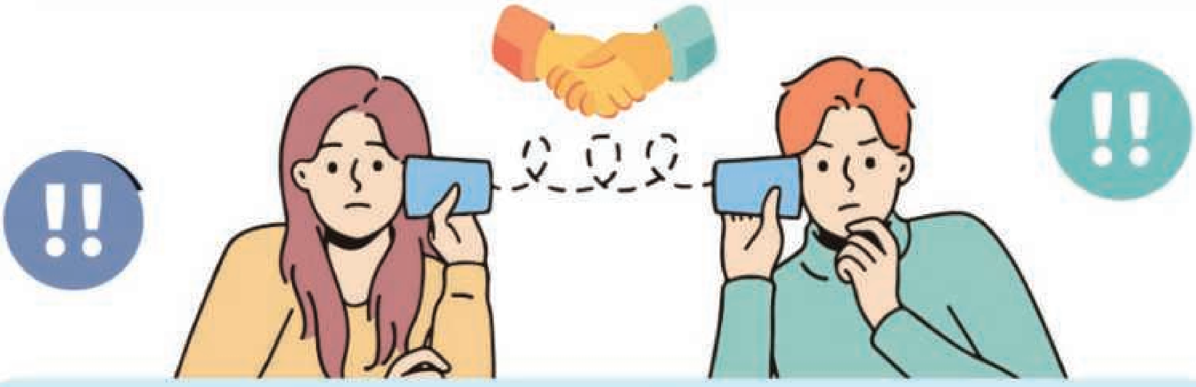

Ынтымақтастық

Қақтығыс субъектісі жағдайды өзінің және қарсыласының қажеттіліктерін толық қанағаттандыратындай етіп шешуге ұмтылады, яғни барлығына тиімді болатын шешім табу.

Бұл тактика қақтығыс тақырыбын талдау, ортақ пайда табу мақсатында қатысушылардың ресурстарын есептеу және әңгімелесушінің позициясын мұқият тыңдаумен сипатталады.

Бұл стратегияның артықшылығынан басқа ештеңесі жоқ:

- жанжалды бейбіт жолмен шешуге мүмкіндік береді;
- сенімге, өзара сыйластыққа және тиімді өзара әрекеттесуге негізделген ұзақ мерзімді тұлғааралық қарым-қатынастарды құруға көмектеседі;
- жанжалдың барлық тараптарын қанағаттандыратын және олардың мүдделеріне жауап беретін өзара тиімді шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

Бірақ барлық қақтығыстарда әр қатысушының тілектері мен мүдделері толық қанағаттандырыла алмайды – мұндай жағдайда ынтымақтастық принципі жағдайды тек қиындатады.

Назар аударыңыз!
Барлық қабылданған шараларға қарамастан, буллинг жалғасып, баланың денсаулығы мен қауіпсіздігіне қауіп төндірсе, құқық қорғау органдарына хабарласу қажет.
Ең бастысы – балаға көмектесу және оны проблемамен жалғыз қалдырмау!

КАК ПОМОЧЬ РЕБЕНКУ, КОТОРЫЙ СТОЛКНУЛСЯ С БУЛЛИНГОМ?

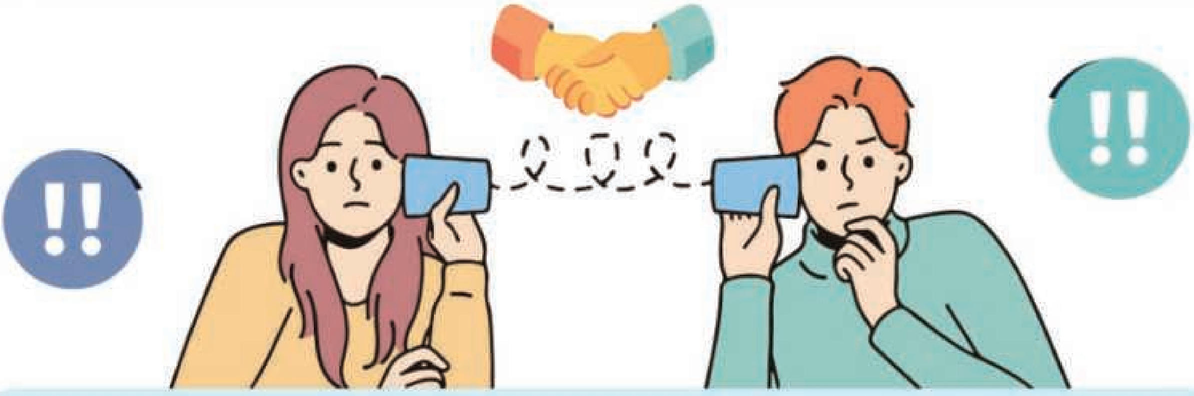

Сотрудничество

Субъект конфликта стремится разрешить ситуацию таким способом, чтобы полностью удовлетворить свои потребности и оппонента, т. е. найти такое решение, которое будет выгодно всем.

Для такой тактики свойственно анализировать предмет конфликта, рассчитывать ресурсы участников, чтобы найти общую выгоду, внимательно выслушать позицию собеседника.

Данная стратегия имеет практически одни преимущества:

- позволяет выйти из конфликта мирным путем;
- помогает выстроить долгосрочные межличностные отношения на основе доверия, взаимного уважения и эффективного взаимодействия;
- дает возможность принять взаимовыгодное решение, удовлетворяющее все стороны конфликта и отвечающее их интересам.

Но не во всех конфликтах можно полностью удовлетворить желания и интересы каждого участника – в таком случае принцип сотрудничества только усложнит ситуацию.

Внимание!

Если, несмотря на все принятые меры, буллинг все же продолжается, угрожает здоровью и безопасности ребенка, необходимо обратиться в правоохранительные органы.

Главное – быть рядом и не оставлять ребенка наедине с проблемой!

БІЛІМ САПАСЫ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТТЕРДІ ЖАҚЫНДАСТЫРУ

IV-ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАЗҒЫ МЕКТЕП

С. Е. Нурахметова,
редактор,
«Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру
ұлттық ғылыми-практикалық институты,
Алматы қ.

IV МЕЖДУНАРОДНАЯ ЛЕТНЯЯ ШКОЛА

КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И СБЛИЖЕНИЕ КУЛЬТУР

С. Е. Нурахметова,
редактор,
Национальный научно-практический
институт благополучия детей
«Өркен»,
г. Алматы

2025 жылғы 12–14 тамыз аралығында ***Алматы қаласында*** *ЮНЕСКО* қамқорлығындағы Халықаралық Мәдениеттерді Жақындастыру Орталығының бастамасымен Еуразия елдерінің педагогтеріне арналған ***IV Халықаралық Жазғы Мектеп*** *өтті.*

Іс-шара «Оқу мәдениетін жаңғыртуға біріктіретін беттер» тақырыбы аясында ұйымдастырылып, Абай Құнанбайұлының 180 жылдық мерейтойы мен Олжас Сүлейменовтің «Аз и Я» кітабының жарық көргеніне 50 жыл толуына арналды.

С 12 по 14 августа 2025 г. в г. Алматы по инициативе *Международного центра сближения культур под эгидой ЮНЕСКО* прошла ***IV Международная Летняя школа для педагогов стран Евразии.***

Мероприятие было организовано в рамках темы «Страницы, объединяющие для возрождения культуры чтения» и посвящено 180-летию со дня рождения Абая Кунанбайулы и 50-летию выхода книги Олжаса Сулейменова «Аз и Я».

ЮНЕСКО-ның 2022–2029 жылдарға арналған орта мерзімді стратегиясында ***мәдениеттерді жақындастыру үдерісі*** *адамзаттың бейбітшілікке, әлеуметтік интеграцияға және тұрақты халықаралық қауіпсіздікке қол жеткізуі үшін қажетті факторлардың бірі ретінде қарастырылады. Бұл ретте жанашырлық, мейірімділік, ізгілік, ынтымақтастық және бауырластық қағидаттарына сүйенбей, өркениеттер арасындағы өзара түсіністік пен сенімді нығайту мүмкін еместігі айтылды.*

В среднесрочной стратегии ЮНЕСКО на 2022–2029 гг. ***процесс сближения культур*** *рассматривается как один из необходимых факторов для достижения человечеством мира, социальной интеграции и устойчивой международной безопасности. При этом подчеркивается, что без опоры на принципы сострадания, доброжелательности, гуманизма, сотрудничества и братства невозможно укрепление взаимопонимания и доверия между цивилизациями.*

Жазғы мектепке Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан, Түркия, Өзбекстан және Франция елдерінің жетекші халықаралық сарапшылары, танымал ғалымдар мен педагогтер қатысты. Спикерлер интерактивті оқыту технологияларын қолдана отырып, білім беру сапасын арттыру мен мәдениетаралық ынтымақтастықты тереңдетуге бағытталған бірлескен шешімдер іздеу процесіне белсенді түрде атсалысты.

Сессиялар келесі тақырыптарды қамтыды:

- оқу мәдениеті және оқитын ұлттардың қайта өркендеуі;
- білім беру ортасындағы тиімді мәдениетаралық диалогтың рөлі;
- педагогтердің кәсіби мүмкіндіктерін кеңейту және іс-әрекеттегі зерттеулерді дамыту.

Іс-шара ЮНЕСКО қамқорлығындағы *Халықаралық мәдениеттерді жақсарту орталығының директоры* ***Олжас Омарұлы Сүлейменовтің*** *құттықтау сөзімен басталды. «XXI ғасырда Қазақ*

В Летней школе приняли участие ведущие международные эксперты, известные ученые и педагоги из Казахстана, Кыргызстана, Таджикистана, Турции, Узбекистана и Франции. Спикеры активно участвовали в поиске совместных решений, направленных на повышение качества образования и углубление межкультурного диалога и сотрудничества, применяя интерактивные технологии обучения.

Сессии охватывали следующие темы:

- культура чтения и возрождение читающих наций;
- роль эффективного межкультурного диалога в образовательной среде;
- расширение профессиональных возможностей педагогов;
- развитие исследовательской деятельности.

Мероприятие открыл приветственной речью *директор Международного центра сближения культур под эгидой ЮНЕСКО* ***Олжас Омарович Сулейменов.*** *«Какую роль может и должен*

қоғамының қоғамдық санасы үшін Абай Құнанбайұлы қандай рөл атқара алады және атқаруы тиіс? Бізге бұл жаңғыру қаншалықты қажет? Иә, менің ойымша, қажет. Әсіресе, маған, тарихшы ретінде, бұл айқын нәрсе. Тек көне дәуір тарихшысы ретінде ғана емес, сонымен қатар біз бастан өткерген тарихи оқиғалар мен қасіреттерге байланысты 20 ғасырда орын алған оқиғалардың да тарихшысы ретінде. Бірақ ең ауыр соққы бізге, қазақ халқына тиді...

Абай Құнанбайұлы – қазақ қоғамындағы алғашқы модернизация өкілдерінің бірі. Ол көшпелі әрі еркін қазақ халқының өнері мен өмірін, салт-дәстүрі мен тәрбиесін терең түсініп, оны білім мен ағартушылық саласына енгізе білді. Абайдың шығармашылығы арқылы ұлттық мәдениет жаңа сапалық деңгейге көтеріліп, заман талабына сай рухани жаңғыру жолына түсті. Сондықтан Абайды оқып-зерттеудің маңызы зор: ол тек әдеби мұра ғана емес, сонымен қатар ұлттық ой-сананың дамуы мен мәдениетіміздің өркендеуіндегі басты бағыт-бағдар болып табылады.», – деп атап өтті.

Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан, Өзбекстан және Түркиядан келген білім және мәдениет саласының мамандары IV Халықаралық жазғы мектеп семинарына қатысты.

сыграть Абай Кунанбайулы в общественном сознании казахского общества XXI века? Насколько нам нужна эта модернизация? Я думаю, что она необходима. Особенно для меня как для историка это очевидно. И не только как для историка древности, но и как для исследователя новейшей истории, событий и трагедий XX века, через которые прошел наш народ. И самое тяжелое испытание выпало именно казахскому народу...

Абай Кунанбайулы был одним из первых представителей модернизации в казахском обществе. Он глубоко понимал искусство, быт, традиции и воспитание свободного кочевого народа и сумел интегрировать это в сферу образования и просвещения. Благодаря творчеству Абая национальная культура поднялась на новый качественный уровень и встала на путь духовного обновления в соответствии с требованиями времени. Поэтому изучение Абая имеет огромное значение: это не только литературное наследие, но и важный ориентир для развития национального самосознания и культурного прогресса».

«В нынешней IV Международной летней школе принимают участие спикеры из Центральной Азии, Турции, Франции и со всей нашей страны. Также приглашены казахстанские учителя. Цель – представить интерактивные и современные методы и инструменты, обменяться опытом. Самое главное – у каждого учителя и ученого есть своя культура, а мы хотим объединить эти культуры и увидеть, каких новых результатов можно достичь, какие свежие идеи предложит молодежь.

*Кроме того, на мероприятие приглашены ремесленники. Участники смогут увидеть их работы, заинтересоваться и, возможно, перенять что-то новое», – отметила кандидат биологических наук, профессор, ведущий научный сотрудник Международного центра сближения культур под эгидой ЮНЕСКО, координатор проекта Университета Центральной Азии **Нуржауар Сейлбековна Исаева.***

«Биылғы IV Халықаралық жазғы мектепке Орта Азиядан, Түркиядан, Франциядан және еліміздің түкпір-түкпірінен спикерлер қатысып жатыр. Сондай-ақ қазақстандық мұғалімдер де шақырылды. Мақсат – интерактивті әрі заманауи әдістер мен құралдарды таныстыру, тәжірибе алмасу. Ең бастысы – әр мұғалім мен ғалымның өз мәдениеті бар, ал біз сол мәдениеттерді тоғыстырып, қандай жаңа нәтижелерге қол жеткізуге болатынын, жастардың қандай тың идеялар ұсынатынын байқағымыз келеді.
Сонымен қатар іс-шараға қолөнершілер де шақырылды. Қатысушылар олардың жұмыстарын көріп, қызығып, бәлкім жаңа дүниелерді үйреніп кетеді деп сенемін.», – деді биология ғылымдарының кандидаты, профессор, ЮНЕСКО қамқорлығындағы Халықаралық Мәдениеттерді жақындастыру орталығының жетекші ғылыми қызметкері, Орталық Азия университеті жобасының үйлестірушісі ***Исаева Нұржауар Сейлбекқызы.***

Олардың қатарында:
«Есік» мемлекеттік тарихи-мәдени музей-қорығының директоры *Гүлмира Мұхтарова;*
Е. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті жанындағы «Сарыарқа» археологиялық институтының археология және этнография музейінің меңгерушісі *Марина Беделбаева*;
Қарағанды университетінің аға оқытушысы *Анна Қалижанова;*
ЮНЕСКО жанындағы Халықаралық Мәдениеттерді Жақындастыру Орталығының жетекші ғылыми қызметкерлері *Нұржауар Исаева мен Виктор Новоженов;*
«Qazaq Oner» халықаралық қауымдастығының мүшесі *Гүлзира Сарсенбаева;* Қолөнершілер одағының мүшесі *Ұлбосын Дауленова* және Республикалық;
Оқушылар сарайының оқытушысы *Несібелі Жұмалиева* бар.
Іс-шараның үшінші күні «Есік» мемлекеттік тарихи-мәдени музей қорығында өтті. Күннің алғысөзінде *«Құрметті*

В Летней школе приняли участие специалисты в области образования и культуры из Казахстана, Кыргызстана, Таджикистана, Узбекистана и Турции. Среди них:
директор Государственного историко-культурного музея-заповедника «Есик» *Гульмира Мухтарова;*
заведующая Музеем археологии и этнографии Археологического института «Сарыарка» при Карагандинском университете им. Е. Букетова *Марина Беделбаева;*
старший преподаватель Карагандинского университета им. Е. Букетова *Анна Калижанова;*
ведущие научные сотрудники Международного центра сближения культур при ЮНЕСКО *Нуржауар Исаева* и *Виктор Новоженов;*
член Международной ассоциации «Qazaq Oner» *Гульзира Сарсенбаева;*
член Союза ремесленников *Улбосын Дауленова;*
преподаватель Республиканского дворца школьников *Несибели Жумалиева.*
Третий день мероприятия прошел на территории Государственного историко-культурного музея-заповедника «Есик». С приветственным словом к участникам обратилась его *директор, кандидат исторических наук, председатель Национального комитета при Национальной комиссии РК по делам ЮНЕСКО и ИСЕСКО* ***Гульмира Мухтарова:*** *«Уважаемые участники Летней школы! Уважаемые зарубежные гости,*

КҮН ТАҚЫРЫПТАРЫ / ТЕМЫ ДНЯ

Жазғы мектепке қатысушылар! Құрметті шетелдік қонақтар, әріптестер! Қазіргі уақытта ЮНЕСКО аясындағы ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі жанындағы Мәдениеттерді жақындастыру орталығы Ауқымды жобаларды іске асырып келеді.

Бүгін бастау алып отырған Еуразия елдерінің педагогтері үшін IV Халықаралық Жазғы Мектептің өткізілуі орталықтың белсенді жұмысының нәтижесі.

Соңғы жылдары елімізде тарихты зерделеуге, археологиялық жұмыстарды жүргізуге ішкі туризмді дамытуға ерекше көңіл бөлініп келеді. Мемекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев биыл Атырауда өткен Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде ұлттық құндылықтарды, тарихи-мәдени мұраларды сақтап, зерттеп, дамыту бойынша маңызды мәселелерді атап өтті.

Бүгінгі жиынның мақсаты – білім сапасы және мәдениеттерді жақындастыру, тарихи-мәдени мұраларды жинақтап, сақтау бойынша тәжірибе алмасу, сала мамандарының біліктілігін арттыру, алдағы ортақ мақсаттарды талқылау.», – деді «Есік» мемлекеттік тарихи-мәдени музей қорығының директоры, тарих ғылымдарының кандидаты, ҚР ЮНЕСКО және ИСЕСКО істері жөніндегі ұлттық комисиясы жанындағы Ұлттық комитетінің төрағасы ***Гүлмира Мұхтарова.***

Семинардың негізгі мақсаты – аймақтағы білім беру сапасын арттыру және оқыту процесіне заманауи әдістерді енгізу болды.

коллеги! В настоящее время Центр сближения культур при Министерстве культуры и информации Республики Казахстан в рамках ЮНЕСКО реализует масштабные проекты.

Проведение IV Международной летней школы для педагогов стран Евразии, стартующей сегодня, является результатом активной работы центра.

В последние годы в нашей стране уделяется особое внимание изучению истории, проведению археологических исследований и развитию внутреннего туризма. Президент Касым-Жомарт Токаев в своем выступлении на Национальном курултае в Атырау отметил важные вопросы по сохранению, исследованию и развитию национальных ценностей и историко-культурного наследия.

Цель сегодняшнего мероприятия – качество образования и сближение культур, обмен опытом по сбору и сохранению историко-культурного наследия, повышение квалификации специалистов отрасли и обсуждение общих задач на будущее».

Спикеры провели практические тренинги для педагогов, представили инновационные технологии обучения.

Участники обменялись опытом по использованию методик, направленных на организацию учебного процесса в более увлекательной и эффективной форме, и приняли участие в дискуссиях.

В ходе мероприятия гостям были представлены экспозиционные залы и археологические объекты Музея-

Основная цель семинара – повышение качества образования в регионе и внедрение современных методов в учебный процесс.

Спикерлер педагогтерге арналған тәжірибелік тренингтер өткізіп, инновациялық оқыту технологияларын таныстырды.

Қатысушылар оқу үдерісін қызықты әрі тиімді ұйымдастыруға бағытталған әдістемелермен тәжірибе алмасып, пікірталастарға қатысты.

Іс-шара барысында қонақтарға «Есік» музей-қорығының экспозициялық залдары мен археологиялық қазба нысандары көрсетіліп, өңірдің тарихи-мәдени мұрасымен танысуға мүмкіндік берілді.

Семинар соңында IV Халықаралық жазғы мектептің қорытындылары шығарылып, барлық баяндамашылар мен қатысушыларға сертификаттар мен алғыс хаттар табыс етілді.

IV Халықаралық Жазғы Мектептің қорытындысы ретінде қатысушылар білім беру сапасын арттыру, педагогтердің әлеуетін күшейту және мәдениеттер арасындағы өзара түсіністікті тереңдету бағытында болашақ ынтымақтастықты жалғастыру жөнінде келісімге келді.

заповедника «Есик», что позволило им ознакомиться с историко-культурным наследием региона.

В заключительной части семинара были подведены итоги IV Международной летней школы.

Всем спикерам, докладчикам и участникам вручили сертификаты и благодарственные письма.

По итогам IV Международной летней школы участники договорились продолжить сотрудничество в целях повышения качества образования, укрепления потенциала педагогов и углубления взаимопонимания, диалога и сотрудничества между культурами Евразийского региона.

АРТ-ИНКЛЮЗИЯ:

ҚЫРҒЫЗСТАНДАҒЫ ЕРЕКШЕ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ЖАЗҒЫ МЕКТЕП

Ж. Казиева
«Арт-инклюзив» қоғамдық
қорының жетекшісі
Бішкек қ., Қырғызстан

Менің атым *Жылдыз Казиева*. Мен «Арт-инклюзив» бағдарламасының координаторы, әлеуметтік активист және арт-менеджермін, ДЦП диагнозы бар адаммын. Алайда дәл осы ерекшеліктерім мен үшін шектеу емес, керісінше әлеуметтік шындықты жақсартуға және өз өңірімдегі мүгедек балаларға көмек көрсетуге бағытталған белсенді қызметке түрткі болды.

Менің жұмысым өзара көмек, қолдау және әрбір дамуы ерекше бала мен оның отбасы тек көмек алушы ғана емес, әлеуметтік және мәдени өмірдің белсенді қатысушылары бола алатынына сенім қағидаттарына негізделген.

Ж. Казиева,
руководитель Общественного
фонда «Арт-инклюзив»,
г. Бишкек, Кыргызстан

Меня зовут *Жылдыз Казиева*. Я являюсь координатором Программы «Арт-инклюзив», социальным активистом и арт-менеджером, человеком с диагнозом ДЦП. Однако именно эти особенности стали не ограничением, а стимулом к активной деятельности, направленной на изменение социальной реальности к лучшему и оказание помощи детям с инвалидностью в своем регионе.

Искусство в данном контексте выступает *универсальным языком,* позволяющим преодолевать барьеры непонимания, социальной изоляции и психологической замкнутости, открывая возможности для самовыражения, эмоциональной реабилитации и личностного роста.

Дети с инвалидностью и их матери ежедневно сталкиваются с целым спектром вызовов – от дефицита системной поддержки и ограниченного доступа к культурным и образовательным ресурсам до социальной изоляции и недостатка инклюзивной инфраструктуры. Именно поэтому Программа «Арт-инклюзив» делает акцент на вовлечение таких семей в творческую и социально значимую деятельность, включая терапевтические практики, среди которых особое место занимает ***искусство войлоковаляния.***

Это направление зарекомендовало себя как эффективное средство не только творческого и художественного развития, но и эмоциональной разгрузки, восстановления уверенности в себе и формирования устойчивых навыков общения и сотрудничества. Через творчество участники программы находят возможность выразить то, что

АРТ-ИНКЛЮЗИЯ:

ЛЕТНЯЯ ШКОЛА ДЛЯ ОСОБЕННЫХ ДЕТЕЙ В КЫРГЫЗСТАНЕ

Осы контексте ***өнер*** – түсінбеушілік, әлеуметтік оқшаулану және психологиялық жабықтық кедергілерін жеңуге мүмкіндік беретін *әмбебап тіл* ретінде қызмет етеді, өзін-өзі танытуға, эмоциялық реабилитацияға және жеке тұлғаның дамуына жол ашады.

Мүгедектігі бар балалар мен олардың аналары күнделікті түрлі қиындықтармен бетпе-бет келеді – жүйелі қолдаудың жетіспеушілігінен және мәдени, білім беру ресурстарына шектеулі қолжетімділіктен бастап, әлеуметтік оқшаулану мен инклюзивтік инфрақұрылымның тапшылығына дейін. Сол себепті «Арт-инклюзив» бағдарламасы мұндай отбасыларды шығармашылық және әлеуметтік маңызды іс-шараларға тартуға басымдық береді, оның ішінде терапевтік тәжірибелер ерекше орын алады, соның ішінде ***киіз басу өнері*** ерекше мәнге ие.

Бұл бағыт өзін тек өнерлік дамуды ғана емес, сонымен қатар эмоциялық релаксацияны, өзін-өзі сенімді қалпына келтіруді және тұрақты қарым-қатынас пен ынтымақтастық дағдыларын қалыптастыруды қамтамасыз ететін тиімді құрал ретінде көрсетті. Бағдарлама қатысушылары шығармашылық арқылы сөзбен жеткізу мүмкін болмайтын ойлары мен сезімдерін білдіруге, өздерінің жаңа қырларын ашуға және өзін қоғамның толыққанды мүшесі ретінде қабылдауды үйренуге мүмкіндік алады.

Метафорикалық тұрғыдан менің өнерімді *шексіз әлемге ашылған терезе* деп сипаттауға болады, ол үнсіздік пен дыбыс, қозғалыс пен тыныштық, қатысушылардың ішкі әлемі мен қоршаған әлеуметтік шындық арасындағы көпір қызметін атқарады.

«Арт-инклюзив» бағдарламасына қатысу арқылы мен өз тәжірибемнің жаңа қырларын ашуға және өнер тек өзін-өзі білдіру формасы ғана емес,

Моя работа основана на принципах взаимопомощи, поддержки и веры в то, что каждый ребенок с особенностями развития и его семья могут быть не только получателями помощи, но и активными участниками социальной и культурной жизни.

часто невозможно передать словами, открывают новые стороны собственной личности и учатся воспринимать себя как полноправных членов общества.

Метафорически мое искусство можно определить, как *окно в мир без границ,* как мост между тишиной и звуком, движением и покоем, внутренним миром участников и окружающей социальной реальностью.

Благодаря участию в Программе «Арт-инклюзив» мне удалось открыть новые грани собственного опыта и убедиться в том, что искусство может быть

Бағдарламаның жұмысын бағалауда маңызды ***жетістік «278 жүрек»*** *сыйлығы болды, ол жүзеге асырылатын бастамалар арқылы қолдау, шабыт пен өз күшіне сенім алған қатысушылар санын көрсетеді. Бұл шығармашылықтың әлеуметтік мәні жоғары екенін және эмоциялық әрі психоәлеуметтік қолдаудың тиімді механизмі екенін дәлелдеді.*

Значимым признанием работы программы стала ***награда «278 сердец»****, отражающая количество участников, получивших поддержку, вдохновение и веру в свои силы благодаря реализуемым инициативам. Это стало подтверждением того, что творчество обладает высокой социальной значимостью и представляет собой действенный механизм эмоциональной и психосоциальной поддержки.*

сонымен қатар *адамның тағдырын өзгертуге күшті құрал бола алатынына көз жеткіздім.*

Бағдарламаның халықаралық қызметі ерекше назар аударуға лайық: Қазақстан, Өзбекстан, Ресей, Германия, Моңғолия және Франциядағы арт-фестивальдерге қатысу ынтымақтастық аясын кеңейтумен қатар, инклюзия идеяларын мәдени тәжірибелер арқылы халықаралық деңгейде насихаттауға мүмкіндік берді.

Маңызды оқиғалардың бірі – «Жылдыз Казиева тарихы – Арт-активизм» атты деректі фильмнің жасалуы, ол бағдарламаның тәжірибесін кең аудиторияға таныстырды.

не просто формой самовыражения, но и *мощным инструментом трансформации человеческих судеб.*

Отдельного внимания заслуживает международная деятельность программы: участие в арт-фестивалях в Казахстане, Узбекистане, России, Германии, Монголии и Франции не только расширило горизонты сотрудничества, но и позволило транслировать идеи инклюзии через культурные практики на международном уровне.

Важным событием стало создание документального фильма «История успеха Жылдыз Казиевой – Арт-активизм», представившего опыт программы широкой аудитории.

Бағдарлама жұмысының маңызды бағыттарының бірі – ***2025 жылғы 5–12 тамыз аралығында Орловка қаласында өткен мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған Жазғы шығармашылық мектепті ұйымдастыру болды.*** *Бұл мектеп – өнер арқылы әлеуметтену, эмоционалдық жеңілдеу және тұлғалық дамуға жол ашқан бірегей ортаға айналды.*

*Особое место в работе программы занимает организация **Летней творческой школы для детей с инвалидностью**, прошедшей в г. Орловка с 5 по 12 августа 2025 г. Эта школа стала уникальным пространством, где искусство служило инструментом социализации, эмоциональной разгрузки и личностного развития.*

Бағдарламаға киіз басу және қолданбалы өнер бойынша терапевтік шеберлік сабақтары, эмоциялық интеллектіні дамытуға бағытталған арт-терапия, аналар мен балалардың бірлескен сабақтары (отбасылық байланыстарды нығайтуға бағытталған), әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған интерактивті ойындар мен тренингтер, сондай-ақ қатысушылардың қажеттіліктеріне бейімделген экскурсиялар мен мәдени шаралар кірді.

Бағдарламаның маңызды компоненттерінің бірі – балаларды кешенді қолдау үшін тар салалық мамандардың – дәрігерлердің, логопедтердің және психологтардың қатысуы болды.

«Әлеуметтік тұрғыдан әлсіз, қиын жағдайда қалған балалар мен жастарға көмек көрсету» бастамасының аяқталуы, Rural Development Fund ұйымы мен Еуропалық Одақтың серіктестігімен жүзеге асырылған, 2025 жылғы 16 мамырда соңғы кездесу

Программа включала терапевтические мастер-классы по войлокованию и прикладному искусству, арт-терапию, направленную на развитие эмоционального интеллекта, совместные занятия матерей и детей, способствующие укреплению семейных связей, интерактивные игры и тренинги для развития социальных навыков, а также экскурсии и культурные меро-

***Летняя школа** имела особую значимость для небольшого города Орловка, где дети с особыми потребностями и их семьи часто сталкиваются с ограниченными возможностями для культурного и социального взаимодействия. Создание пространства, где каждый ребенок и его мать ощущают собственную ценность, поддержку и принадлежность к сообществу, стало ключевой целью проекта.*

__Жазғы мектеп__ Орловка сияқты шағын қала үшін ерекше мәнге ие болды, мұнда ерекше қажеттіліктері бар балалар мен олардың отбасылары мәдени және әлеуметтік өзара әрекеттесудің шектеулі мүмкіндіктерімен жиі кездеседі. Әрбір бала мен оның анасы өз құндылығын, қолдауды және қауымдастықпен байланысын сезінетін кеңістік құру жобаның негізгі мақсаты болды.

арқылы атап өтілді. Кездесуге тәлімгерлер, мамандар, серіктес ұйымдардың өкілдері және донорлар қатысты.

Кездесу аясында жобаның нәтижелері таныстырылды: қатысушылардың қамтылуы, көрсетілген қолдау түрлері, жетістіктерге жеткен кейстер, сондай-ақ ***«Жылдыз Казиева бағдарламасының жетістік тарихы» медиаөнімі*** ұсынылды. Жетістіктер мен қиындықтар айтылып, осындай бастамаларды тұрақты дамыту мүмкіндіктері бойынша пікірталас жүргізілді, алғыс хаттар мен естелік сертификаттар табысталды.

приятия, адаптированные под потребности участников.

Важным компонентом работы стало участие узких специалистов: врачей, логопедов и психологов, обеспечивших комплексный междисциплинарный подход к поддержке детей с инвалидностью.

Завершение ***инициативы «Поддержка уязвимых детей и молодежи, находящихся в трудной жизненной ситуации»,*** реализованной организацией Rural Development Fund в партнерстве с Европейским Союзом, было отмечено итоговой встречей 16 мая 2025 г. с участием наставников, специалистов, представителей партнерских организаций и доноров.

В рамках встречи были представлены результаты проекта, включающие охват участников, виды оказанной поддержки, кейсы успеха, а также ***медиапродукт «История успеха Программы Жылдыз Казиевой».*** Были озвучены достижения и сложности, проведена дискуссия о перспективах устойчивого развития подобных инициатив, вручены благодарственные письма и памятные сертификаты.

«Арт-инклюзив» бағдарламасының командасы Rural Development Fund, Европалық Одақ, барлық серіктестерге, қатысушыларға және еріктілерге бірлескен еңбегі мен қолдауы үшін терең алғысын білдіреді, сондай-ақ __Кулуйпе Ақматоваға__ кәсібилігі, ісіне адалдығы және жоғары нәтижелерге қосқан жеке үлесі үшін ерекше ризашылығын білдіреді.

Команда Программы «Арт-инклюзив» выражает глубокую благодарность Rural Development Fund, Европейскому Союзу, всем партнерам, участникам и волонтерам за совместный труд и поддержку, а также отдельную признательность __Кулуйпе Акматовой__ за профессионализм, преданность делу и личный вклад в достижение высоких результатов.

Жобаның нәтижелері жүйелі жұмыстың тиімділігін айқын көрсетті:

- Токмок, Кемин қалаларынан және 14 ауылдық елді мекеннен келген 278 бала мен жасөспірім тұрақты психоәлеуметтік қолдауға ие болды;
- Қара-Балта мен Қочкор қалаларында көшпелі бағдарламалар ұйымдастырылды;
- жыл бойы тренингтер, кеңес беру қызметтері және қолдау топтары жүзеге асырылды;
- мамандарға арналған әдістемелік материалдар әзірленіп, тәжірибеге енгізілді.

Жобаның жүзеге асырылуы көрсеткендей, шығармашылық реабилитация және кешенді әлеуметтік қолдау мүгедектігі бар балалар мен олардың отбасыларының өмірінде нақты оң өзгерістер енгізуге қабілетті, әрі бұл өңірлік және халықаралық деңгейде инклюзивтік практикаларды одан әрі дамытуға негіз бола алады.

Результаты проекта подтвердили эффективность системной работы:

- 278 детей и подростков из городов Токмок, Кемин и 14 сельских населенных пунктов получили регулярную психосоциальную поддержку;
- были проведены выездные программы в Кара-Балте и Кочкоре;
- реализованы круглогодичные тренинги, консультации и группы поддержки;
- разработаны и внедрены методические материалы для специалистов.

Реализация проекта наглядно продемонстрировала, что творческая реабилитация и комплексная социальная поддержка способны вносить реальные позитивные изменения в жизнь детей с инвалидностью и их семей, формируя основу для дальнейшего развития инклюзивных практик на региональном и международном уровнях.

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕЙТІН ОТБАСЫЛАРДЫҢ ПСИХИКАЛЫҚ САУАТЫН ҚОЛДАУ

МАМАНДАРҒА АРНАЛҒАН ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕР МЕН ҰСЫНЫСТАР

А. Т. Аскарова,
а. ғ. қ.,
«Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты,
Алматы қ.

Қазіргі қоғам отбасына, әсіресе ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕББҚ) бар баланы тәрбиелеу жағдайында, бейімделу қабілетіне жоғары талаптар қояды. Мұндай отбасылар көбіне созылмалы күйзеліс жағдайында қалады. Бұл – баланың диагнозын қабылдау, білім беру бағытын ұйымдастыру, қажетті ресурстарды іздеу және білім беру жүйесімен қарым-қатынас орнату қажеттілігімен тығыз байланысты.

Бұл факторлар көбінесе ата-аналардың психикалық саулығының төмендеуіне, мазасыздықтың, депрессиялық күйдің пайда болуына және эмоциялық күйзеліс (эмоционалдық күйіп кету) жағдайына әкеліп соғады.

Мұндай жағдайда білім беру ұйымдарының мамандары, психологтар мен педагогтер отбасыға ***практикалық бағытталған өзара әрекеттестік*** негізінде қолдау көрсетуде шешуші рөл атқара алады.

ЕББҚ бар балалардың ата-аналарымен жұмыс істеу қағидаттары

Ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕББҚ) бар балалардың ата-аналарымен жұмыс істеу тиімді өзара әре-

А. Т. Аскарова,
с. н. с.,
Национальный научно-практический институт благополучия детей «Өркен»,
г. Алматы

Современное общество предъявляет повышенные требования к адаптационным возможностям семьи, особенно в условиях воспитания ребенка с особыми образовательными потребностями (ООП). Родители оказываются в ситуации хронического стресса, сопряженного с необходимостью принятия диагноза, организацией образователь-

СОДЕЙСТВИЕ ПСИХИЧЕСКОМУ БЛАГОПОЛУЧИЮ СЕМЕЙ, ВОСПИТЫВАЮЩИХ ДЕТЕЙ С ООП

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ СПЕЦИАЛИСТОВ

кеттестік пен отбасыларды қолдауды қамтамасыз ететін негізгі қағидаттарға негізделуі тиіс.

Жеке тәсіл. Әрбір отбасы мен ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕББҚ) бар әрбір бала – өзіндік ерекшеліктері, қажеттіліктері мен мүмкіндіктері бар жеке тұлға. Жеке тәсіл келесі аспектілерді ескеруді көздейді:

- баланың даму ерекшеліктері (когнитивтік, физикалық, эмоциялық және әлеуметтік);
- отбасындағы тәрбиелеу және оқыту жағдайлары;
- ата-аналардың ақпараттық және психологиялық қолдауға деген қажеттіліктері;
- ата-аналардың білім беру үдерісіне қосылу деңгейі.

Бұл қағидатты іске асыру – жекелендірілген ұсыныстар әзірлеуді, оқыту мен түзету жұмысының оңтайлы түрлерін

Эти факторы нередко приводят к снижению уровня психического благополучия родителей, возникновению тревожности, депрессивных состояний и эмоционального выгорания.

ного маршрута, поиском ресурсов и выстраиванием отношений с системой образования.

В таких условиях специалисты образовательных организаций, психологи и педагоги могут играть ключевую роль в поддержке семьи на основе ***практико-ориентированного взаимодействия.***

Принципы работы с родителями детей с ООП

Работа с родителями детей с ООП должна строиться на основе ключевых принципов, обеспечивающих эффективное взаимодействие и поддержку семей.

Индивидуальный подход. Каждая семья и каждый ребенок с ООП имеют свои уникальные особенности, потребности и возможности. Индивидуальный подход предполагает учет:

- особенностей развития ребенка (когнитивных, физических, эмоциональных, социальных);
- условий воспитания и обучения в семье;
- потребностей родителей в информационной и психологической поддержке;
- уровня вовлеченности родителей в образовательный процесс.

Реализация данного принципа включает разработку персонализированных рекомендаций, подбор оптимальных форм обучения и коррекционной работы, а также гибкость в организации образовательного процесса.

Партнерство и сотрудничество. Родители являются активными участни-

таңдауды, сондай-ақ білім беру үдерісін ұйымдастыруда икемділікті талап етеді.

Серіктестік пен ынтымақтастық. Ата-аналар – білім беру үдерісінің белсенді қатысушылары болып табылады, сондықтан баланың оқуы мен дамуына қатысты шешімдер қабылдауда олардың пікірі ескеріліп отыруы тиіс. Ата-аналар мен білім беру ұйымдары арасындағы ынтымақтастық сенімге, өзара құрметке және ортақ жауапкершілікке негізделуі қажет.

Мұндай серіктестіктің түрлеріне мыналар жатады:

- ата-аналардың жеке білім беру маршрутын (ЖБМ) әзірлеуге қатысуы;
- бірлескен кездесулер, дөңгелек үстелдер, конференциялар өткізу;
- ата-аналарды мектепішілік іс-шараларға, жобалық және сыныптан тыс жұмыстарға тарту;
- баланың оқуындағы және бейімделуіндегі жетістіктері мен қиындықтарын бірлесе талқылау.

Ақпараттың ашықтығы мен қолжетімділігі. Ата-аналар үшін ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕББҚ) бар балаларды оқытудың әдістері, технологиялары мен мүмкіндіктері туралы өзекті ақпаратқа ие болу аса маңызды. Білім беру ұйымдарының ашықтығы келесі аспектілерді көздейді:

- ата-аналарға білім беру бағдарламалары, оқу жоспарлары және қосымша қызметтер туралы ақпарат беру;
- мамандардың (дефектолог, психолог, логопед, әлеуметтік педагог) консультацияларын ұйымдастыру;
- ақпараттық ресурстарға (бұкпа парақшалар, әдістемелік материалдар, вебинарлар, онлайн курстар) қол жеткізуді қамтамасыз ету;
- ата-аналарға арналған білім беру іс-шараларын өткізу.

Психологиялық-педагогикалық қолдау:

- психологтардың жеке және топтық консультациялары;

Аталған қағидаттарды іске асыру білім беру ұйымдары мен отбасылар арасындағы тиімді өзара әрекеттестікті қалыптастыруға ықпал етеді, бұл өз кезегінде ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕББҚ) бар балалардың сәтті бейімделуі мен дамуына тікелей әсер етеді.

ками образовательного процесса, и их мнение должно учитываться при принятии решений, касающихся обучения и развития ребенка. Сотрудничество между родителями и образовательными учреждениями должно строиться на доверии, уважении и взаимной ответственности.

Формами такого партнерства могут быть:

- участие родителей в разработке индивидуальных образовательных маршрутов (ИОМ);
- совместные встречи, круглые столы, конференции;
- привлечение родителей к школьным мероприятиям, проектной и внеурочной деятельности;
- обсуждение текущих успехов и трудностей ребенка в обучении и адаптации.

Открытость и доступность информации. Родителям важно владеть актуальной информацией о методах, технологиях и возможностях обучения детей с ООП. Открытость образовательных учреждений предполагает:

- предоставление родителям информации о программах, учебных планах и дополнительных услугах;
- консультации специалистов (дефектологов, психологов, логопедов, социальных педагогов);
- доступ к информационным ресурсам (буклетам, методическим материалам, вебинарам, онлайн-курсам);
- проведение образовательных мероприятий для родителей.

Психолого-педагогическая поддержка. Родители детей с ООП часто сталкиваются с эмоциональными и психологическими трудностями. Создание благоприятной среды для их взаимодействия с педагогами и специалистами способствует повышению их уверенности и готовности к сотрудничеству.

Формы поддержки могут включать:

- индивидуальные и групповые консультации психологов;
- тренинги для родителей по вопросам воспитания и взаимодействия с ребенком;
- формирование групп взаимопомощи родителей детей с ООП;
- организация мероприятий, направленных на снижение стресса и эмоционального выгорания родителей.

- ата-аналарға арналған бала тәрбиесі мен өзара әрекет мәселелеріне қатысты тренингтер;
- ЕББҚ бар балалардың ата-аналарынан құралған өзара көмек топтарын ұйымдастыру;
- ата-аналардың күйзелісі мен эмоциялық шаршауын (күйіп кетуін) азайтуға бағытталған іс-шараларды өткізу.

Ата-аналар тап болатын негізгі қиындықтар

Ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕББҚ) бар балалардың ата-аналары эмоциялық жағдайлардан бастап, құқықтары мен мүмкіндіктері туралы ақпараттың жеткіліксіздігіне, білім беру ұйымдарымен өзара қарым-қатынас, сондай-ақ материалдық және әлеуметтік мәселелерге дейінгі көптеген қиындықтарға тап болады. Мұндай қиындықтар ата-аналарда күйзеліске әкеліп, баланы тәрбиелеу мен оқыту үдерісін қиындатуы мүмкін. Дегенмен, ата-аналар бұл мәселелерді қалай жеңуге болатынын жақсы білген сайын, баланың өмірге және оқуға бейімделуі де соғұрлым жеңілдей түседі. Ата-аналардың алдында тұрған осы сын-қатерлерді түсіну – педагогтерге, психологтерге және білім беру ұйымдары әкімшілігіне ата-аналармен тиімді жұмыс жүргізуге және қажетті қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Білім беру жүйесімен өзара әрекеттестіктің әр кезеңінде ата-аналар келесі қиын эмоциялық жағдайларды бастан кешіруі мүмкін:

- диагноз қойылуы мен болашақтың белгісіздігіне байланысты мазасыздық;
- қоғам тарапынан қабылдамаудан туындайтын кінә мен ұят сезімі;
- педагогтер мен мамандар тарапынан түсініспеушілік;
- үнемі күйзеліс жағдайында болу мен қолдаудың жетіспеушілігінен туындайтын эмоциялық күйіп кету (эмоционалдық сарқылу);
- ақпараттың шамадан тыс көптігі мен шешім қабылдаудағы қиындықтар.

Кей жағдайларда ата-аналар баласының қиындықтары үшін өзін «кінәлі» сезініп, оқшаулану мен әлеуметтік стигматизацияға тап болады. Мұндай жағдайлар мамандар тарапынан ерекше назарды қажет етеді, себебі олар ата-аналардың психоэмоциялық күйзелісін азайтуға және өз-өзіне деген сенімділігін қалпына келтіруге бағытталуы тиіс.

Реализация данных принципов способствует формированию эффективного взаимодействия между образовательными организациями и семьями, что напрямую влияет на успешную адаптацию и развитие детей с ООП.

Основные трудности, с которыми сталкиваются родители

Родители детей с ООП сталкиваются с множеством трудностей, которые могут касаться эмоциональной сферы, информации о правах и возможностях, взаимодействия с образовательными учреждениями, материальных и социальных аспектов. Эти трудности могут вызывать стресс и затруднять процесс воспитания и обучения ребенка. Но важно понимать: чем лучше родители знают, как с ними справляться, тем легче ребенку адаптироваться к жизни и учебе. Понимание этих вызовов позволяет педагогам, психологам и администрации образовательных организаций более эффективно выстраивать взаимодействие с родителями и оказывать им необходимую поддержку.

На разных этапах взаимодействия с системой образования родители могут испытывать:

- тревожность, связанную с постановкой диагноза и неопределенностью будущего;
- чувство вины и стыда, обусловленное общественным неприятием;
- непонимание со стороны педагогов и специалистов;
- эмоциональное выгорание вследствие постоянного напряжения и дефицита поддержки;
- перегрузку информацией и сложностями в принятии решений.

Нередки ситуации, когда родители ощущают себя «виноватыми» в трудностях ребенка, сталкиваются с изоляцией и социальной стигматизацией. Это требует особого внимания со стороны специалистов, направленного на снижение психоэмоционального напряжения и восстановление уверенности родителей в себе.

Роль специалистов в сопровождении ребенка с ООП

- Педагог-психолог оказывает психологическую поддержку ребенку и родителям, помогает справляться с

ЕББҚ бар баланы қодаудағы мамандардың рөлі

- *П*едагог-психолог бала мен ата-анаға психологиялық қолдау көрсетеді, мазасыздықпен күресуге көмектеседі, эмоцияны реттеу стратегияларын әзірлейді.
- Дефектолог баланың ерекшеліктерін ескере отырып бейімделген білім беру бағдарламаларын құрастырады, оқу дағдыларын меңгеруге көмектеседі.
- Логопед сөйлеу, қарым-қатынас және когнитивтік үдерістерді дамыту бағытында жұмыс істейді. Бұл әсіресе сөйлеу дамуы тежелген, аутизм спектріндегі бұзылыстары (АСБ) бар немесе есту қабілеті бұзылған балалар үшін маңызды.
- Әлеуметтік педагог отбасына қоғамдық ұйымдармен байланыс орнатуға көмектеседі, күрделі әлеуметтік жағдайларда қолдау көрсетеді.
- Сынып жетекшісі мен пән мұғалімдері баланың еркін білім алуына мүмкіндік беретін қолайлы білім беру ортасын қалыптастырады, оқу материалдарын бейімдейді.
- Тьютор немесе ассистент (егер қарастырылса) баланың оқу үдерісіне бейімделуіне көмектесіп, тапсырмаларды орындауын жеңілдетеді.

Жеке білім беру маршрутын бірлесе әзірлеу

Жеке білім беру маршруты (ЖБМ) – бұл ерекше білім беру қажеттіліктері бар (ЕББҚ) баланың ерекшеліктері, қабілеттері мен қажеттіліктерін ескере отырып жасалатын жекелендірілген оқыту жоспары. Мұндай жоспарды әзірлеу ата-аналар, педагогтер мен мамандардың бірлескен жұмысын талап етеді.

ЖБМ әзірлеу үдерісі мыналарды қамтиды:

- баланың білім, білік және дағды деңгейін диагностикалау;
- оқыту мен дамытудың мақсаттарын айқындау;
- оқыту мен түзету жұмысына тиімді әдістерді іріктеу;

тревожностью, разрабатывать стратегии эмоциональной регуляции.

- Дефектолог разрабатывает адаптированные образовательные программы, помогает ребенку освоить учебные навыки с учетом его особенностей.
- Логопед работает над развитием речи, коммуникации и когнитивных процессов, что особенно важно для детей с задержкой речевого развития, расстройствами аутистического спектра (РАС), нарушениями слуха.
- Социальный педагог помогает семье наладить связи с общественными организациями, обеспечивает поддержку в сложных социальных ситуациях.
- Классный руководитель и учителя-предметники создают образовательную среду, в которой ребенок может комфортно учиться, адаптируют учебный материал.
- Тьютор или ассистент (если предусмотрен) помогает ребенку ориентироваться в учебном процессе, облегчает выполнение заданий.

Совместная работа над индивидуальными образовательными маршрутами

Индивидуальный образовательный маршрут (ИОМ) – это персонализированный план обучения ребенка с ООП, учитывающий его особенности, способности и потребности. Его разработка требует совместной работы родителей, педагогов и специалистов.

Процесс создания ИОМ включает:

- диагностику уровня знаний, умений и навыков ребенка;
- определение целей обучения и развития;
- подбор подходящих методов обучения и коррекционной работы;
- мониторинг успехов и внесение корректировок.

Родители должны активно участвовать в обсуждении и разработке ИОМ, чтобы обучение ребенка было максимально комфортным и эффективным.

Ата-аналар мамандардан көмек сұраудан қорықпауы, сұрақтар қоюы және баланы қолдау стратегияларын бірлесіп әзірлеуі маңызды.

Родителям важно не бояться обращаться за помощью к специалистам, задавать вопросы, совместно разрабатывать стратегии поддержки ребенка.

- жетістіктерді үнемі қадағалау және қажет болған жағдайда түзетулер енгізу.

Ата-аналар ЖБМ-ді талқылау мен әзірлеу үдерісіне белсенді қатысуы тиіс. Бұл баланың оқуын барынша жайлы әрі тиімді етуге мүмкіндік береді.

Ата-аналар мен мектеп арасындағы тиімді өзара іс-қимыл түрлері

Баланың даму динамикасын талқылау мақсатында педагогтармен және мамандармен жекелеген кеңесулер өткізу;

- психологтар, дефектологтар, логопедтер қатысатын ата-аналарға арналған дөңгелек үстелдер, семинарлар, вебинарлар;
- баламен тиімді қарым-қатынас жасауға бағытталған ата-аналарға арналған бірлескен тренингтер;
- баланың жетістіктерін белгілеуге арналған бақылау күнделіктері, чаттар, электронды платформалар арқылы кері байланыс ұйымдастыру;

Ата-аналар мен педагогтар және мамандар арасындағы тиімді өзара іс-қимыл балаға кешенді қолдау көрсетуге, жайлы білім беру ортасын қалыптастыруға және оның мүмкіндігін барынша ашуға мүмкіндік береді.

- баланың әлеуметтік дағдыларын дамытуға және ата-аналар мен мектеп арасындағы байланысты нығайтуға бағытталған бірлескен іс-шаралар (шеберлік сағаттары, экскурсиялар, квесттер).

Қазіргі технологияларды қолдану бойынша ұсыныстар

Қазіргі заманғы технологиялар ерекше білім беру қажеттіліктері бар (ЕББҚ) балаларды оқыту мен дамытуда маңызды рөл атқарады. Цифрлық құралдарды пайдалану әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру үдерісін бейімдеуге, оның оқу мотивациясын арттыруға және қолайлы инклюзивті орта құруға мүмкіндік береді

ЕББҚ бар балаларды оқытуға арналған цифрлық құралдар мен гаджеттер

Мобильді құрылғылар мен планшеттер:

- интерфейсті жеке қажеттіліктерге сай баптауға мүмкіндік береді

Формы эффективного взаимодействия родителей и школы:

- индивидуальные консультации с педагогами и специалистами для обсуждения динамики развития ребенка;
- круглые столы, семинары, вебинары для родителей с участием психологов, дефектологов, логопедов;
- совместные родительские тренинги по эффективному взаимодействию с ребенком;
- обратная связь через дневники наблюдений, чаты, электронные платформы, где фиксируются успехи ребенка;
- совместные мероприятия (мастер-классы, экскурсии, квесты), способствующие развитию социальных навыков ребенка и укреплению связи между родителями и школой.

Рекомендации по использованию современных технологий

Современные технологии играют важную роль в обучении и развитии детей с ООП. Использование цифровых инструментов позволяет адаптировать образовательный процесс с учетом индивидуальных особенностей каждого ребенка, повысить его мотивацию и создать комфортную инклюзивную среду.

Эффективное взаимодействие родителей с педагогами и специалистами позволяет обеспечить ребенку комплексную поддержку, создать комфортную образовательную среду и помочь ему максимально раскрыть свой потенциал.

Цифровые инструменты и гаджеты для обучения детей с ООП

Мобильные устройства и планшеты:

- позволяют настраивать интерфейс (увеличение шрифта, изменение цветов, голосовые команды) в зависимости от потребностей ребенка;
- используются для доступа к образовательным приложениям и интерактивным заданиям;
- обеспечивают дополнительную поддержку в виде напоминаний, таймеров и чек-листов.

Специальные устройства для детей с нарушениями слуха и зрения:

- слуховые аппараты и кохлеарные импланты помогают слабослыша-

(қаріпті үлкейту, түстерді өзгерту, дауыстық пәрмендер);
- білім беру қосымшалары мен интерактивті тапсырмаларды орындауға жағдай жасайды;
- еске салғыштар, таймерлер және тексеру парақтары (чек-лист) түріндегі қосымша қолдауды қамтамасыз етеді.

Есту және көру қабілеті бұзылған балаларға арналған арнайы құрылғылар:
- есту аппараттары мен кохлеарлы импланттар есту қабілеті төмен балалардың сөйлеуді жақсы түсінуіне ықпал етеді;
- брайль дисплейлері, дыбыстық (сөйлеуші) кітаптар, экран дикторлары көру қабілеті бұзылған және зағип балалар үшін ақпаратты қолжетімді етеді.

Адаптивті пернетақталар мен компьютерлік бағдарламалар:
- үлкейтілген немесе контраст түсті пернелері бар арнайы пернетақталар көру немесе қозғалыс бұзылыстары бар балалар үшін ыңғайлы;
- дауыспен енгізу және мәтінді болжау (предиктивті теру) функциялары бар бағдарламалар сөйлеу және қозғалыс дағдылары бұзылған балаларға тапсырмаларды орындауда көмек береді.

Онлайн ресурстар, платформалар және қашықтықтан оқыту мүмкіндіктері

Қазақстандық білім беру онлайн-платформалары
- «Bilim Land» – мектеп оқушыларына бейімделген интерактивті курстар, тесттер мен бейнесабақтарды ұсынады.
- «Daryn Online»– оқу материалдары мен бейнедәрістер, соның ішінде ерекше қажеттіліктері бар оқушылар үшін де қолжетімді.
- «EDUS» (Қазақстанның білім беру платформасы) – оқу материалдарына, электронды күнделіктер мен бағалау жүйесіне қол жеткізуге мүмкіндік береді.
- «Күнделік» – ата-аналар, мұғалімдер мен оқушылар арасындағы байланысты жеңілдететін электронды күнделік пен журнал жүйесі.

Қазіргі заманғы технологиялар ерекше білім беру қажеттіліктері бар (ЕББҚ) балаларды оқытуда үлкен мүмкіндіктер ұсынады. Оларды сауатты пайдалану балалардың білім деңгейін, әлеуметтенуін және өзіндік дербестігін арттыруға көмектесіп, педагогтер мен ата-аналардың жұмысын жеңілдетеді.

щим детям лучше воспринимать речь;
- брайль-дисплеи, говорящие книги, экранные дикторы делают информацию доступной для слабовидящих и незрячих детей.

Адаптивные клавиатуры и компьютерные программы:
- специальные клавиатуры с укрупненными или контрастными клавишами облегчают работу детям с нарушениями зрения или моторики;
- программы с голосовым вводом и предиктивным набором текста помогают детям с нарушениями речи и двигательных функций.

Онлайн-ресурсы, платформы и дистанционное обучение

Казахстанские образовательные онлайн-платформы
- «Bilim Land» – интерактивные курсы, тесты и видеоуроки, адаптированные для школьников.
- «Daryn Online» – образовательные материалы и видеолекции для учеников, в том числе с ООП.
- «EDUS» (Образовательная платформа Казахстана) предоставляет доступ к учебным материалам и электронным дневникам.
- «Күнделік» – система электронных журналов и дневников, облегчающая взаимодействие родителей, учителей и учеников.

Ойын технологиялары мен виртуалды шынайылық (VR)

- интерактивті әрекет арқылы когнитивтік және сенсомоторлық дағдыларды дамытады;
- мүмкіндігі шектеулі балаларға қоршаған ортаны қолжетімді түрде зерттеуге мүмкіндік береді (мысалы, Қазақстан мен әлем елдеріне виртуалды экскурсиялар).

Қашықтықтан оқыту және аралас форматтар

- Мектепке күнделікті бара алмайтын балалар үшін тиімді.
- Дәстүрлі (офлайн) сабақтарды онлайн оқумен, сондай-ақ педагогтер мен психологтармен жеке кеңес берумен үйлестіріп жүргізуге мүмкіндік береді.

Оқыту үдерісіне технологияларды енгізу бойынша практикалық кеңестер

✓ *Баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып құралдарды таңдау*

- Тек диагнозбен шектелмей, баланың қабылдау деңгейі, өзін-өзі ұйымдастыру дағдылары және құрылғыны пайдалану ыңғайлылығы ескерілуі тиіс
- Технологияны қолданбас бұрын педагогтермен, психологтармен және ата-аналармен кеңесу маңызды.

✓ *Қауіпсіз цифрлық орта қалыптастыру*

- Контенттік сүзгілерді орнату, экран алдында өткізілетін уақытты бақылау қажет.
- Балаларды цифрлық қауіпсіздік негіздеріне үйрету керек (мысалы, жеке деректерді қорғау, интернетте сақ болу, күмәнді байланыстардан аулақ болу және т.б.).

Тиімді әдістемелік тәсілдерді енгізу тек ЕББҚ бар балалардың табысты білім алуына ғана емес, сонымен қатар отбасының психологиялық ресурсын нығайтуға және орнықты инклюзивті қоғамдастық қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Игровые технологии и виртуальная реальность (VR)

- Развивают когнитивные и сенсомоторные навыки через интерактивное взаимодействие.
- Позволяют детям с ограниченными возможностями изучать мир в доступной форме (например, виртуальные экскурсии по Казахстану и другим странам).

Дистанционное обучение и гибридные форматы

- Подходят детям, которым сложно посещать школу ежедневно.
- Позволяют сочетать очное обучение с онлайн-занятиями, индивидуальными консультациями с педагогами и психологами.

Практические советы по внедрению технологий в обучение

✓ *Подбор инструментов с учетом индивидуальных особенностей ребенка*

- Важно учитывать не только диагноз, но и уровень восприятия, навыки самоорганизации, удобство использования.
- Перед внедрением технологии желательно проконсультироваться с педагогами, психологами и родителями.

✓ *Создание безопасной цифровой среды*

- Настройка фильтров контента, контроль экранного времени.
- Обучение детей цифровой безопасности (например, защита личных данных, осторожность в общении в сети и т. д.).

Внедрение эффективных методических подходов способствует не только успешному обучению детей с ООП, но и укреплению психологического ресурса семьи, формированию устойчивого инклюзивного сообщества.

Современные технологии предоставляют огромные возможности для обучения детей с ООП. Их грамотное использование помогает повысить уровень образования, социализации и самостоятельности детей, а также облегчает работу педагогов и родителей.

БАЛАНЫ ТЫҢДАЙТЫН МЕКТЕП – БІЗДІҢ ТАҢДАУЫМЫЗ!

Н. В. Полонец,
педагог-психолог,
А. С. Пушкин атындағы
№1 мектеп-гимназиясы,
Шымкент қ.

Балалар мен жасөспірімдер арасындағы буллингке қарсы әрекет ету және оның алдын алу тек педагогтердің, бүкіл ұжым мен білім беру ұйымы әкімшілігінің назарын және бақылауын ғана емес, сонымен қатар оқушылардың белсенді қатысуын да талап етеді.

Біздің мектеп-гимназияда бұл жұмыс жүйелі түрде жолға қойылған: *оқушылар буллингке өздері қарсы тұрып, барлық жағынан салауатты мектеп ортасын қалыптастыруға үлес қосуда.*

Біздің мектепте ***толыққанды оқушылар парламенті*** жұмыс істейді. Мұнда әр оқушы өз орнын таба алады – көшбасшылық рөл атқару, кіші сынып оқушыларына қолдау көрсету немесе түрлі іс-шараларды ұйымдастыру.

***Аяна Қыставбаева**, мектептегі өзін-өзі басқару ұйымының премьер-министрі: «Егер бізде қандай да бір келіспеушілік туындаса, бәріміз бірге отырып, оны талқылаймыз. Менің ойымша, бұл дағды болашақта – жұмыста да, отбасында да – өте қажет болады. Біз осыны кіші сынып оқушыларына да жеткізуге тырысамыз: оларды төзімді болуға, бір-бірін құрметтеуге және көмектесуге үйретеміз.»*

Біз мектептегі өзін-өзі басқару аясында сынып сағаттарын өткіземіз. Бұл кездесулерде бізге – жасөспірімдерге – түсінікті әрі қолжетімді тілде буллингтің жай ғана әзіл немесе реніш емес екенін түсіндіреміз. Ол – ұзақ жазылатын жан жарасы. Бұл – өте күрделі мәселе, оған көз жұма қарауға болмайды.

Ең бастысы – бұл туралы мүмкіндігінше жиі, ашық әрі шынайы түрде айту».

Н. В. Полонец,
педагог-психолог,
школа-гимназия №1
им. А. С. Пушкина,
г. Шымкент

Противодействие и профилактика буллинга среди детей и подростков требуют не только внимания и контроля со стороны педагогов, всего коллектива и администрации образовательной организации, но и активного участия в этом самих учеников.

В нашей школе-гимназии эта работа поставлена системно: *учащиеся сами борются с буллингом и тем самым способствуют созданию здоровой во всех отношениях школьной среды.*

У нас действует ***полноценный школьный парламент,*** в котором каждый ученик может найти свое место, будь то лидерская роль, поддержка младших или организация мероприятий. Это настоящая команда сверстни-

ШКОЛА, ГДЕ СЛЫШАТ ДЕТЕЙ, – **НАШ ВЫБОР!**

__Аяна Қыставбаева,__ премьер-министр школьного самоуправления: «Если у нас происходят какие-либо конфликты, мы садимся все вместе и обсуждаем их. Я думаю, такой навык очень пригодится в будущем и на работе, и в семье. Мы стараемся передать это и младшим школьникам: учим быть терпимыми, уважать друг друга, помогать.
Мы проводим классные часы в рамках школьного самоуправления, где на доступном и понятном нам, подросткам, языке объясняем, что буллинг – это не просто шутка или банальная обида, а рана, которая долго заживает. Это очень серьезная проблема, с которой нельзя мириться.
Самое главное – говорить об этом как можно чаще, открыто и честно».

Бұл – нағыз құрдастар тобы, олар басқа балалардың мектепте өздерін қауіпсіз, сенім пен құрметке толы ортада сезінуіне көмектеседі.

Біздің басты мақсатымыз – ешкімді «емдеу» емес, бір-бірімізге деген сенім мен агрессияның, зорлық-зомбылықтың, кемсіту мен қорлаудың кез келген түріне қарсы тұру қабілетін қалыптастыру. Біз, педагог-психологтар, тек тест жүргізіп, сауалнама толтырып, кеңес берумен шектелмейміз. Біз балаларды өзін-өзі тану үдерісімен бірге алып жүреміз: сурет салу арқылы тесттерден бастап, сауалнамалар мен жеке әңгімелерге дейін. Соның ішінде қиын жағдайдағы балаларға басым көңіл бөлінеді...

__Мектеп психологінің__ рөлі көбіне көзге көрінбей қалады, алайда ол өте маңызды. Біз басқалардың назарынан тыс қалатын нәрселерді байқаймыз: баланың мінез-құлқындағы алаңдатарлық белгілерді, көңіл-күйіндегі өзгерістерді, реакцияларындағы ерекшеліктерді т.б.

ков, которая помогает другим детям чувствовать себя в школе в безопасности, понимании и принятии.

Главная наша цель – не «лечить» никого, а создать атмосферу доверия друг к другу и нетерпимости к любым формам проявления агрессии, насилия, травли. Мы, педагоги-психологи, не просто проводим тестирование, анкетирование и консультации, а ведем детей через процесс понимания себя: от рисуночных тестов и анкет до индивидуальных бесед. Особое внимание уделяется детям, оказавшимся в трудной жизненной ситуации...

Роль __школьного психолога__ часто остается незаметной, но она очень важна. Мы замечаем то, что ускользает от глаз других: тревожные сигналы в поведении ребенка, изменения в настроении, реакции.

Балада ерекше назар аударуды қажет ететін алғашқы белгі – *өзін оқшаулауға ұмтылу*. Жасөспірім кезеңінде бұл қалыпты жағдай емес. Созылмалы шаршау, тұйықтық, ашушаңдық, импульсивті мінез-құлық – мұның бәрі біз жұмыс істейтін маңызды сигналдар. Бұл жағдайда біз ата-аналарды, қажет болған жағдайда педагогтерді де қолдау шараларына тартамыз.

Балалар көбіне өз мәселелері туралы айтуға ұялады. Бірақ олармен тек психолог емес, мектеп кеңесіндегі сыныптастары да сөйлескен кезде – ішкі кедергілер әлдеқайда тез жойылады. Осындай сәттерде мектептегі өзін-өзі басқару ұйымының рөлі ерекше маңызды.

Біздің мектептегі алдын алу жұмысының басты бағыттарының бірі – ***педагогтермен өзара тығыз жұмыс істеу.*** Мұғалімдерге буллингке, девиантты мінез-құлыққа және бала-

Первый признак, который должен настораживать, – стремление ребенка к *самоизоляции*. В подростковом возрасте это не норма. Хроническая усталость, угрюмость, агрессия, импульсивность – все это сигналы, с которыми

Медунцова Анастасия, *президент школьного самоуправления: «У нас в школе директор, завучи, педагоги и самоуправление – это одна команда. Мы вместе строим атмосферу доверия. Если у кого-то из ребят возникает проблема, мы ее обсуждаем, ищем выход, пути решения, обращаемся за помощью к родителям, специалистам».*

***Медунцова Анастасия**, мектептегі өзін-өзі басқару ұйымының президенті: «Біздің мектепте директор, оқу ісінің меңгерушілері, мұғалімдер және өзін-өзі басқару – біртұтас команда. Біз бірге сенімге негізделген орта қалыптастырамыз. Егер балалардың бірі қиындыққа тап болса, біз оны бірге талқылаймыз, шешу жолдарын іздейміз, ата-аналар мен мамандардан көмек сұраймыз».*

лар мен жасөспірімдер арасындағы суицидтік қауіптерге қатысты бірден әрекет етуді үйретеді. Арнайы семинарлар мен тренингтер өткізіліп, сын сағаттарда әрекет етуге арналған нақты алгоритмдер әзірленеді. Бұл – әрбір ересек адам сырттай бақылаушы емес, баланы қорғау үдерісінің белсенді қатысушысы болатын ортақ қолдау кеңістігін қалыптастыруға жол ашады.

*Мектеп директоры **Анар Аманқұлова:** «Біз әрбір оқушымыз өзін қабылданған, қажет, қадірлі және қауіпсіз сезінгенін қалаймыз. Тек бірлесе әрекет еткенде – мұғалімдер, балалар және ата-аналар – біз буллингті тоқтата аламыз».*

А.С. Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназиясының құнды тәжірибесі айқын дәлелдейді: балаларға сенім артылған кезде, олар өздері мектептегі жайлы ахуалды қалыптастырып, бір-бірін қорғайды және оң өзгерістердің бастамашысына айналады. Демек, мұндай мектептердің ең басты байлығы – агрессиясыз, зорлық-зомбылықсыз, күйзеліссіз, ауыртпалықсыз және көз жассыз болашақ. Бұл болашақта әрбір бала өзін қауіпсіз сезінеді, білім алады, дамиды және ізгі ниет пен физикалық әрі эмоционалды-психологиялық жайлы ортада өседі.

мы работаем, вовлекая родителей и, если нужно, педагогов.

Дети часто стесняются говорить о своих проблемах. Но когда с ними разговаривает не только психолог, а еще и одноклассники в школьном совете, барьер быстрее снимается. В такие моменты школьное самоуправление играет огромную роль.

Одним из ключевых направлений профилактической работы в нашей школе является ***взаимодействие с педагогами.*** Учителей обучают распознавать тревожные сигналы, связанные с буллингом, девиантным поведением и суицидальными рисками у детей и подростков, проводят семинары и тренинги, разрабатывают четкие алгоритмы действий в критических ситуациях. Это помогает создать единое пространство поддержки, где каждый взрослый – это не просто сторонний наблюдатель, а активный участник процесса защиты ребенка.

*Директор школы **Анар Аманкулова**: «Мы хотим, чтобы каждый наш ученик чувствовал себя принятым, нужным, ценным и защищенным. Только вместе – учителя, дети и родители – мы сможем остановить буллинг».*

Позитивный и потому ценный опыт школы-гимназии №1 им. А. С. Пушкина наглядно и убедительно доказывает: когда детям доверяют, они сами создают благоприятную школьную обстановку, защищают друг друга и становятся инициаторами положительных перемен. А значит, у таких школ есть главное – будущее без агрессии, насилия, страданий, боли и слез, в котором каждый ребенок чувствует себя в безопасности, учится и развивается в благополучной среде, в атмосфере доброжелательности, физического и эмоционально-психологического комфорта.

ЕГЕР ДОСЫҢДЫ ЖӘБІРЛЕСЕ, ОҒАН ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСУГЕ БОЛАДЫ?

ЕГЕР СІЗДІҢ ДОСЫҢЫЗ ЖӘБІРЛЕУДІҢ ҚҰРБАНЫ БОЛСА, ШЕТТЕ ҚАЛМАУ МАҢЫЗДЫ. ҚОЛДАУЫҢЫЗ БЕН НАҚТЫ ӘРЕКЕТТЕР ЖАҒДАЙДЫ ШЕШУГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ.

Алдымен жолдасыңызды мұқият тыңдаңыз.

Оған өз тәжірибелері, сезімдері мен эмоциялары туралы ашық айтуға мүмкіндік беріңіз.

Сөзін бөлмей тыңдаңыз!

Шынайы қызығушылық танытыңыз.

Нақты сұрақтар қойыңыз: нақты не болды, қайда, қанша, қақтығысты кім тудырды, оны кім көрді?

Мүмкін болса, досыңызды жалғыз қалдырмауға тырысыңыз.

КАК ПОМОЧЬ ДРУГУ, ЕСЛИ ЕГО ТРАВЯТ?

ЕСЛИ ВАШ ДРУГ СТАЛ ЖЕРТВОЙ ТРАВЛИ, ВАЖНО НЕ ОСТАВАТЬСЯ В СТОРОНЕ. ПОДДЕРЖКА И КОНКРЕТНЫЕ ДЕЙСТВИЯ МОГУТ ПОМОЧЬ СПРАВИТЬСЯ С СИТУАЦИЕЙ.

Для начала внимательно выслушайте товарища.

Дайте ему возможность откровенно рассказать о своих переживаниях, чувствах, эмоциях.

Ни в коем случае не перебивайте!

Показывайте искренний интерес.

Задайте конкретные вопросы:
что именно произошло, где, во сколько,
кто спровоцировал конфликт,
кто это видел и т. д.

Постарайтесь не оставлять друга одного, по возможности находитесь рядом.

ЕГЕР ДОСЫҢДЫ ЖӘБІРЛЕСЕ, ОҒАН ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСУГЕ БОЛАДЫ?

Ол жалғыз емес екенін және сіз оны қолдауға дайын екеніңізді түсіндіріңіз.

«Сен өзің кінәлісің», «Неге сен де ұрмадың?» - деп, досыңызды кінәламаңыз, бұл оның жағдайын нашарлатады.

Жәбірлеу туралы ересектерге: ата-анасына, сынып жетекшісіне, мектеп психологіне, әлеуметтік мұғалімге хабарлау қажеттігіне сендіріңіз.

Егер ол өзі айтудан қорқатын болса, өз көмегіңізді ұсыныңыз.

Жәбірлеу туралы анонимділік пен құпиялылықты сақтай отырып хабарлаңыз.

Өтінішті мектептің анонимді шағым жәшігі немесе онлайн қолдау қызметтері арқылы жіберуге болады.

ЕҢ БАСТЫСЫ – МӘСЕЛЕНІ НАЗАРДАН ТЫС ҚАЛДЫРМАҢЫЗ. ЕСІҢІЗДЕ БОЛСЫН: ЕГЕР ШАРАЛАР УАҚТЫЛЫ ҚАБЫЛДАНБАСА, ЖӘБІРЛЕУ ӨТЕ АУЫР ЗИЯН КЕЛТІРУІ МҮМКІН!

КАК ПОМОЧЬ ДРУГУ, ЕСЛИ ЕГО ТРАВЯТ?

Дайте понять, что он не одинок, и вы готовы его поддержать.

Не обвиняйте, говоря фразы типа «Ты сам виноват», «Почему ты не дал сдачи?» Это лишь усугубит его состояние.

Убедите сообщить о травле взрослым: родителям, классному руководителю, школьному психологу, социальному педагогу.

Если он боится сделать это сам, предложите помочь с обращением.

Сообщайте о травле, соблюдая анонимность и конфиденциальность.

Можно отправить обращение через школьный анонимный ящик для жалоб или онлайн-сервисы поддержки.

ГЛАВНОЕ – НЕ ОСТАВЛЯЙТЕ ПРОБЛЕМУ БЕЗ ВНИМАНИЯ. ПОМНИТЕ: ТРАВЛЯ МОЖЕТ НАНЕСТИ ОЧЕНЬ СЕРЬЕЗНЫЙ ВРЕД, ЕСЛИ СВОЕВРЕМЕННО НЕ ПРИНЯТЬ МЕРЫ!

МҰҒАЛІМДЕРГЕ АРНАЛҒАН ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСТАР

Цифрлық дәуірде мұғалімдер кәсіби дамуға, сабаққа дайындалуға және тәжірибе алмасуға көмектесетін әртүрлі интернет-ресурстарға қол жеткізе алады.

Мұғалімдер үшін бірқатар ең танымал және пайдалы ресурстар.

PBS LearningMedia

https://www.pbslearningmedia.org/about/our-mission/

Оқытушылар мен оқушыларға тегін материалдар ұсынатын ресурс. Мақсаты – оқытушылардың тәжірибесін жақсарту және сыныптағы оқытуға қосымша ретінде әзірленген білім беру ресурстары арқылы оқушыларға әділ оқытуды қамтамасыз ету. Цифрлық медианы қолдана отырып, оқытудың тиімді тәжірибесін насихаттап, қолдауға арналған.

Сайттың ресурстары мұғалімдерге жоғары сапалы материалдарды тез табуға көмектесу үшін сыныптар бойынша топтастырылған сегіз пәндік салары, сондай-ақ кәсіби дамуды қамтиды.

Оқу бағдарламасына бағытталған және білім беру стандарттарына сәйкес келетін сенімді ресурстарға суреттер, интерактивті сабақтар мен сабақ жоспарлары, видео, ойындар және аудио жазбалар кіреді.

➢ **Stepik** (***https://stepik.org/catalog***)

Бұл математика, информатика және басқа пәндер бойынша курстары бар білім беру платформасы және оқытудың жаңа әдістерін іздейтін мұғалімдер үшін пайдалы.

Бүгінгі таңда курстармен қамтылған тақырыптар арасында:

- бағдарламалау;
- информатика;
- математика;
- статистика және деректерді талдау;
- биология және биоинформатика;
- инженерлік-техникалық және жаратылыстану ғылымдары бар.

Сондай-ақ, Stepik ***адаптивті оқыту*** бағытын белсенді түрде дамытады, мұнда әркім өзінің білім деңгейіне сәйкес таңдалған материалды оқи алады.

Stepik-те: Stepik.org сайтында немесе App Store, Google Play мобильді қосымшаларында оқу ыңғайлы. Мұнда сіз

В цифровую эпоху педагоги имеют доступ к разнообразным ***интернет-ресурсам,*** которые помогают им в профессиональном развитии, подготовке уроков и обмене опытом.

Вот некоторые из самых популярных и полезных ресурсов для учителей.

PBS LearningMedia

https://www.pbslearningmedia.org/about/our-mission/

Ресурс, предлагающий бесплатные материалы для преподавателей и учащихся. *Цель* – улучшить практику преподавателей и обеспечить обучение учащихся с помощью образовательных ресурсов, которые разработаны в качестве дополнения к обучению в классе. Предназначен для продвижения и поддержки эффективных практик преподавания и обучения с использованием цифровых медиа.

Ресурсы сайта охватывают восемь предметных областей, а также профессиональное развитие, сгруппированные по классам для того, чтобы помочь педагогам быстро найти высококачественные материалы.

Надежные ресурсы, ориентированные на учебную программу и соответствующие образовательным стандартам, включают изображения, интерактивные уроки и планы уроков, видео, игры и аудиозаписи.

➢ **Stepik** (***https://stepik.org/catalog***)

Это образовательная платформа с курсами по математике, информатике и другим предметам, полезная для учителей, ищущих новые методы преподавания.

Сегодня среди охваченных курсами тем:

- программирование;
- информатика;
- математика;
- статистика и анализ данных;
- биология и биоинформатика;
- инженерно-технические и естественные науки.

Также Stepik активно развивает направление ***адаптивного обучения,*** где каждый сможет изучать материал, подобранный индивидуально под свой уровень знаний.

ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСЫ ДЛЯ ПЕДАГОГОВ

онлайн – курстарға қол жеткізіп қана қоймай, сонымен қатар өзіңіздің білім беру материалыңызды жасау мүмкіндігін таба аласыз.

Педсовет
https://pedsovet.org/rubric/pedagogam

Мұғалімдерге, тренерлерге, психологтер мен дефектологтерге арналған медиа. Бұл мансапты бастауға, кәсіпте белсенді дамуға және кәсіби сарқылмауға көмектеседі.

Педкеңесте шақырылған сарапшылар мен АкадемСити сарапшылары тәрбиеші, мұғалім, тренер, психолог, дефектолог, логопед мамандықтарын таңдағандарға кеңес береді.

Мұнда академиялық тәсілді жаңа технологиялар және әдістермен қалай біріктіруге болатыны туралы айтылады. Сондай-ақ, мұнда балалармен жұмыс істеуге арналған барлық практикалық жаттығулар бар.

Педкеңестің YouTube-арнасында білім беру бейнероликтері, вебинарлар мен педагогикалық құралдар жинақталған, олар педагогикамен байланысты, балалардың тәрбиесі мен дамуына қызығушылық танытатын және білім беру үдерісіне өз үлесін қосқысы келетіндердің барлығы үшін пайдалы болады.

https://www.youtube.com/channel/UCu42FO6EhrAI8z5v3Bi5I0A

Учиться на Stepik удобно: на сайте Stepik.org или в мобильных приложениях из App Store, Google Play. Здесь вы найдете не только доступ к онлайн-курсам, но и возможность создания собственного образовательного материала.

Педсовет
https://pedsovet.org/rubric/pedagogam

Медиа для педагогов, тренеров, психологов и дефектологов. Помогает начать карьеру, активно развиваться в профессии и при этом не выгореть.

В Педсовете приглашенные эксперты и эксперты АкадемСити помогают советами тем, кто выбрал карьерный путь воспитателя, учителя, тренера, психолога, дефектолога, логопеда.

Здесь делятся, как совместить в работе глубину академического подхода и новые технологии и методики. Также здесь собраны все практические упражнения для работы с детьми.

На ютуб-канале Педсовета собраны образовательные видеоролики, вебинары и педагогические инструменты, которые будут полезны всем, кто связан с педагогикой, интересуется воспитанием и развитием детей и хочет внести свой вклад в образовательный процесс.

https://www.youtube.com/channel/UCu42FO6EhrAI8z5v3Bi5I0A

Егер сен буллинг кезінде агрессор болып қалсаң:

ТОҚТА ЖӘНЕ ОЙЛАНЫП КӨР: өз әрекеттеріңді және олардың басқаларға қалай әсер ететінін түсінуге тырыс.

КӨМЕК СҰРА: жағдайды дұрыс түсініп, шешу үшін мұғаліммен, ата-анаңмен немесе сенім білдіретін ересек адаммен сөйлес.

КЕШІРІМ СҰРАП, ТҮЗЕЛУГЕ ТЫРЫС: егер біреуді ренжітіп қойсаң, кешірім сұра және өз мінез-құлқыңды жақсы жаққа өзгертуге күш сал.

ӨЗ ЭМОЦИЯЛАРЫҢДЫ ТАНУДЫ ҮЙРЕН: оларды қалай бақылауға алуға және ойларың мен мінез-құлқыңды қалай басқаруға болатынын түсін, осылайша осындай жағдайлардың қайталануын болдырмауға тырыс.

ШЕШІМНІҢ БІР БӨЛІГІ БОЛ: өз айналаңда позитивті өзгерістер жасауға тырыс, осылайша болашақта осындай жағдайлардың алдын алуға көмектес.

Если ты стал агрессором в ситуации травли/буллинга

ОСТАНОВИСЬ И ПОДУМАЙ: ПОПРОБУЙ ОСОЗНАТЬ СВОИ ДЕЙСТВИЯ И ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ ДРУГИХ.

ОБРАТИСЬ ЗА ПОМОЩЬЮ: поговори с учителем, родителями или взрослым, которому ты доверяешь, чтобы разобраться в ситуации.

ИЗВИНИСЬ И ИСПРАВЬСЯ: если ты кого-то обидел, извинись и постарайся изменить свое поведение в лучшую сторону

НАУЧИСЬ РАСПОЗНАВАТЬ СВОИ ЭМОЦИИ: пойми, как их контролировать и как управлять своими мыслями и поведением, чтобы избежать повторения подобных ситуаций.

СТАНЬ ЧАСТЬЮ РЕШЕНИЯ: попытайся внести позитивные изменения в свое окружение, чтобы предотвратить подобные ситуации в будущем.

Жәбірленушінің белгілері:

- ортақ іс-шаралардан қашқақтайды;
- көп уақытын жалғыз өткізеді;
- ойнағанда оны ең соңында таңдайды немесе ол әрқашан қосалқы ойыншылардың орнында қалады;

- үнемі депрессиялық көңіл күйде болады;
- жиі жасырын жылайды;
- мектепке керек заттарын үнемі үйінде ұмытып кетеді;

- оқуға деген қызығушылығын жоғалтады;
- жиі ауырады немесе басқа да себептермен мектепке келмейді.

Признаки жертвы:

о избегает массовых мероприятий;
о большую часть времени проводит один;
о для игр выбирается последним или всегда остается «на скамейке запасных»;

о практически постоянно находится в подавленном настроении;
о часто тайком плачет;
о регулярно забывает дома школьные вещи;

о теряет интерес к учебе;
о часто болеет или пропускает школу по другим причинам.

Буллинг түлері

- Физикалық агрессия: аяқтан шалу, соққылар, түртпектеу, төбелес, бүлінген немесе ұрланған заттар және т. б.

- Психологиялық агрессия: мазақ ету, келемеждеу, қорлайтын лақап ат қою, бойкот жариялау, қорқыту, бопсалау, күлкі ету, қорлау, шеттету, елемеу және т. б.

Формы буллинга

- Физическая агрессия: подножки, тычки, щипки, драки, испорченные или украденные вещи и т. п.

- Психологическая агрессия: насмешки, обзывательства, обидные прозвища, бойкот, угрозы, шантаж, высмеивание, издевательства, отвержение, игнорирование и т. п.

АНАНЫҢ КӨҢІЛІ БАЛАДА, БАЛАНЫҢ КӨҢІЛІ ТІКТОК-ТА

ЖАЗ, ГАДЖЕТТЕР ЖӘНЕ БІЗ ЖОҒАЛТЫП ЖАТҚАН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАР

КОГДА МАМА ТРЕВОЖИТСЯ, А РЕБЕНОК В TIKTOK

ЛЕТО, ГАДЖЕТЫ И ОТНОШЕНИЯ, КОТОРЫЕ МЫ ТЕРЯЕМ

Е. А. Петренко,
п. ғ. к., философия докторы (PhD),
педагог-психолог-маман,
Қостанай облысы
Білім басқармасының
психологиялық қолдау
және тәрбие жұмысы жөніндегі
Өңірлік оқу-әдістемелік
орталығының директоры

Жаз... Күн шуағы мен жарығы мол, бірақ көңілге алаң салатын мезгіл. Бұрын аулада әткеншек пен велосипед тежегіштерінің қозғалысы естілсе, қазір көбіне – тыныштық орнаған. Балаларға арналған ойын алаңдары бос қалған. Кішкентай кезімізде ойнайтын аула ойындары да жоғалған. Қазір балалардың басым көпшілігі үшін жаз – YouTube, TikTok, Roblox, ал кейде вайфайы бар әжесінің жанында өтетін күндер.

Ал осы кезде анасы көрші бөлмеде алаңдап «балаға планшеттің зияны тимес үшін қанша уақыт қолдану керек»,

Қорқыныш күнделікті өміріміздің бір бөлігіне айналды. Балаларымыздың көзіне сирек қарайтын болдық. Көбінесе, Screen Time есебіне үңілеміз...

Е. А. Петренко,
к. п. н., доктор философии (PhD),
педагог-психолог-мастер,
директор Регионального
учебно-методического центра
психологической поддержки
и воспитательной работы
Управления образования
Костанайской области

Лето... Время тепла, солнца и... паники. Там, где раньше звенели качели и визжали велосипедные тормоза, теперь все чаще – тишина. На детских площадках пусто. Дворовые игры исчезли, как кассеты и пейджеры. Потому что теперь лето у большинства детей – это YouTube, TikTok, Roblox, и, если повезет, бабушка с вайфаем.

А в это время мама в соседней комнате с тревогой гуглит: «сколько времени ребенку можно сидеть в планшете без вреда», «гиперактивность у детей», «как отобрать гаджет и не испортить отношения».

Страх становится фоном каждого дня. Мы все реже смотрим в глаза своим детям. Все чаще – в отчет Screen Time...

«балалардағы гиперактивтілік», «гаджетті қалай алып, қарым-қатынасқа сызат түсірмеуге болады» деп, Google-дан іздеп отыр.

Цифрлық ата-аналар дәуіріне қош келдіңіз. 2025 жыл! Бұрын суық тиюден қорықсақ, қазір экрандардан қорқатын болдық

Жақында консультацияға келген 9 жасар баланың анасы маған былай деді: «Балам ашуланшақ болып, ұйқысы нашарлады, кейде шақырғанымды естімейтін болды. Дәрігерге барсақ, ол: «Бұл диагноз емес. Бұл – экранға шектен тыс көп қараудан мидың шамадан тыс жүктелуі», – деді».

Бұл жаста ми күн сайын «құрылып» жатады. Егер конструктордың орнына шексіз лента айналдыру болса, бұл «құрылыспен» не болады?

Нейропсихологтар дабыл қағуда: бала кезде мида сөйлеу, зейін және әлеуметтік мінез-құлыққа жауап беретін нейрондық тізбектер қалыптасады. Ал гаджеттер миға терең дағдыларды дамытуға мүмкіндік бермейді,

Цифрлық даму министрлігінің деректеріне сәйкес, 2024 жылы 6 мен 12 жас аралығындағы қазақстандық балалар жаз айларында экран алдында орта есеппен күніне 3,7 сағат өткізген, олардың 28%-ы 5 сағаттан да көп уақытын жұмсаған.

Добро пожаловать в эпоху цифрового родительства. 2025!
Раньше боялись простуды. Теперь – экранов

Недавно на консультации мама 9-летнего мальчика говорит мне: «Он стал раздражительным, хуже засыпает, иногда забывает, что я его зову. Пошли к врачу, а врач сказала: «Это не диагноз. Это переизбыток экрана – мозг перегружен».

«А ведь раньше, – вспоминает мама, – он играл с машинками, спрашивал про динозавров, ждал вечернего чтения. Сейчас он просит «дать зарядку», и взгляд у него – как у взрослого, уставшего за день человека».

А ведь мозг в этом возрасте буквально «строится» каждый день. Что происходит с этим «строительством», если вместо конструктора бесконечный лентоскроллинг?

Нейропсихологи бьют тревогу: в раннем возрасте формируются нейронные цепи, отвечающие за речь, внимание, социальное поведение. А гаджеты не дают мозгу развивать глубокие навыки, ведь в них все слишком быстро, ярко и поверхностно.

Психологи бьют тревогу: развитие тормозится. Сначала это практически незаметно, но станет заметно позже: в школе, в общении, в самооценке и самореализации...

Почему гаджеты стали «спасением»?
Да, родителям тоже нужно выживать.

өйткені олардағы ақпарат тым жылдам және жарқын.

Психологтар дабыл қағуда: даму баяулайды. Алғашында бұл байқалмайды, бірақ кейінірек мектепте, қарым-қатынаста, өзіне-өзі баға беруде және өзін-өзі тануда анық көрінеді.

Гаджеттер неліктен «құтқарушы» атанды? Иә, ата-аналарға да күн көру керек. Жұмыс, үй, азық-түлік, тұрмыстық күйбең тірлік. Гаджет – бұл «құтқарушы»: ол көптен күткен тыныштық сыйлайды. 30 минут үзіліс береді. Жұмыс істеуге, кешкі ас дайындауға, немесе жай ғана тыныштықта отыруға мүмкіндік береді. Әсіресе, жазда, балалар күні бойы үйде болған кезде.

Бірақ бұл «құтқару» тұзаққа айналады: бала экранға неғұрлым көп телмірсе, оны одан шығару соғұрлым қиын болады. Әдет қалыптасып, бекіп қалады. Сондықтан, тіпті анасы онымен ойнауға, кітап оқуға немесе серуендеуге дайын болса да, бала үшін бұл қызықсыз болып қалады. Оның миы басқаша жұмыс істеуге бейімделген: жылдамдық, эффектілер, суреттердің тез ауысуы...

Сөйтіп, анасы тағы да іздеу жүйесін ашады. Тағы да Google-дан іздейді. Тағы да алаңдайды...

Ата-ананың уайымы, адасып кетуге оңай, қалың тұман іспеттес. Бала экранға үңіліп отырғанда, оның не көріп отырғанын, кіммен сөйлесіп жатқанын, нені үйреніп немесе нені қайталап жүргенін білмесең, бойыңды алаңдаушылық сезімі билейді. Кейде ол желдеткіштің ызыңындай бәсең болады. Ал кейде ұйқы бермейтіндей дауысты, мазасыз күйге айналады.

Психологияда біз мұны *эмоционалды гипержауапкершілік* – деп атаймыз – яғни ата-ана кез келген қателік баланың тағдырын өзгертетіндей қауіптенетін жағдай.

Психологиялық тәжірибемде ата-аналардың, әсіресе аналардың мазасыз күйге түсуінің артқанын байқаймын: олар гаджеттерден, нашар ата-ана болудан, «жоқ» деп айтудан қорқады, нәтижесінде өздері әлсірейді, күйіп кетеді, ал олардың уайымы отбасының фонына айналады – оның мазасыз фонына...

Байланысты қалай жоғалтамыз және оны қалай қалпына келтіруге болады? Бала планшетпен отырғанда – ол өзінің әлемінде болады. Анасы уайымдағанда – ол өзінің әлемінде болады. Екеуінің арасында диалог жоқ.

Согласно данным Министерства цифрового развития, в 2024 г. казахстанские дети в возрасте от 6 до 12 лет в среднем проводили летом перед экраном 3,7 ч в день, причем 28% – более 5 ч.

Работа, дом, покупки, бытовой шум. Гаджет – это «спасение»: он дает долгожданную тишину. 30 минут передышки. Возможность поработать, приготовить ужин, просто посидеть в тишине. Особенно летом, когда дети целый день дома.

Но это «спасение» оборачивается ловушкой: чем дольше ребенок «в экране», тем сложнее его оттуда вытащить. Привычка закрепляется. И потом, даже если мама уже готова играть, читать или гулять с ним, ребенку это уже не интересно. Его мозг настроен на другое: скорость, эффекты, быстрая смена картинок...

И тогда мама снова открывает поисковик. Снова гуглит. И снова тревожится...

Родительская тревожность: туман, в котором очень легко потеряться... Когда ребенок в экране, а ты не знаешь, что он там видит, с кем общается, чему учится или что копирует, возникает тревога. Иногда она тихая, как шум кондиционера. А иногда громкая, не дающая спать.

В психологии мы называем это *эмоциональной гиперответственностью* – когда родитель боится, что любая ошибка станет судьбоносной.

В своей психологической практике я наблюдаю рост тревожных состояний у родителей, особенно матерей: они боятся гаджетов, боятся быть плохими родителями, боятся сказать «нет», и в итоге сами истощаются, «выгорают», их тревога становится фоном семьи – ее тревожным фоном...

Как мы теряем связь, и как ее восстановить? Когда ребенок с планшетом – он на своей волне. Когда мама в тревоге – она на своей. Диалога нет. Есть только раздражение, попытки договориться, уговорить, купить паузу. И растущее чувство, что «мы друг друга теряем».

Но дети не нуждаются в постоянном контроле. Они нуждаются в **контакте.** Контакт – это не крик из кухни «Выключи телефон!» Это:

Бірақ уайым – жау емес. Ол – белгі. Күйіктен болатын ауырсыну сезімі сияқты, ол: «Тоқта да, мұқият қара!» дейді. Кейде балаға көмектесу үшін, алдымен өзіңе көмектесу жеткілікті. Уайым бақылауды сұрамайды. Ол ***қолдауды*** *сұрайды...*

Но тревога – не враг. Это сигнал. Как болевой импульс от ожога, она говорит: «Остановись и присмотрись!» Иногда, чтобы помочь ребенку, достаточно сначала помочь самому себе.
Тревога не просит контроля. Она просит ***поддержки...***

Тек ашу, келісімге келуге тырысу, көндіру, үзіліс сатып алу әрекеттері және «біз бір-бірімізді жоғалтып барамыз» деген өсіп келе жатқан сезім ғана бар.

Бірақ балалар тұрақты бақылауды қажет етпейді. Олар **байланысты** қажет етеді. Байланыс – бұл ас үйден «Телефонды өшір!» деп айқайлау емес.

Ол мыналар:

- қасына отырып: «Не көріп жатқаныңды көрсетші?» деу;
- бала басты рөлде болатын ойын ұсыну;
- бірге кешкі ас дайындау;
- жай ғана қасына жатып: «Білесің бе, мен сені сағындым...»

Егер адамның жүрек түкпірінен шыққан шынайы әңгімесі 10 минутқа созылса, ол гаджеттермен бірге өткізген бір сағаттан да артық.

Гаджеттердің тұзаққа айналуы және одан қалай шығуға болады? Цифрлық технологиялардан толық бас тарту ақылсыздық болар еді. Бірақ біз оларды басқару билігін қайтарып ала аламыз.

Міне, қазақстандық отбасыларда қазірдің өзінде тиімділігін көрсетіп жүрген 7 нақты қадам

1. *Цифрлық шекара орнатыңыз.* Мақсат – гаджетті тартып алу емес, оны ақылға қонымды пайдалану туралы келісу. Бала мына тәртіпті есте сақтасын:
   - 11-ге дейін – мультфильмдер;
   - одан кейін – серуен;
   - түстен кейін – 30 минут ойын;
   - содан соң – бірге кітап оқу.
2. *Үлгі болыңыз.* Егер анасы кешкі ас үстінде Facebook парақтап, ал әкесі Instagram-да отырса, баладан саналылықты күтудің мағынасы жоқ. Балалар құлақ аспайды – олар бақылайды.
3. *Өмір сүру жолын көрсетіңіз.* Жаз мезгілі – бұл үшін тамаша уақыт. Шатырлар, гамактар, табиғатқа шығу, әженің рецептері... Балаларды кішкентай серіктесіңіз ретінде араластырыңыз: «Екеуміз

Назар аударыңыз! *Ережелерді сіз де сақтасаңыз ғана жұмыс істейді.*

- сесть рядом и сказать: «Покажи, что смотришь»;
- предложить игру, где ребенок главный;
- вместе приготовить ужин;
- просто лечь рядом и сказать: «А ты знаешь, я по тебе скучала...»

Даже 10 минут настоящего, искреннего общения глаза в глаза, сердце к сердцу сильнее часа присутствия рядом с гаджетами!

Как гаджеты становятся ловушкой, и как из нее выбраться? Мы не можем полностью отказаться от цифровых технологий – это было бы наивно. Но мы можем вернуть себе власть управлять ими.

Вот 7 реальных шагов, которые уже работают в казахстанских семьях

1. *Установите цифровые границы.* Не отобрать гаджет, а договориться о его разумном использовании. Пусть ребенок запомнит:
   - до 11 – мультики;
   - потом прогулка;
   - после обеда – 30 минут игры;
   - потом совместное чтение.
2. *Будьте примером.* Если мама за ужином листает Facebook, а папа в Instagram, ждать от ребенка осознанности бессмысленно. Дети не слушают – они наблюдают.
3. *Создайте «живые» альтернативы.* Лето для этого – идеальное время. Палатки, гамаки, пикники, бабушкины рецепты... Вовлекайте детей как маленьких соратников: «А давай вместе испечем пирог. Ты будешь главным по начинке!»
4. *Учитесь разговаривать.* Интересуйтесь. Не оценивайте. Даже если не понимаете, что интересного в ролике на TikTok, узнайте. «А ты сам бы хотел такое снять? А про что?»
5. *Заботьтесь о себе.* Родитель – не герой. Усталость, раздражение, даже

Бірақ қателіктер – бұл ***ақау*** *емес, бұл жол. Бақылау – махаббаттың жалғыз жолы емес. Ұстамай-ақ қасында болуға болады. Қасында қалып, өз өміріңді сүруге мүмкіндік беруге болады...*

Важно! *Правила работают, если вы тоже их соблюдаете.*

Но ***ошибки*** *– это не сбой, это путь.* ***Контроль*** *– не единственный способ любви. Можно быть рядом, не удерживая. Можно помогать и поддерживать, не навязывая. Можно позволить жить свою жизнь, оставаясь рядом...*

бірге бәліш пісірейікші. Сен салмасын дайындауға жауапты боласың!»

4. *Сөйлесуді үйреніңіз.* Қызығушылық танытыңыз. Баға бермеңіз. Тіпті, TikTok-тағы видеоның несімен қызық екенін түсінбесеңіз де, сұрап біліңіз. «Сен өзің де осындай видео түсіргің келе ме? Ненің туралы?»
5. *Өзіңізге қамқор болыңыз.* Ата-ана – батыр емес. Шаршау, ашулану, тіпті көз жасы да – қалыпты жағдай. Психотерапия, жалғыз серуендеу, кінәсіз өткізген кеш – мұның бәрі эгоизм емес, бұл ересек ата-ана болу. Сіз – отбасының іргетасысыз. Ал іргетас берік болуы керек...
6. *Кішкентай әдеттерді жасаңыз.* Бірге таңғы ас ішу, кешкі шай ішу, «бүгін не ойладым» деген күнделік жүргізу сияқты. Әдет-ғұрыптар – тірек нүктелері: олар тұрақтылық пен берік байланыс сезімін береді.
7. *Өзіңізге «жеткілікті жақсы» болуға рұқсат етіңіз.* Мінсіз емес, шексіз төзімді емес, ал тірі, қателесетін, шынайы болуға рұқсат етіңіз. Балаларға бұл Инстаграмдағы мінсіз кеңестерден әлдеқайда жақын әрі түсінікті.

Сонымен қатар – *жіберуді үйреніңіз.* Кейде алаңдау баланың жағдайына байланысты емес, біз өмірге сенбеуімізден туындайды. Бізсіз бала міндетті түрде қателеседі, дұрыс емес жолға түседі деп қорқамыз.

Балалар ер жеткенде, олар қанша видео көргенін есіне алмайды. Олар жанында анасы мен әкесінің болғанын есіне алады. Экрандар дәуірінде біз бір-біріміз үшін жоғалып кетуіміз мүмкін.

Бірақ бұл соңы емес. Бұл – сынақ. Ал сынақ әрқашан мүмкіндік. Қарым-қатынасты қайта құру мүмкіндігі. Уайыммен. Қателіктермен. Гаджеттермен. Бірақ жанды қатысумен. Зейінмен. Жылулықпен.

Өйткені, ең жақсы ата-ана – бәрін бақылайтын адам емес, жанында болатын шынайы адам...

слезы – это нормально. Психотерапия, прогулки наедине с собой, вечер без чувства вины – все это не эгоизм, а *взрослое родительство.* Вы – фундамент. А фундамент должен быть прочным...

6. *Создайте маленькие ритуалы.* Совместное утро, вечерняя чашка чая, дневник «о чем подумали сегодня». Ритуалы – это якоря: они дают ощущение стабильности и устойчивой связи.
7. *Разрешите себе быть «достаточно хорошими».* Не идеальными. Не бесконечно терпеливыми. А живыми. Ошибающимися. Настоящими. И детям это ближе, чем идеальные советы из Instagram.

А еще – *учитесь отпускать.* Иногда тревога усиливается не потому, что с ребенком что-то не так, а потому, что мы не доверяем жизни. Нам страшно, что без нас он обязательно ошибется, свернет не туда.

Когда дети вырастут, они не вспомнят, сколько видео они посмотрели. Они вспомнят, были ли рядом с ними мама и папа.

В эпоху экранов мы можем потеряться друг для друга. Но это не конец. Это вызов. А вызов – это всегда возможность. Возможность пересобрать отношения. С тревогой. С ошибками. С гаджетами. Но с живым участием. С вниманием. С теплом.

Потому что лучший родитель – это не тот, кто все контролирует, а тот, кто рядом, кто живой, настоящий...

ӘРБІР ҚОЛӨНЕР – ТҰТАС БІР ТАРИХ

Н. Асылбек-Бахытжан,
Galam Balasy брендінің негізін қалаушы, қолөнерші, ұстаз:

«Мен тоқудың екі түрін көрдім: сырғалақпен тоқу және тоқыма станогында тоқу. Бірінші әдіспен төрт бұрышты ағаш тақтайшалар арқылы жіңішке жолақтар тоқылады. Әр тақтайшаның төрт бұрышында жіп өткізуге арналған тесіктер бар... Жіптерден белбеулер тоқылады (бұл әйелдер айналысатын іс болғанымен, мен бұл жұмысты жастардың да атқарып жатқанын көрдім); белбеулер киіз үйлерге, құдықтарға, жегінге және басқа да тұрмыстық қажеттіліктерге арналған бауларға айналдырылады, немесе сол жіптерден өрнекті баулар, белбеулер мен киімдер тоқылады...»
Неміс этнографы ***Рихард Карутцтың*** *«Қырғыздар (қазақтар) мен түрікмендер арасында, Маңғыстауда» атты кітабынан, 1911 жыл.*

Н. Асылбек-Бахытжан,
основатель бренда Galam Balasy, ремесленник, преподаватель

«Я видел два способа тканья: тканье на дощечках (сырғалақ) и на ткацком станке. Первым способом изготовляют узкие полосы при помощи четырех квадратных деревянных дощечек, в каждом углу которых находится по отверстию для ниток... Из ниток вяжут пояса (я видел за этим женским занятием также и молодых людей); их плетут в шнуры, употребляемые для кибиток, колодцев, упряжи и т. д., или из них ткут тесьмы, пояса и одежду...»
Из книги немецкого этнографа ***Рихарда Карутца*** *«Среди киргизов (казахов) и туркменов на Мангышлаке», 1911 г.*

КАЖДОЕ РЕМЕСЛО – ЭТО ОТДЕЛЬНЫЙ МИР

Сырғалақ *– бұл ежелгі тоқыма жасау техникасының бірі.* Мамандардың пікірінше, бұл әдіс тоқыма станогы ойлап табылғанға дейін, шамамен 3000 жыл бұрын пайда болған. Археологиялық деректер сырғалақ техникасы көптеген көне халықтардың мәдениетінде кең таралғанын көрсетеді.

Сырғалақты әртүрлі материалдардан жасаған: ағаштан, сүйектен, тастан, металдан, тіпті былғарыдан да.

Сырғалақ техникасында «таңғыш» деп аталатын бау тоқылған. Ол өте берік болып шыққан, сондықтан киіз үйде екі керегені немесе кереге мен есікті (сықырлауықты) байланыстыру үшін қолданылған.

Неміс этнографы Рихард Карутц өзінің кітабында ши тоқу процесін былай сипаттайды: «Шиді былайша тоқи-

Сырғалақ *– это одна из древнейших техник для создания текстиля.* Этот способ, по мнению специалистов, возник более 3000 лет назад задолго до изобретения ткацкого станка. Археологические находки свидетельствуют о том, что эта техника была распространена в культурах многих древних народов.

Сырғалақ изготавливали из различных материалов: дерева, кости, камня, металла и даже кожи.

В технике сырғалақ ткали ленту «таңғыш», которая получалась прочной как стропа, поэтому ею связывали в юрте два кереге или кереге с дверью (сықырлауық).

Из книги Рихарда Карутца, в которой он подробно описывает процесс изготовления циновки: «Циновки изготовляются следующим образом: каждый отдельный стебель камыша обвивают прежде всего разноцветною шерстью с таким расчетом, чтобы вышел намеченный узор циновки...»

Бытует поговорка: «Ши ораулы болмаса, үйдің сәні келмейді. Қызыл, жасыл кимесе, қыздың сәні келмейді», что означает «Дом некрасив без узорной циновки, а девушка не нарядна, если нет в ее одежде красного и зеленого цветов».

Плетение узорной циновки шым ши (шымырау ши, шымыраулы ши, терме ши) несет в себе сакральный смысл.
На данный момент самая древняя циновка найдена в Бесшатырских курганах (в переводе с казахского языка «Пять шатров») – это грандиозный погребально-поминальный комплекс раннего железного века (VII–VI вв. до н. э.) сакской эпохи, расположенный в урочище Шылбыр Национального парка «Алтын-Эмель».

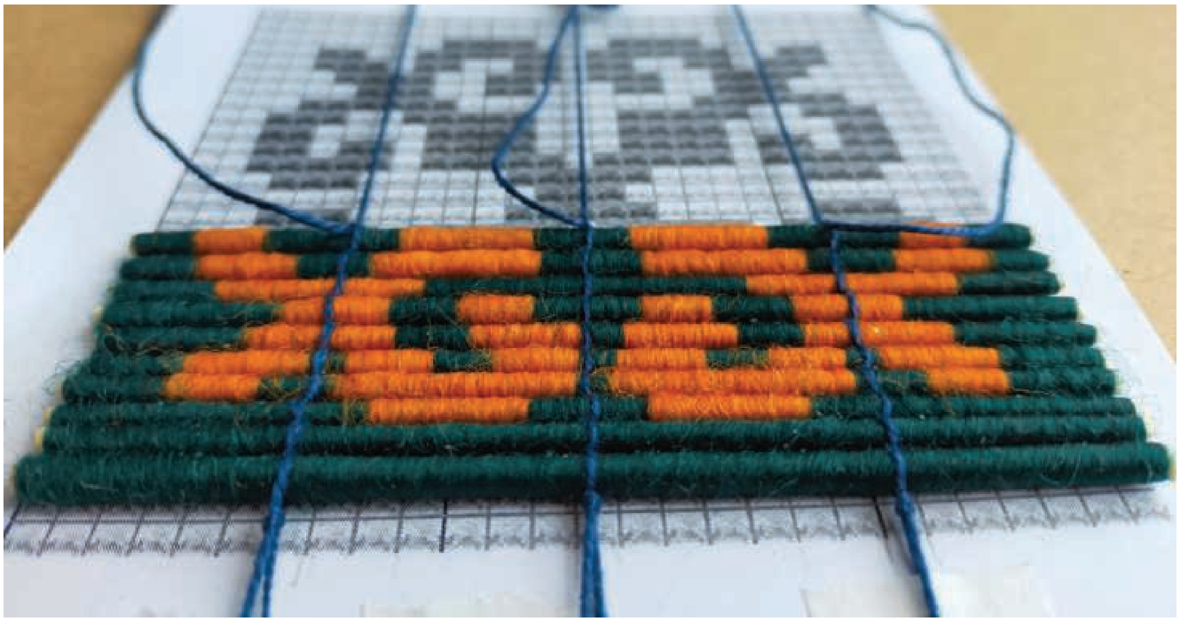

ды: әрбір жеке қамыс сабағын алдымен түрлі-түсті жүнмен орайды, бұл арқылы шидің алдын ала белгіленген өрнегі пайда болады...»

«Ши ораулы болмаса, үйдің сәні келмейді. Қызыл, жасыл кимесе, қыздың сәні келмейді» деген халық мақалы бар. Бұл сөздің мағынасы – өрнекті ши болмаса, үйдің көркі кірмейді, ал қыздың киімінде қызыл мен жасыл түстер болмаса, сәні келмейді дегенді білдіреді.

Шым ши – тек көркемдік элемент емес, сонымен қатар инженерлік ойдың жемісі. Ши немесе ший – бұл қамыс. Ол жеңіл әрі берік, бұл көшпелі өмір салты үшін өте маңызды. Қамыс ылғалды сіңірмейді, сондықтан киіз үйдің іші құрғақ әрі жылы болады.

Шым ши тоқымасының ені кемінде 140 см, ал кей үлгілерде 170 см-ге дейін жеткен. Ұзындығы шамамен 10 метрге дейін болған.

Киіз үйдің қабырғалары мен есігіне өрнекті ши – шым ши төселген. Ол тек ішкі кеңістікті көркемдеп қана қоймай, тұрмыстық обереп ретінде де қызмет атқарған. Сонымен қатар, ши – табиғи сүзгі іспетті: шаңды өткізбейді, бірақ ауа еркін айналып тұрады.

В узорной циновке шым ши не только красота, но и инженерное мышление.

Ши, или чий, – это тростник. Он легкий и прочный, что важно для кочевников. Тростник не впитывает влагу, благодаря чему в юрте сухо и тепло.

Ширина шым ши была не менее 140 см и доходила до 170 см, а длина – около 10 м.

Стены и дверь юрты покрывались узорной циновкой, которая служила оберегом, а также украшала внутреннее пространство жилища. Кроме того, циновка – это своеобразный фильтр: пыль не попадает, но при этом воздух свободно циркулирует.

В юрту не заползают змеи и скорпионы, так как их отпугивает запах овечьей шерсти, которой оплетены стебли тростника, а также из нее изготовлена кошма на полу жилища.

Кроме шым ши, изготавливали циновку *ақ ши* из тростника без шерсти для сушки молочных продуктов и мяса, а также для валяния войлочного ковра текемет, различных кошм и заготовок для сырмақ.

Ши во все времена широко применялось в быту вплоть до изготовления игрушек.

Шым ши (шымырау ши, шымыраулы ши, терме ши) тоқу – сакралды мағынаға ие көне өнер түрі. Бұл өрнекті шиді тоқу дәстүрі тек тұрмыстық қажеттілік емес, сонымен қатар рухани, мәдени мәнге ие болған. Қазіргі таңда ең көне шидің табылған орны – Бесшатыр қорғандары (қазақ тілінен аударғанда «Бес шатыр»). Бұл – ерте темір дәуіріне (б.з.д. VII–VI ғасырлар) жататын, сақ кезеңінің ұлы жерлеу және еске алу кешені. Ол «Алтын-Емел» ұлттық паркінің Шылбыр атты жерінде орналасқан.

Төрт құлақ ою-өрнегі ежелгі қорғаннан табылған және б.з.д. V–II ғасырларға жатады. Бұл – ата-бабаларымыздың ғалам туралы түсінігінің көрінісі. Оюға үш өлшемді кеңістікте қарасақ, ол Ұлытау атты әлемдік таудың бейнесін береді.

Орнамент төрт құлақ обнаружен в древнем кургане и датируется V–II вв. до н. э. Это представление наших предков о мироздании. Если смотреть на орнамент в трехмерном пространстве, то это изображение мировой горы Ұлытау.

Киіз үйге жыландар мен шаяндар кірмейді, себебі оларды қамыс сабағын орауға қолданылатын қой жүнінің иісі үркітеді. Сол жүннен үйдің еденіне төселетін көшме де жасалады.

Шым ши тоқудан бөлек, ақ ши деп аталатын жүнсіз қамыстан жасалған шиді де қолданған. Ақ ши сүт өнімдері мен етті кептіруге, сондай-ақ текемет, әртүрлі көшмелер мен сырмаққа арналған дайындамалар жасауға пайдаланылған.

Ши ежелден тұрмыста кеңінен қолданылып келген, тіпті ойыншық жасауға дейін пайдаланылған. Бүгінде біздің нарықта шым ши мен сырғалақ секілді қазақ қолөнерін ілгерілетуге арналған құралдар жоқтың қасы.

Мен халықтық қолөнерді қайта жаңғыртуға үлес қосып, әлемге қазақтың бірегей сәндік-қолданбалы өнерін танытқым келеді.

Бұл өнер арқылы халқымыздың мәдениетін, дүниетанымын және философиясын көрсетуге болады. Осы мақсатта Galam Balasy / Ғалам баласы / атты брендпен қолөнерге арналған жинақтар жасауды ұйғардым. Брендтің мәні – біз бәріміз бір әлемнің баласымыз, бірақ әрқайсымыздың дара жолымыз бар. Брендтің негізінде – табиғатпен және ғаламмен үйлесім тапқан қазақтың бай әрі өзіндік өмір философиясы жатыр.

Қазіргі уақытта үш жинақ жасап шығардым.

Алғашқы екі жинақ – шым ши тоқу өнеріне арналған. Онда *төрт құлақ* деп аталатын ою-өрнек пен арқар бейнесі бар. Бұл ою-өрнек жиі қолданылады, себебі оның терең сакралды мағынасы бар.

Арқар – киелі жануар. Оның бейнесі жиі кездеседі жартастағы суреттерде

Сегодня на нашем рынке отсутствуют инструменты для продвижения таких казахских ремесел, как шым ши и сырғалақ.

Хочется внести вклад в возрождение народных ремесел, познакомить мир с уникальным казахским декоративно-прикладным искусством, через которое показать культуру, мировосприятие и философию народа.

Решила сделать наборы для рукоделия под брендом Galam Balasy / Ғалам баласы/. Смысл в том, что мы все вместе, и при этом каждый в отдельности. В основе бренда – философия богатой самобытной жизни казахов, которая гармонично переплетается с природой и мирозданием.

В настоящее время создала три набора.

Первые два набора посвящены плетению узорной циновки шым ши с орнаментом, одно из названий которого *төрт құлақ*, а также с изображением архара. Данный орнамент часто цитируется, так как имеет глубокий сакральный смысл.

Архар – сакральное животное. Его изображение часто встречается на наскальных рисунках (петроглифах), различных предметах во время археологических раскопок, как, например,

(петроглифтерде), археологиялық қазба жұмыстары кезінде табылған түрлі заттарда, мысалы, Есік қорғанынан табылған Алтын адамның бас киімінде.

Киелі ежелгі тарихпен байланыстан бөлек, өрнекті ши тоқу мен сырғалақ техникасындағы тоқыманың практикалық пайдасы да бар.

- Ми жартышарларының жұмысы үйлесімді түрде синхрондалады.
- Назар мен есте сақтау қабілеті күшейеді.
- Ұсақ моторика, саусақ қимылдарының нақтылығы, зейін, шығармашылық, көркемдік және эстетикалық талғам, көру арқылы есте сақтау қабілеті дамиды.
- Қой жүні бактерияға қарсы қасиетке ие, заманауи гаджеттерден тарайтын теріс әсерден қорғайды.
- Қолөнер – шығармашылық үдеріс ретінде күнделікті күйбең тіршіліктен арылып, тынығуға көмектеседі.

***Сырғалақ техникасында** білезіктер, көйлек пен шалбарға арналған белдіктер, жадағайлар, галстуктер, сырғалар, шашқа арналған байламдар, тіпті кітапқа арналған бетбелгілер де тоқуға болады.*

Мен жинақтарда қолданылатын материалдардың сапасына ерекше мән беремін. Мүмкіндігінше қазақстандық өндірушілерді қолдауға тырысамын. Мысалы, жинақтардағы жүн Тараз қаласында өндіріледі.

Қазіргі уақытта халқымыздың қолөнері туралы конференцияларда баяндама жасап, қандай бұйымдар жасауға болатынын көрсететін шеберлік сабақтарын өткізіп жүрмін. Жуырда Алматы қаласындағы Республикалық оқушылар сарайының басшылығы мені шым ши өрнегі мен сырғалақ техникасындағы тоқу бойынша курс жүргізуге шақырды. Алматыдағы Орталық Мемлекеттік музей өз базасында балаларға арналған түрлі сабақтар өткізеді, олардың қатарында шым ши мен сырғалақ бойынша да сабақтар бар. Сондай-ақ, А. Қастеев атындағы Мемлекеттік өнер музейі де мені шеберлік сабақтарына жиі шақырады.

Қазақ халқы ата-баба мұрасын әрдайым қадірлеп, ұрпақтан-ұрпаққа шеберліктің нәзік қырларын мұқият жеткізіп отырған.

на головном уборе Золотого человека, найденного в Есикском кургане.

Помимо сакральности и соприкосновенностью с древнейшей историей, есть и практическая польза от плетения узорной циновки и ткачества в технике сырғалақ.

- Синхронизируется работа обоих полушарий головного мозга.
- Укрепляются внимание и память.
- Развиваются мелкая моторика, четкость движений пальцев рук, сосредоточенность, креативность, художественный и эстетический вкус, зрительная память и т. д.
- Овечья шерсть обладает антибактериальными свойствами, защищает от негативного воздействия, излучаемого современными гаджетами.
- Рукоделие как процесс творчества помогает расслабиться и отдалиться от повседневной суеты.

*В технике **сырғалақ** можно ткать браслеты, пояса к платьям и брюкам, жадағай, галстуки, серьги, повязки для волос и даже закладки для книг.*

Большое внимание уделяю качеству материалов, используемых в наборах. По возможности стараюсь поддержать казахстанских производителей. Например, шерсть в наборах производится в г. Тараз.

В настоящее время рассказываю о наших ремеслах на конференциях, провожу мастер-классы, на которых показываю, какие изделия можно изготовить. Недавно руководство Республиканского дворца школьников Алматы пригласили меня вести курс по узорной циновке шым ши и ткачеству в технике сырғалақ. Центральный Государственный музей (Алматы) часто проводит на своей базе различные занятия для детей, в том числе по шым ши и сырғалақ. Приглашает на мастер-классы и Государственный музей искусств им. А. Кастеева (Алматы).

Казахи всегда чтили и бережно хранили наследие предков, передавая тонкости мастерства из поколения в поколение.

Посещая мастер-классы по созданию панно или оберега из ши, браслета или закладки для книг в технике

Этнограф мамандардың пікірінше, біз дәстүрлі қолөнердің 70%-дан астам түрін жоғалтып алғанбыз.

Ши мен сырғалақ техникасында панно немесе тұмар, білезік немесе кітапқа арналған бетбелгі жасау бойынша шеберлік сабақтарына қатысу арқылы кез келген жастағы адам қызықты хобби таба алады, өз бойындағы *қасиетті* (қабілет, сапа) ашып, шығармашылық ойлаудың жаңа қырларын дамыта алады.

Осыған байланысты мемлекет тарапынан қолдау көрсету аса маңызды, әсіресе салық мөлшерін азайту мен түрлі жәрмеңкелерге қатысу құнын төмендету тұрғысынан. Сондай-ақ, қалаларда *қолөнершілер орталығын (шебер ауыл)* ашу қажет. Бұл халық шеберлерінің кез келген ауа райында көшеде тұрмай, өз бұйымдарын жайлы жағдайда сатып, тәжірибе алмасуына мүмкіндік береді. Мұндай орталықтарда шеберлік сабақтары мен шетелдік шеберлерді шақыра отырып симпозиумдар өткізуге болады.

Біздің жоспарымызда – қолөнерге арналған жинақтардың өндірісін жолға қою және кеңейту, сондай-ақ шым ши тоқу мен ткацтвоға қажетті тоқыма станоктары мен басқа да құрамдас бөлшектерді шығаратын цех ашу бар.

Мен сенемін, қазақтың дәстүрлі өнері әлемді баурап алады, себебі біздің шеберлер эксклюзивті, сапалы әрі шын мәнінде көркем бұйымдар жасайды.

По мнению специалистов-этнографов, нами утеряно свыше 70% различных видов традиционных ремесел.

сырғалақ, человек в любом возрасте может обрести увлекательное хобби, раскрыть в себе *қасиет* (свойство, качество) и новые грани творческого мышления.

В связи с этим важна поддержка со стороны государства, особенно в снижении налогов и стоимости участия в различных ярмарках. Также в городах необходимо открывать *центры ремесленников (шебер аул)*, чтобы народные мастера не стояли на улице в любую погоду, а могли в комфортных условиях продавать свои изделия, обмениваться опытом. В этих центрах можно проводить мастер-классы, симпозиумы с приглашением зарубежных мастеров.

В наших планах наладить и расширить производство наборов для рукоделия, а также открыть цех по производству ткацких станков и других комплектующих, необходимых для ткачества и плетения узорной циновки шым ши.

Уверена, что казахское традиционное искусство завоюет мир, потому что наши мастера создают эксклюзивные, качественные и просто роскошные изделия.

МУЛЬТФИЛЬМНІҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ: КӨҢІЛ КӨТЕРУДЕН – ТАНЫМҒА ДЕЙІН

ЭВОЛЮЦИЯ МУЛЬТФИЛЬМА: ОТ РАЗВЛЕЧЕНИЯ К ПОЗНАНИЮ

Мультфильмдер *– тек көңіл көтерудің құралы ғана емес, сонымен қатар баланың дамуына, эстетикалық және танымдық талғамының қалыптасуына әсер ететін маңызды құбылыс. Мультфильмдер арқылы балалар қоршаған әлемді танып, эмоциялық тәжірибе жинақтайды, моральдық-адамгершілік бағдарларын қалыптастырады.*

Мультфильмы *– это не просто средство развлечения, но и важный феномен, влияющий на развитие ребенка, формирование эстетического и познавательного вкуса. Посредством мультфильмов дети познают окружающий мир, накапливают эмоциональный опыт, вырабатывают морально-нравственные ориентиры.*

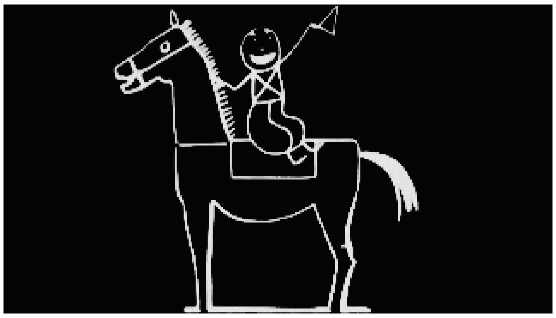

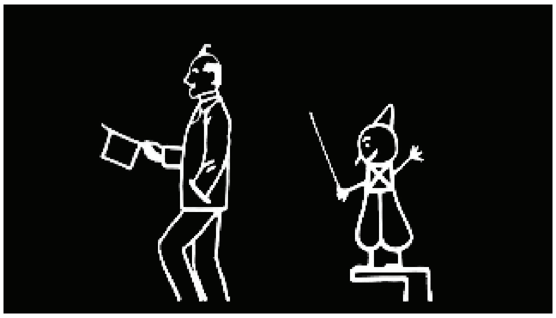

Мультфильмдер тарихы: алғашқы қадамдардан қазіргі заманға дейін

ХХ ғасырдың басында ***әлемдегі алғашқы анимациялық*** *туынды жарыққа шықты*. 1908 жылы француз суретшісі Эмиль Коль *«Fantasmagorie»* атты мультфильм жасап шығарды – ол анимация тарихындағы ең алғашқы фильм ретінде саналады. Бұл екі минуттық қара-ақ түсті, қарапайым сызықтармен салынған қысқа бейнежазба еді. Оны жасау үшін 700-ден астам қолмен салынған кадр қолданылған. Дәл осы техникалық жетістік анимация эволюциясының бастамасы болды.

История мультфильмов: от первых шагов до современности

Первое анимационное произведение в мире *появилось в начале XX в.* В 1908 г. французский художник Эмиль Коль создал мультфильм *Fantasmagorie* – он считается первым в истории анимационным фильмом. Это была короткая (2 мин.) черно-белая лента, выполненная простыми линиями. Для ее создания было использовано более 700 рисованных кадров. Именно это техническое достижение положило начало эволюции анимации.

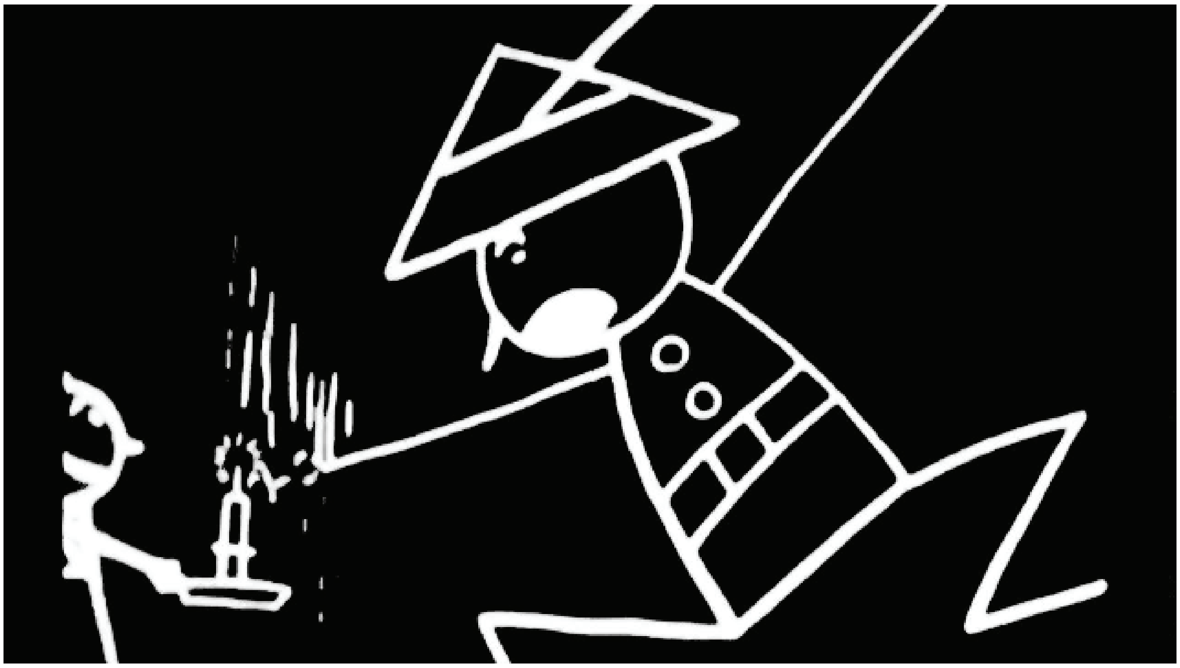

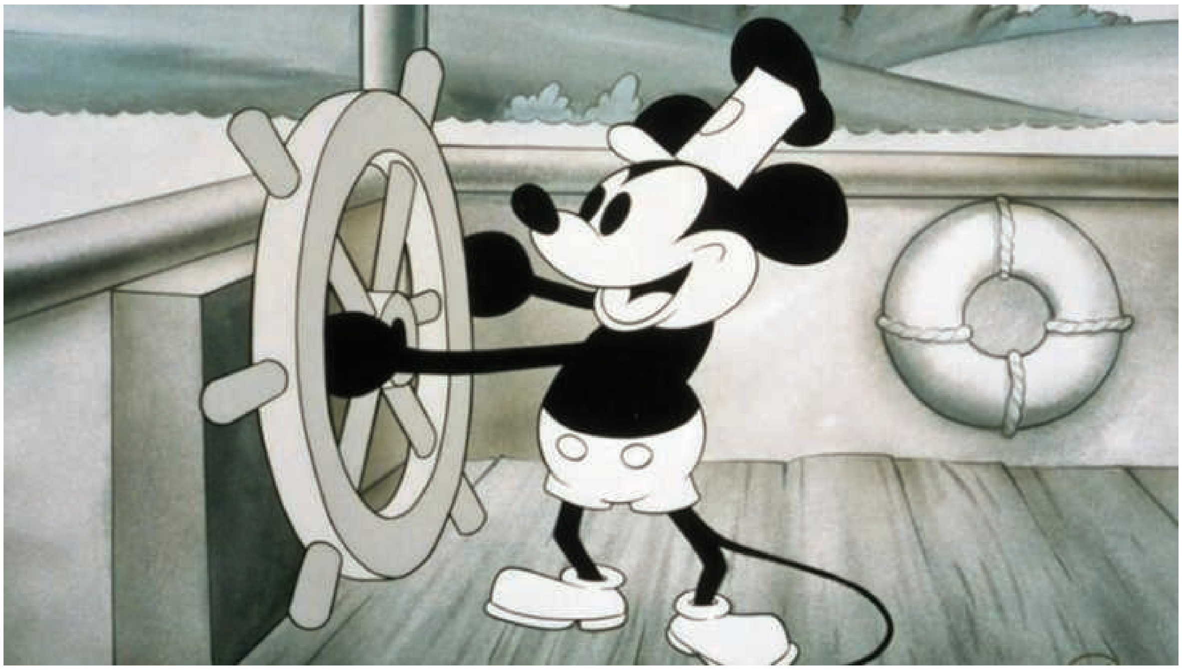

Микки Маус және Дисней дәуірі. 1928 жылы Уолт Дисней Steamboat Willie атты мультфильмді жарыққа шығарды, онда Микки Маус атты кейіпкер алғаш рет көрінді. Бұл дыбыспен сүйемелденген алғашқы мультфильмдердің бірі болды және бүкіл индустрия үшін нағыз төңкеріс әкелді. Микки Маус қысқа уақыт ішінде бүкіл әлем балаларының сүйікті кейіпкеріне айналып, табандылықтың, мейірімділіктің және достықтың символына айналды. Уолт Диснейдің өзі: *«Барлығы тышқаннан басталды»* деген. Дәл осы кейіпкердің арқасында Disney студиясы әлемге танылып, миллиондаған баланың арманына жол ашты.

1970-жылдардағы мультфильмдер: тәрбиелік бағыт және ұлттық мотивтер

Кеңестік мультфильмдер. Сол кезеңдегі мультфильмдер *(«Ну, погоди!», «Винни-Пух», «Крокодил Гена», «Тұмандағы кірпі», «Простоквашино» және т.б.)* балаларға әділдік, мейірімділік, достық және еңбекқорлық сияқты қасиеттерді сіңірді. Техникалық жағынан қарапайым болғанымен, олардың сценарийлері, кейіпкерлердің мінезі мен диалогтары баланың санасында терең із қалдырды. Мұндай мультфильмдерде жақсылық пен жамандық айқын ажыратылатын.

Мақсат тек көңіл көтеру емес, тәрбиелеу мен адамгершілік қалыптастыру болды.

Микки Маус и эпоха Диснея. В 1928 г. Уолт Дисней выпустил мультфильм *Steamboat Willie*, в котором появился персонаж Микки Маус. Это был один из первых мультфильмов со звуком, что стало революцией в индустрии. Микки Маус быстро стал любимцем детей по всему миру, символом настойчивости, доброты и дружбы. Сам Уолт Дисней говорил: *«Все началось с мышонка»*. Именно благодаря этому персонажу студия Disney получила мировую известность и открыла путь к мечтам миллионов детей.

Мультфильмы 1970-х годов: воспитательная направленность и национальные мотивы

Советские мультфильмы. Мультфильмы той эпохи *(Ну, погоди!, Винни-Пух, Крокодил Гена, Ежик в тумане, Простоквашино* и др.*)* воспитывали в детях справедливость, доброту, дружбу и трудолюбие. Несмотря на простую технику, сценарии, характеры персонажей и диалоги оставляли глубокий след в сознании ребенка. Добро и зло в таких мультфильмах были четко разграничены.

Целью было не просто развлечение, а именно воспитание и формирование нравственности.

- *Винни-Пух* (1969–1972) – адаптация английского персонажа А. Милна в советском стиле. Мультфильм стал символом настоящей дружбы.
- *Ну, погоди!* (1969–1986) в легкой и юмористической форме показывал

- *Винни-Пух (1969–1972)* – А.Милннің ағылшын кейіпкерінің кеңестік стильде бейімделуі. Бұл мультфильм шынайы достықтың символына айналды.
- *Ну, погоди! (1969–1986)* – айлакерлік пен ізгіліктің қарама-қарсы тұруын жеңіл әрі әзіл арқылы көрсеткен. Қоян қасқырдың қулығына қарамастан сабырлы әрі ақылды болып қала беретін.
- *Крокодил Гена мен Чебурашка (1969–1983)* – достық, жанашырлық және жалғыздықты жеңу тақырыптарын қозғайды.
- *Тұмандағы кірпі (1975)* – қорқыныш, үміт, өмір мен достық туралы философиялық туынды.
- *Қатықауылдан үштік* (1978) – отбасылық құндылықтардың, ауылдағы қарапайым өмір мен достықтың маңыздылығын көрсетеді.

Қазақстандық анимацияның басталуы. Қазақстандағы ең алғашқы мультфильм 1967 жылы жарық көрді – *Неліктен қарлығаштың құйрығы айыр?* Режиссері – Амен Қайдаров, ұлттық

противостояние хитрости и добродетели. Заяц оставался рассудительным и умным, несмотря на проделки Волка.

- *Крокодил Гена и Чебурашка* (1969–1983) – дружба, сопереживание, преодоление одиночества.
- *Ежик в тумане* (1975) – философское произведение о страхах, надежде, жизни и дружбе.
- *Трое из Простоквашино* (1978) – важность семейных ценностей, простой жизни в деревне и дружбы.

Начало казахстанской анимации. Первый казахстанский мультфильм появился в 1967 г. – *Почему у ласточки хвост раздвоенный?* Режиссер Амен Хайдаров – признанный основоположник национальной мультипликации. В фильме органично сочетаются народные сказки и традиционный орнамент, отчетливо выражен национальный колорит.

А. Хайдаров внес огромный вклад в развитие казахской анимации. Благодаря его работам на экранах появились образы, передающие казахский

мультипликацияның негізін қалаушы ретінде танылған тұлға. Бұл фильмде халық ертегілері мен дәстүрлі ою-өрнек үйлесімді түрде тоғысқан, ұлттық колорит айқын көрініс тапқан.

А.Қайдаров қазақ анимациясының дамуына зор үлес қосты. Оның еңбектерінің арқасында экранда қазақ менталитетін, ерлік пен әділдікті, ізгілік пен адамгершілікті бейнелейтін образдар пайда болды. 1970-жылдары анимацияда интернационалдық сюжеттер басым болғанымен, ұлттық стиль, қазақ дәстүрлері мен өмір салты сақталып отырды.

1991 жылы Тәуелсіздік алғаннан кейін отандық анимация жаңа серпін алды: Тақырып таңдауда еркіндік пайда болды, экранға тарихи және ұлттық мазмұндағы мультфильмдер шықты: *Ер Төстік*, *Күлтегін*, *Көшпенділер*, *Алдар көсе*, *Қазақ елі* және басқалар.

Тәуелсіздік кезеңінде Қазақстандағы анимация техникалық тұрғыдан да айтарлықтай дамыды: 2D және 3D форматындағы мультфильмдер жасала бастады, отандық студиялар халықаралық фестивальдерге қатыса бастады. Бұл үдерісте *Балапан* теле-

менталитет, героизм, добро и справедливость. В 1970-е годы в анимации преобладали интернациональные сюжеты, но национальный стиль, казахские традиции и уклад жизни сохранялись.

После обретения Независимости в 1991 г. отечественная анимация получила новый импульс: появилась свобода тем, на экраны вышли мультфильмы на исторические и национальные темы: *Ер Төстік*, *Күлтегін*, *Көшпенділер*, *Алдар көсе*, *Қазақ елі* и др.

В период Независимости анимация в Казахстане значительно продвинулась и в техническом плане: начали создаваться мультфильмы в формате 2D и 3D, отечественные студии стали участвовать в международных фестивалях. В этом процессе большую роль сыграли телеканал *Балапан* и частные студии.

Сегодня казахстанская анимация решает не только воспитательные, но и патриотические, историко-просветительские задачи. Мультфильмы *Мұзбалақ, Ер Төстік пен Айдаһар, Күлтегін, Ұмай ана, Шырақ* воспитывают такие ценности, как героизм, справедливость, доброта и любовь к Родине.

арнасы мен жеке студиялардың рөлі ерекше болды.

Бүгінгі таңда қазақстандық анимация тек тәрбиелік емес, сонымен қатар патриоттық, тарихи-ағартушылық міндеттерді де атқарады. *Мұзбалақ*, *Ер Төстік пен Айдаһар*, *Күлтегін*, *Ұмай ана*, *Шырақ* сияқты мультфильмдер ерлік, әділдік, мейірімділік және Отанға деген сүйіспеншілік секілді құндылықтарды тәрбиелейді.

Цифрлық платформалардың арқасында қазіргі қазақстандық анимация кең халықаралық аудиторияға қолжетімді болды. Мультфильмдер қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жарық көріп, тіл үйренуге де ықпал етуде. *Балдырған*, *Жерұйық*, *Жаңа ғасыр* секілді жобалар анимация төңірегінде мультимәдени қауымдастықтар қалыптастырып жатыр.

Қазіргі заманғы мультфильмдер: технология, философия және психология

Қазіргі мультфильмдер 3D, CGI және VR сияқты озық технологиялардың көмегімен жасалады. *Pixar*, *Disney*, *DreamWorks* және *Sony* секілді студиялар визуалды сапа мен эмоциялық тереңдік жағынан жаңа биіктерге жетті. Бүгінгі анимацияда заманауи 3D-анимациялық технологиялар, нейрожелілер, қозғалысты түсіру технологиясы (*motion capture*) және компьютерлік визуалды эффектілер (*VFX*) кеңінен қолданылады. Бұл технологиялар режиссерлерге бұрын қол жеткізу мүмкін болмаған эмоциялық тереңдікті жеткізуге мүмкіндік береді.

Мысалы, Pixar студиясының Soul («Жан») атты анимациялық фильмі (2020) музыканы, жарықты және кеңістікті физикалық заңдарға бағынбайтын формада бейнелейді, көрерменді нақты өмір мен рухани әлемнің шекарасынан асырып алып өтеді. Мұндай визуалды тұжырымдамалар – технология мен өнердің тоғысынан туындайтын шығармашылық нәтижелер.

Сонымен қатар, виртуалды (VR) және толықтырылған шынайылық (AR) технологиялары көрерменге анимациялық кейіпкерлермен интерактивті түрде әрекеттесуге мүмкіндік береді, осылайша мультфильм жай ғана көркем көрініс емес, толыққанды тәжірибеге (*experience*) айналады.

Философия – бұл өмірдің мәнін іздеу. Қазіргі заманғы анимация көрерменді

Благодаря цифровым платформам современная казахстанская анимация стала доступна широкой международной аудитории. Мультфильмы выходят на казахском, русском и английском языках, способствуя также изучению языка. Такие проекты, как *Балдырған*, *Жерұйық*, *Жаңа ғасыр*, создают мультикультурные сообщества вокруг анимации.

Современные мультфильмы: технологии, философия и психология

Современные мультфильмы создаются с помощью передовых технологий, таких как 3D, CGI и VR. Такие студии, как *Pixar, Disney, DreamWorks* и *Sony,* достигли новых высот в визуальном качестве и эмоциональной глубине своих произведений. Сегодняшняя анимация создается с использованием современных 3D-анимационных технологий, нейросетей, технологии захвата движений (*motion capture*) и компьютерных визуальных эффектов (VFX). Эти технологии позволяют режиссерам передавать эмоциональную глубину, которая ранее была недостижима.

Например, анимационный фильм студии Pixar *Soul* (2020) изображает музыку, свет и пространство в форме, не подчиняющейся физическим законам, перенося зрителя за границу между реальной жизнью и духовным миром. Такие визуальные концепции рождаются на стыке технологии и искусства.

тек көңіл көтеру үшін ғана емес, терең ойға жетелеу мақсатында жасалады. Мультфильмдерде тек жақсылық пен жамандықтың күресі ғана емес, ішкі қайшылықтар, өмірдегі өз орнын іздеу, болмысты түсіну секілді тақырыптар қозғалады.

«Inside Out» («Тепе-теңдік әлемі», 2015) фильмі – адам эмоцияларын жеке кейіпкерлер ретінде бейнелеу арқылы психология мен философияны біріктірген бірегей туынды. Бұл мультфильм көрерменге қуаныш пен қайғы, қорқыныш пен ашу – осы сезімдердің барлығы біздің ішкі әлеміміз үшін маңызды екенін жеткізеді.

Encanto (2021) және *Turning Red (2022)* сияқты мультфильмдер отбасылық қарым-қатынастар, жеке даралықты сақтау және ұрпақтар арасындағы өзара түсіністік мәселелерін көтереді. Бұл туындыларда жасөспірімдердің психологиялық ерекшеліктері мен өзін-өзі тану үдерістері шебер түрде ашып көрсетіледі.

Психология – бұл баланың жан дүниесін терең түсіну. Қазіргі заманғы мультфильмдер жас көрерменнің ішкі әлеміне үңіліп, оның мінез-құлқына, эмоциялық реакцияларына және тұлғалық дамуына оң әсер етуге ұмтылады. Анимациялық кейіпкерлер қазіргі балалар үшін өзіндік эмоциялық айнаға айналады.

Кроме того, технологии виртуальной (VR) и дополненной реальности (AR) позволяют зрителю вступать в интерактивное взаимодействие с анимационными персонажами, превращая мультфильм из простой зрелищной картины в полноценный опыт (*experience*).

Философия – это поиск смысла жизни. Современная анимация стремится не только развлекать зрителя, но и заставлять его задуматься. В мультфильмах поднимаются не просто темы борьбы добра и зла, а внутренние конфликты, поиск своего места в жизни, осмысление бытия.

Фильм *«Inside Out»* (2015) – уникальное произведение, объединившее психологию и философию путем изображения человеческих эмоций в виде отдельных персонажей. Этот мультфильм доносит до зрителя мысль о том, что радость и грусть, страх и гнев – все эти чувства важны для нашего внутреннего мира.

Такие мультфильмы, как *Encanto* (2021) и *Turning Red* (2022), поднимают вопросы семейных отношений, сохранения индивидуальности и взаимопонимания между поколениями. В этих работах искусно раскрываются психологические аспекты подростков и процессы самопознания.

Психология – это глубокое понимание детской души. Современные мультфильмы стремятся проникнуть во внутренний мир юного зрителя, оказывая положительное влияние на его поведение, эмоциональные реакции и личностное развитие. Анимационные персонажи становятся своеобразным эмоциональным зеркалом для современных детей.

Как знаменитый психолог Бруно Беттельхайм исследовал психотерапевтический эффект сказок, так и современные мультфильмы помогают детям преодолевать страхи, обрести уверенность в себе и выстраивать социальные связи. Особенно это заметно в таких фильмах, как *Frozen* (2013) и *Luca* (2021), где герои учатся принимать себя и понимать других.

Мультфильмы способствуют развитию у детей способности распознавать эмоции, выражать их словами и управлять ими. В этом смысле анимация становится не просто развлечением, а важным инструментом развития эмоционального интеллекта ребенка.

Белгілі психолог Бруно Беттельхайм ертегілердің психотерапиялық әсерін зерттегендей, қазіргі мультфильмдер де балаларға қорқыныштарын жеңуге, өзіне сенімді болуға және әлеуметтік байланыстар орнатуға көмектеседі. Бұл әсіресе *Frozen* (2013) және *Luca* (2021) сияқты фильмдерден айқын көрінеді, онда кейіпкерлер өзін қабылдауды және өзгелерді түсінуді үйренеді.

Мультфильмдер балалардың эмоцияларды тану, сөзбен жеткізу және оларды басқару қабілетін дамытуға ықпал етеді. Осы тұрғыдан алғанда, анимация жай ғана көңіл көтеру құралы емес, баланың эмоциялық интеллектін қалыптастырудағы маңызды құралға айналады.

Қазіргі мультфильмдерде адамгершілік, болмыс, өзін-өзі тану, психология және эмоциялар сияқты күрделі тақырыптар көркем формада жеткізіледі. Мысалы:

- *Soul* – өмірдің мәні туралы;
- *Inside Out* – эмоциялар мен тұлғалық даму туралы;
- *Encanto* – әр адамның бірегейлігі туралы;
- *Frozen* – сенім мен сүйіспеншіліктің күші туралы;
- *Coco* – дәстүрлер мен отбасылық құндылықтар туралы.

Ескі және жаңа мультфильмдердің айырмашылығы. Қазіргі мультфильмдер жаңа технологиялардың көмегімен жасалады. Бұл оларды шынайы әрі қызықты етеді. Қимылдар жылдам, дыбыстар анық, кейіпкерлер тартымды. Мұндай мультфильмдер баланың тек ойынға қызығушылығын ғана емес, қиялын, логикасын және ғылымға деген ынтасын да оятады. Егер бұрынғы мультфильмдер балаларға қарапайым, бірақ терең тәрбиелік құндылықтарды сіңірсе, қазіргі мультфильмдер жаңа заманның әлеуметтік және психологиялық мәселелерін көтереді.

Мультфильмдер және бала психологиясы. Психологтар мен педагогтар анимацияның бала дамуына әсер ететін бірнеше бағытты атап көрсетеді.

- *Сөйлеу қабілетін дамыту:* диалогтар арқылы сөздік қоры кеңейеді.
- *Эмоциялық интеллект:* бала сезімдерді түсінуге, оларды сөзбен жеткізуге және басқаруға үйренеді.
- *Әлеуметтік дағдылар:* мультфильмдер арқылы бала достық, кешірім,

В современных мультфильмах такие сложные темы, как человечность, сущность, самопознание, психология, эмоции, передаются в художественной форме. Например:

- *Soul* – о смысле жизни;
- *Inside Out* – об эмоциях и личностном развитии;
- *Encanto* – об уникальности каждого человека;
- *Frozen* – о силе веры и любви;
- *Coco* – о традициях и семейных ценностях.

Отличия старых и новых мультфильмов. Современные мультфильмы создаются с использованием новых технологий. Это делает их реалистичными и увлекательными. Движения быстрые, звуки четкие, персонажи привлекательные. Такие мультфильмы пробуждают у ребенка не только интерес к игре, но и воображение, логику, а также интерес к науке. Если старые мультфильмы формировали у детей простые, но глубокие воспитательные ценности, то современные мультфильмы поднимают социальные и психологические проблемы нового времени.

Мультфильмы и детская психология. Психологи и педагоги выделяют несколько направлений влияния анимации на развитие ребенка.

- *Развитие речи:* благодаря диалогам расширяется словарный запас.
- *Эмоциональный интеллект:* ребенок учится понимать и выражать чувства.

жанжалдарды шешу секілді қарым-қатынас ережелерін меңгереді.

- *Ойлау және логика:* оқиға желісі аналитикалық қабілеттердің қалыптасуына ықпал етеді.

Мультфильм – бұл баланың әлеміне ашылған есік. Осы арқылы ол тек қуаныш пен көңілді ғана емес, өмірдің мәнін, сезімдерді, ерлікті және ұлт рухын көреді. Анимациядағы ескі мен жаңаның, ұлттық пен жаһандықтың үйлесімі тәрбиелік ықпалдың сан қырын ашады.

Мазмұнды, саналы, ұлттық бояуы бар анимациялық жобаларды қолдау – рухани жаңғырудың бір бөлігі.

Дайындаған:
С. Е. Нурахметова,
редактор,
«Өркен» балалардың
әл-ауқатын арттыру
ұлттық ғылыми-практикалық
институты,
Алматы қ

- *Социальные навыки:* через мультфильмы ребенок осваивает дружбу, прощение, разрешение конфликтов.
- *Мышление и логика:* сюжетная структура помогает формировать аналитические навыки.

Мультфильм – это окно в мир ребенка. И через это окно он видит не только радость и веселье, но и смысл жизни, чувства, героизм и дух нации. Гармония старого и нового, национального и глобального в анимации оказывает многогранное воспитательное воздействие.

Поддержка содержательных, осознанных, национально окрашенных анимационных проектов – часть духовного возрождения.

Подготовлено
С. Е. Нурахметовой,
редактор,
Национальный научно-
практический институт
благополучия детей «Өркен»,
г. Алматы

БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ПАЙДАЛЫ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСТАР

ПОЛЕЗНЫЕ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ

Балалар интернетті оқу, ойын-сауық және даму үшін пайдалана алады. Түрлі жас санаттарына сай келетін кейбір қауіпсіз және қызықты интернет-ресурстарды ұсынамыз.

Дети могут использовать интернет для обучения, развлечения и развития. Вот некоторые безопасные и интересные интернет-ресурсы, подходящие для разных возрастных категорий.

Storyline Online – екі рет «Эмми» сыйлығына ұсынылған және халықаралық марапаттарға ие болған балалардың сандық сауаттылығына арналған сайт. Танымал актерлердің балалар кітаптарын дауыстап оқитын бейнелерін және креативті суреттерін таратады.

Кітап оқығандар арасында Опра Уинфри, Крис Пайн, Розарио Доусон, Виола Дэвис, Терри Крюс, Конни Бриттон, Джон Литгоу, Дженнифер Гарнер, Бетти Уайт және басқа да танымал адамдар бар.

Бұл ресурстың көмегімен балалар ағылшын тілін жетілдіре алады, сөздердің айтылуы мен қабылдануын жақсартады. Сондай-ақ, дауыстап оқу балаларға оқу, жазу және қарым-қатынас жасау дағдыларын, логикалық ойлау мен зейінін, жалпы академиялық көрсеткіштерін жақсартады.

Storyline Online – сайт, посвященный детской цифровой грамотности, дважды номинированный на Премию «Emmy» и удостоенный международных наград. Транслирует видео, в которых известные актеры читают детские книги вместе с креативно созданными иллюстрациями.

Среди читателей Опра Уинфри, Крис Пайн, Розарио Доусон, Виола Дэвис, Терри Крюс, Конни Бриттон, Джон Литгоу, Дженнифер.

С помощью этого ресурса дети смогут подтянуть английский язык, улучшить произношение и восприятие слов. Также это чтение вслух детям, улучшает навыки чтения, письма и общения, логическое мышление и концентрацию, общие академические показатели.

National Geographic Kids
https://kids.nationalgeographic.com/

National Geographic веб-сайтында балалар ғылымның, барлаудың, оқиғалар мен әңгімелердің ғажайып әлеміне енеді. Мұнда балаларға арналған көркем суреттері бар ғылыми кітаптар, қызықты бейнероликтер мен ойындар қолжетімді.

Кітаптар мен роликтерден балалар біздің ғаламшар туралы қызықты фотосуреттер, қызықты оқиғалар, ғылыми және технологиялық фактілер, ғажайып жануарлардың өмірі туралы әңгімелер сияқты көптеген ақпараттарды таба алады.

Біздің планетамыздың таңғажайып тарихы балаларға жаңа мүмкіндіктер ашады және қоршаған ортаны зерттеуге қызығушылықты оятады.

National Geographic Kids
https://kids.nationalgeographic.com/

На этом сайте дети смогут окунуться в удивительный мир науки, исследований, рассказов и историй. Здесь доступны научные детские книги с красочными иллюстрациями, интересные видеоролики и игры для детей.

В книгах и роликах дети найдут все, что волнует их о нашей планете: забавные фотографии, увлекательные истории, научные и технологические факты, рассказы о жизни удивительных животных.

Эти прекрасные истории нашей планеты откроют детям новые возможности и пробудят интерес к исследованию окружающей среды.

Scratch *https://scratch.mit.edu/*

Балаларға арналған әлемдегі ең үлкен бағдарламалау қауымдастығы және жастарға сандық әңгімелер, ойындар мен анимациялар жасауға мүмкіндік беретін қарапайым визуалды интерфейсі бар бағдарламалау тілі.

Бұл – шығармашылықты, логикалық және аналитикалық ойлауды, ынтымақтастық дағдыларын және т.б. ықпал ететін қауіпсіз және қызықты оқу ортасы.

Scratch қауымдастығы 8 бен 16 жас аралығындағы балалар мен жасөспірімдер үшін арнайы құрылған, бірақ барлық жастағы адамдар қосыла алады. Кішкентай балалар (5 пен 7 жас) Scratch-тің жеңілдетілген нұсқасы ScratchJr қолданбасын қолдана алады.

Онлайн Scratch қауымдастығында қатысушылар барлық әлеуметтік топтардағы, жастағы және қызығушылықтағы адамдармен ашық оқу процесін зерттеп, тәжірибе жасай алады, тәжірибе алмаса алады, кері байланыс ала алады және бір-бірінен үйрене алады.

Scratch *https://scratch.mit.edu/*

Крупнейшее в мире сообщество программирования для детей и язык программирования с простым визуальным интерфейсом, который позволяет молодым людям создавать цифровые истории, игры и анимацию.

Это безопасная и увлекательная учебная среда, которая способствует развитию творческого потенциала, логического и аналитического мышления, навыков совместной работы и т. д.

Сообщество Scratch было создано специально для детей и подростков в возрасте от 8 до 16 лет, но вступить в него могут люди всех возрастов. Дети младшего возраста (от 5 до 7 лет) могут попробовать ScratchJr – упрощенную версию Scratch.

В онлайн-сообществе Scratch участники могут исследовать и экспериментировать в открытом учебном процессе совместно с людьми всех социальных групп, любых возрастов и интересов, делиться опытом, получать отзывы и учиться друг у друга.

Буллинг немесе кибербуллинг кезіндегі балалар мен жасөспірімдерге арналған іс-қимыл алгоритмі

1. Тоқта және тыныштал.

- Бірден әрекет етпе: агрессорлар көбінесе сенен қызулы реакция күтеді.
- Терең дем ал. Сен жалғыз емессің.

2. Мәселе туралы сенетін ересек адамға айт.

- Ата-анаңа, мұғалімге, сынып жетекшісіне, мектеп психологіне немесе әлеуметтік педагогке хабарлас.
- Есіңде сақта: не болып жатқаны туралы неғұрлым ертерек айтсаң, саған соғұрлым тезірек көмектеседі!

3. Кибербуллингке қатысты дәлелдерді сақта.

- Хабарламалардың, жазбалардың, фотосуреттердің скриншоттарын түсір.
- Хат-хабарларды жойма: бұл қаскүнемдерді анықтау және мәселені шешу үшін қажет болуы мүмкін.

4. Қаскүнемді бұғатта.

- Оның әлеуметтік желілердегі немесе мессенджерлердегі аккаунтын бұғатта.
- Оны достар немесе жазылушылар тізімінен алып таста.

5. Жалғыз қалма.

- Ата-анаң, достарың және сенетін ересектермен бірге бол.
- Сені қолдайтындардың жанында бол.

Алгоритм действий для детей и подростков при буллинге или кибербуллинге

1. Остановись и успокойся.

- Не реагируй сразу: агрессоры часто хотят вызвать твою бурную реакцию.
- Сделай глубокий вдох. Ты не один.

2. Расскажи о проблеме взрослому, которому доверяешь.

- Обратись к родителям, учителю, классному руководителю, школьному психологу или социальному педагогу.
- Запомни: чем раньше ты расскажешь о происходящем, тем быстрее тебе помогут!

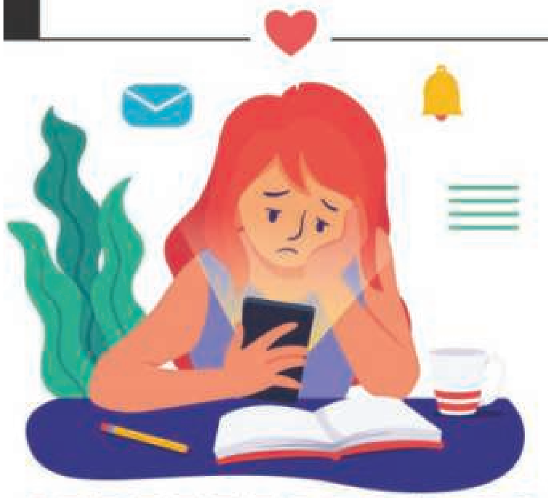

3. В случае кибербуллинга сохрани доказательства.

- Сделай скриншоты сообщений, постов, фотографий.
- Не удаляй переписку: она может понадобиться для выявления обидчиков и решения проблемы.

4. Заблокируй обидчика.

- Заблокируй его аккаунт в соцсетях или мессенджерах.
- Удали его из списка друзей или подписчиков.

5. Не оставайся один.

- Больше общайся с родителями, друзьями и взрослыми, которым доверяешь.
- Будь рядом с теми, кто тебя поддерживает.

Мектеп әкімшілігін хабардар етіңіз.

Жағдайды мектеп консилиумына шығарыңыз (алдын алу кеңесі, педагогикалық кеңес).

Мәселені шешуге мектептің медиация (татуласу) қызметін тартыңыз.

Агрессор баланың ата-анасына мәселе туралы сыпайы, әдеп сақтай отырып және қажетсіз эмоцияларсыз хабарлаңыз.

Оларды физикалық жаза қолданбауға көндіріңіз.

Жәбірленушінің ата-анасына жағдайды

Мектеп мамандарымен (сынып жетекшісі, мектеп психологі, әлеуметтік педагог) бірлесіп, балалар мен жасөспірімдердің агрессивті мінез-құлқының алдын алуға және түзетуге, құрбандарға көмектесуге, сынып және мектеп ұжымдарын біріктіруге бағытталған іс-шаралар бағдарламасын әзірлеп, іске асырыңыз.

Өткізілген іс-шаралардың тиімділігін бағалаңыз.

Әлеуметтік желілерде қорлау кезінде

- Парақша әкімшісі оқушы, мектеп қызметкері болса, тікелей хабарласыңыз.
- Егер әкімшінің мектепке қатысы болмаса, педагогикалық консилиумға, педагогикалық кеңеске парақшаны бұғаттау мақсатында құқық қорғау органдарына жүгіну туралы ұсыныс енгізіңіз.

Поставьте в известность администрацию школы.

Вынесите ситуацию на школьный консилиум (совет профилактики, педсовет).

Привлеките к решению ситуации школьную службу медиации (примирения).

Тактично, деликатно и без лишних эмоций сообщите о проблеме родителям ребенка-агрессора.

Убедите их не применять физические наказания.

Объясните ситуацию родителям жертвы.

Совместно со специалистами школы (классным руководителем, школьным психологом, социальным педагогом) разработайте и реализуйте программу мероприятий, направленных на профилактику и коррекцию агрессивного поведения детей и подростков, помощь жертвам, сплочение классного и школьного коллективов.

Оцените эффективность проведенных мероприятий.

При травле в социальных сетях

- Обратитесь напрямую к администратору страницы, если им является ученик, работник школы.
- Если администратор не относится к школе, вынесите на педагогический консилиум, педсовет предложение обратиться в правоохранительные органы с целью блокировки страницы.

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ / НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ / НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
БАС РЕДАКТОР / ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР Е. Н. Сакенова

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС / РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
И. М. Самсаев
Р. Ф. Кудякова
Г. К. Калиева
И. В. Калачева
Б. К. Кудышева
М. К. Таипова
А. М. Саликова
Г. Б. Омарова

ДИЗАЙН ЖӘНЕ БЕТТЕУ / ДИЗАЙН И ВЕРСТКА
А. М. Саликова
Т. В. Васько
Фото freepik.com

РЕДАКТОР-КОРРЕКТОР
Е. М. Песина
С. Е. Нурахметова

РЕДАКЦИЯ МЕКЕН-ЖАЙЫ:
Қазақстан Республикасы, Z05X4M9, Алматы қ., Медеу ауданы, Митина көшесі, 6 үй
«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КеАҚ

АДРЕС РЕДАКЦИИ:
Республика Казахстан, Z05X4M9, г. Алматы, Медеуский район, ул. Митина, д. 6
НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «ӨРКЕН»

ЖУРНАЛДЫҢ МЕНШІК ИЕСІ
«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КеАҚ

СОБСТВЕННИК ЖУРНАЛА
НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «ӨРКЕН»

ЖУРНАЛ ШЫҒАРЫЛЫМЫНЫҢ ЖИІЛІГІ
Ай сайын

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫПУСКА ЖУРНАЛА
Ежемесячный

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат комитетінің 2024 жылғы 15 наурызда берген № KZ52VPY00089109 тіркеу куәлігі
Регистрационное свидетельство № KZ52VPY00089109 от 15 марта 2024 года выдано Комитетом информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан.

Деректердің дәлдігі мен ақпараттың сенімділігі үшін материал авторлары жауапты.
За точность фактов и достоверность информации ответственность несут авторы материалов.

ӘРКЕН
БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫН АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

Егер саған
агрессияны
тоқтату қиын болса
немесе
эмоцияларыңды
басқара алмай
жүргеніңді сезсең

әрқашан
кәсіби көмекке
жүгінуге болады

111

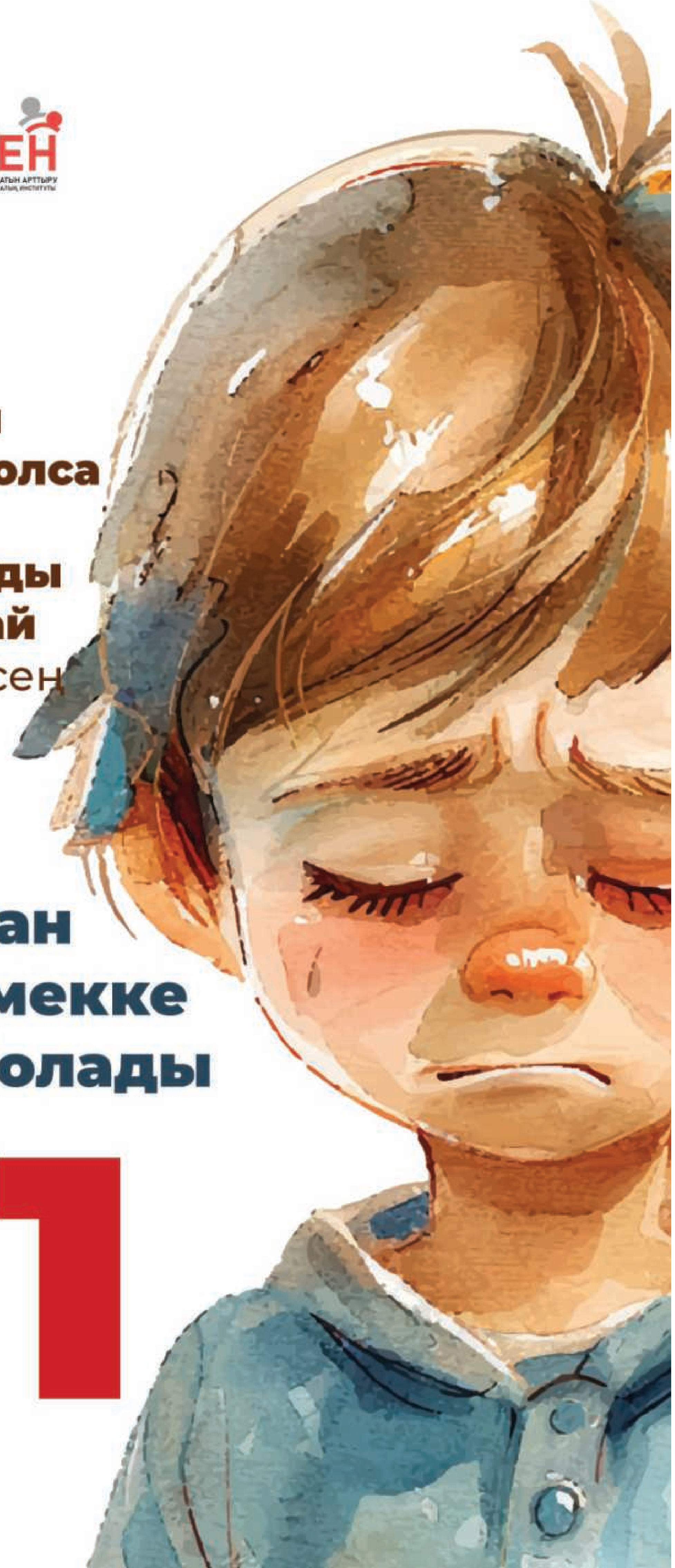

Если тебе сложно
**прекратить
агрессию**
или ты ощущаешь,
**что не можешь
справиться
с эмоциями**

всегда можно обратиться за помощью

111